

Global challenges of contemporary issues

Collection of scientific articles

Submitted for review to
Conference Proceedings Citation Index -
Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)

Lardy Publishing House
Paris, France
2018

Lardy Publishing House, Paris, France

Global challenges of contemporary issues

Reviewers:

Philippe Naccache

Professor at Toulouse Business School (Toulouse Area, France)

Robert Leskovar

Professor at University of Maribor, Faculty of Organizational Sciences (Slovenia)

Science editor:

Drobyazko S.I.

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Doctor of Science, honoris causa, Professor of RANH*

Global challenges of contemporary issues: Collection of scientific articles. -
Lardy Publishing House, Paris, France, 2018. - 168 p.

ISBN 978-2-5355-4891-9

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, candidates and doctors of sciences, research workers and practitioners from Europe, Russia, Ukraine and other countries. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern economy and state structure. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern economic science development.

ISBN 978-2-5355-4891-9

© 2018 Copyright by Lardy Publishing House

© 2018 Authors of the articles

CONTENT

NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT	6
Marek Garbowski. PRIVATE BANKING IN POLAND — CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT.....	6
Landi Gushi. SOCIAL RETIREMENT SCHEMES IN ALBANIA AND ITS EFFECTS ON CONTRIBUTIONS PAYMENT	11
Ilir Tomorri, Remzi Keco, Ilir Kapaj. ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING THE ECONOMIC GROWTH IN ALBANIA.....	17
Belov Alexandr. NECESSITY TO ENSURE SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENT IN UKRAINE	26
Guzaliya Sitdikova. HOUSEHOLDS - THE MAIN PRODUCERS OF FRUITS AND BERRIES IN THE REPUBLIC OF BASHKORTOSTAN	30
Solovei N.V. ANALYSIS OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE SMALL AVIATION FUNCTIONING IN UKRAINE	31
Chupina I. P. THE PROBLEMS OF ECOLOGICAL SAFETY IN RUSSIA.....	34
Shurda Kseneya. ANALYSIS OF POSSIBILITIES EVALUATE MARINE ECOSYSTEM SERVICES IN UKRAINE	37
Yurkiv Nadiia, Maslii Alexandra. ANTI-CORRUPTION MEASURES IN THE CONTEXT OF STATE ECONOMIC SECURITY ENSURING	42
 ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT	 45
Antoshkin V.K. FACTORS, RISKS AND THREATS OF SOCIO-ECONOMIC SAFETY IN MANAGEMENT OF AGRICULTURAL SUBJECTS	45
Vetrova N., Metil T.K. TECHNOLOGICAL ENTREPRENEURSHIP AND RESEARCH PROGRAMS FOR SMALL BUSINESS INNOVATION.....	48
Gylka Ulyana. ANALYSIS OF FACTORS OF SUCCESSFUL IMPLEMENTATION	51
OF INNOVATIVE PROJECTS	51
Ovchar P.A. IMPROVEMENT OF ROAD TRANSPORT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE ..	55
Olena Suhina, Oleg Ulytskyi, Yuriy Razovskiy, Serhii Plakhotnii. DIRECTIONS OF OPTIMIZATION OF USE OF TRANSBOUNDARY NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENTAL PROTECTION.....	60
Fedik Lesya. FEATURES OF FOOD INDUSTRY ORGANIZATION AT THE MODERN STAGE OF AUTOMATION DEVELOPMENT	64
 PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY.....	 68
Violeta Blazheva, Ilhom Ergashov. AGRARIAN POLICY AS THEORY AND PRACTICE IN UZBEKISTAN	68
Imangozhina Z.A. COMPETITIVENESS OF PIPELINE GAS IN COMPARISON WITH LIQUEFIED NATURAL GAS.....	71
 MONEY, FINANCE AND CREDIT	 75
Kirizleyeva A.S. THE TENDENCIES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF BANKING INSTITUTIONS IN DEVELOPING COUNTRIES	75
Khalimbekova A.M., Kremleva V.V. THE RUSSIAN FINANCIAL SYSTEM AGAINST NEW SANCTIONS OF THE USA	78
Sydorchuk Anatoliy. A STRUCTURE OF THE FINANCIAL RESOURCES OF THE SYSTEM OF STATE INSURANCE IN UKRAINE DURING 2012-2016	83
 ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT	 87
Dracena I. P. EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE SYSTEM OF INTERNAL FINANCIAL CONTROL REGIONAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION.....	87
Kuznetsova Svitlana, Mirgorod Ganna, Zemlyana Ganna. MANAGEMENT ACCOUNT OF INCOME AND FINANCIAL RESULTS.....	90

Lutsyk Yuliia. IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON ACCOUNTING SYSTEM DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT	94
TAXATION AND ACCOUNTING SYSTEM	98
Shkelqim Fortuzi, Ejona Duçi, Elfrida Taraku. THE TREND OF FISCAL EVASION AND EFFORTS TO NARROW THE TAX GAP IN ALBANIA PERIOD 2014-2017	98
ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITIES	107
Maximovsky S.N., Stavtsev A.U. NANOWHISKEROGRAPHY – BREAKTHROUGH IN SCIENCE AND TECHNOLOGY	107
MATHEMATICAL METHODS IN ECONOMY	112
Soroka L. N., Ivanenko I.V. PROBLEMMETIC ECONOMIC MODELING OF THE UKRAINIAN MARKET OF BEVERAGES IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION PROCESSES	112
STATE ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND GOVERNMENT SERVICE.....	116
Lidiia Karpenko, Oleh Boretsky. IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF STATE FINANCIAL CONTROL IN UKRAINE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	116
TOURISM ECONOMY	120
Alma Zhilla, Esmeralda Shkira. ROLE OF SOCIAL MEDIA IN THE PROMOTION OF TOURISM IN ALBANIA	120
Nataliia Bielousova. FEATURES OF GEOMARKETING ANALYSIS OF UKRAINIAN TOURISM ENVIRONMENT	124
MANAGEMENT.....	128
Daniya Asanova. PHD IMPLEMENTATION IN KAZAKHSTAN: OLD SCHOOL VS. NEW OPPORTUNITIES	128
Sorokotiagina V.L. INTEGRATION OF RISK MANAGEMENT IN THE COMPANY'S MANAGEMENT SYSTEM	132
MARKETING	136
Chakhovskaya L.S., Arakelova I.V. FIDELITE A LA BASE DES RELATIONS PARTENARIALES ENTRE LES ENTREPRISES ET LES CONSOMMATEURS DANS LE CADRE DE L'ECONOMIE CONTEMPORAINE.....	136
Marenglena Hoxhaj, Vita Koja, Oriola Theodhori. WHAT PREDICTS MORE THE PERFORMANCE OF SALES FORCE, EXTERNAL MOTIVATORS, OR INTERNAL MOTIVATORS? CASE STUDY, INSURANCE SECTOR, ALBANIA.....	139
Mohylevska Olga, Chemorda Pavlo, Lyakhov Yevgen, Filipovski Andrei. MARKETING MANAGEMENT BY FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISES	142
PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY	146
Ivayla Stoeva. GOVERNMENT IN TIMES OF POPULISM.....	146
Ingestoikova V.O. DEVELOPMENT OF A SENSE OF COLOR AS A FACTOR CREATING CHILDREN'S PICTURESQUE ARTISTIC IMAGE	150
Kavylina G.K. MAIN APPROACHES FOR PREPARING FUTURE FACULTY OF PRE-SCHOOL EDUCATION TO WORK WITH CHILDREN OF THE DIFFERENT GROUPS AT DETERMINANTS.....	154

Angela Korol. NON-TRADITIONAL METHODS OF TEACHING BASED ON EMOTIONAL AND EVOCATIVE DRAMATIC ART IN THE CREATIVE DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY.....	157
Okunevych Tetiana. PSYCHOLINGUISTIC PRINCIPLES OF THE FORMATION OF STUDENTS' SPEECH COMPETENCE	160
SOCIOLOGY AND POLITICAL SCIENCE.....	164
Lysova T.U. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF THE INVESTIGATION OF PHENOMENON OF ENTERPRISE	164

NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT

Marek Garbowski

Faculty of Economic Sciences

University of Warmia and Mazury in Olsztyn

PRIVATE BANKING IN POLAND — CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT

Introduction

One of the major factors determining the choice of bank by potential clients is the possibility to have access to the full offer of the bank from any place. Such possibility is currently offered by electronic channels of banking service distribution, thanks to them it is possible to use the banking services without the necessity to be physically present in its facilities or contact the bank employees directly. This significantly lowers the costs of transaction realization, which are incurred by the client and the bank. Such form of banking offers quick, all-day access to one's account irrespectively of the place in which its owner is located. According to the statistics of the Polish Banking Association, the number of individual clients with signed agreement for access to internet banking as well as the number of active individual clients have been systematically growing in the recent years.

The notion of electronic banking

Electronic banking cannot be defined with one specific definition. It results from a rapid development of this type of service. Authors often use the notion of electronic banking interchangeably with “information banking” and “on-line”, which is the effect of many misunderstandings. (Ślązak, Guzek, 2012, p. 15)

According to Zalewska (2007, p. 227-228), electronic banking is understood as a system of remote accepting, realizing and presenting the distribution of clients which are assigned by the use of tools used for communication (i.e. phone, ATM, PC, TV set, POS terminal) or transmission media (i.e. telephone line, wideband Internet, wireless transmission).

For Mishkin (2002, p. 322-326), electronic banking is based on the so-called *electronic money*, which can be defined as a set of technical, IT, magnetic and electronic resources as well as teletransmission which allows cash turnover without paper carrier and assumes trilateral relation between the bank, trade and consumers. Such form of money, which constitutes a new means of cashless turnover, may have the advantage over other forms of payment as it has three traits which are desired by the clients: convenience, certainty and low cost. Banking based on such money is defined as electronic banking.

Very often electronic banking is equated with internet banking, yet it is only one of its areas.

According to Dobosiewicz (2011, p. 309), internet banking encompasses banking operations performed by the client with the use of the Internet. The client must make a connection between their PC and the bank computer. It is possible thanks to two code numbers: client identification number (pl. NIK) and PIN, which assures access exclusiveness to a particular service.

On the other hand, Koźliński (2004, p. 7) defines internet banking as a form of distributing banking services which allows performance of all banking operations by the means of the Internet.

Basic forms of electronic banking in the Polish banking system

Dynamic development of ICT technology offers new opportunities for access to banking services. Basic forms of realizing banking services in the electronic form are presented in Figure 1.

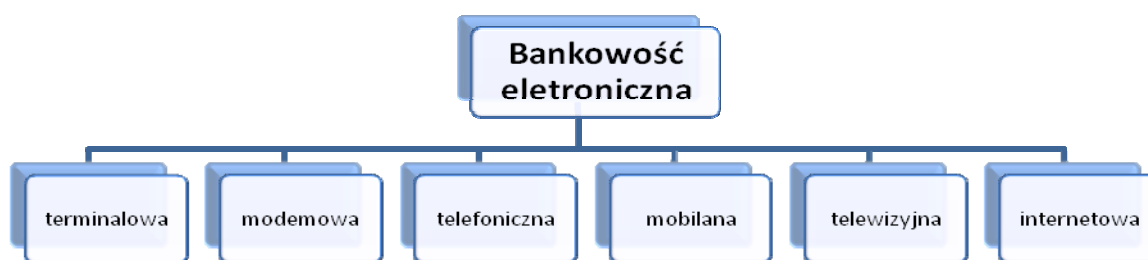

Fig. 1. Major forms of electronic banking in the Polish banking system

Source: Own elaboration

Terminal bankings also called self-banking. It is the most frequent and the oldest form of electronic banking. The clients themselves use the terminal which is available in a public place by the bank. In this form of banking the clients may use pay cards, ATMs, electronic POS or self-service multimedia kiosks. Among these, the clients of Polish banks most often use ATMs, which are self-served and equipped with magnetic stripe readers or microprocessor thanks to which banking operations with the use of payment cards are realized (STĘPIEŃ 2015 p. 141). In first bank machines installed in Poland it was only possible to withdraw cash. Currently there are ATMs which apart from cash withdrawal have many other varied functions, such as bank transfer, checking account balance or mobile top-up. Such bank machines are classified as ATMs (*Automated Teller Machine*) (BAJOR 2011 p. 132-133). POS terminals (*Point of Sale Terminal*) are used to accept pay cards. In Poland they were introduced at the end of 1992 through PolCard (Flejterski, Świecka, 2010 p. 233)

Another popular form of discussed banking is *home banking* (individual client service) and *office banking* (corporate client service) realized with the use of information software made available by the bank and installed on the client's computer. Software from the bank is designed to adjust to individual needs of the client and facilitates management of their financial resources without direct contact with the bank. This form of banking uses modem connection within public phone network or encrypted data transmission through PVN internet connection (*Private Virtual Network*). This form of banking is used mainly by entrepreneurs due to high installation and operation costs (Zalewska, 2007 p. 241). In Poland *home banking has functioned* since 1993. Thanks to this service the client can make domestic and foreign transfers, receive statement of account, send or receive information from the bank regarding e.g. exchange rates, but also they can open or close a term deposit (Dobosiewicz, 2011 p. 308).

Solutions of modem banking have been implemented since the 60s. Since then it has developed simultaneously and systematically with terminal banking. The biggest increase in the number of clients using this form of banking has been reported in the USA. It is used mainly for basic bank transactions as it was not possible to verify a performed operation. For many clients it was cumbersome, but also formed an obstacle in realizing complex financial operations performed within the scope of banking services (Polasik, 2007 p. 36). Taking into account the development of mobile network one may distinguish SMS (*ShortMessages Services*). Nowadays they are highly popular due to their low price. They are much cheaper in comparison to voice connections. Operations realized by means of SMS can be divided into active and passive. Active form includes impact on the balance of the account whereas passive is about obtaining information. Banks often send SMS to their clients to inform about the change of account balance or transfer order (Chmielarz, 2005 p. 65).

Mobile banking is also often referred to as WAP banking (*Wireless Application Protocol*). It facilitates access to bank accounts with the use of Internet channel of data transmission which is adjusted to a mobile phone. The area of WAP banking is much smaller than of internet banking. Nevertheless, the clients can visit simplified websites and order active (bank transfer) or passive (information regarding banking services) operations. While connecting with the bank, WAP uses a special security protocol, which makes the connection safe. During each login session the client needs to provide user ID and password. (Zalewska, 2007 p. 247). Currently, due to a dynamic development of Internet broadband and mobile network, it constitutes one of the most popular forms of banking services regarding private and corporate accounts.

As Kozliński aptly observed (2004, p. 8-9), television banking is one of forms of communication between the client and the bank which uses satellite television, cable television and teletext. This form of contact is commonly known as *TV-banking*. Originally, banks used television for advertising and promotion. First services included access to teletext and account statement. Interactive TV facilitates access to bank account and performance of passive and active services. Passive services include information regarding current balance and recent operations whereas active services allow to open deposits or order transfers on accounts of defined recipients. TV allows to organize video-conferences, which reduces business expenses and saves time. The first to implement such a project was Deutsche Bank AG and later it introduced around 100 other banks into this system. In effect, bank staff had access to information regarding this bank unit. The basis of its functioning are low transaction costs and common presence of TV set in households as well as easy handling of the bank contact channel. In Poland Invest Bank SA was the first bank to allow preview of one's bank account. Thanks to digital Polsat TV platform its clients had access to their accounts via Tele Invest-Bank. (Zalewska, 2007 p. 259-260).

Internet banking is a way of connecting the client and the bank through the Internet network. Bank website allows the clients to perform various operations on their accounts on-line. The user needs to have access to a computer with installed web browser (WWW) and having access to the Internet. The most essential aspect of this form of banking is the possibility to use bank services irrespectively of time and place. (Stępień, 2015 p. 155). The benefits of this form of banking include: low

transaction costs, no need to visit bank facilities which saves time, security of transactions, minimum turnover of documents, access to the account irrespectively of place and high capacity of the system which allows numerous clients to use the services at the same time (SZWAJKOWSKA, 2010 p. 24). However, the use of this form of banking does not exclude risks connected with common availability of the Internet. One may not exclude e.g. hacker attacks which are aimed at obtaining information regarding bank accounts and often theft of financial resources collected on these accounts. The statistics indicate that the number of services available through the Internet is constantly growing. The client has access to the record of operations but also to the list of bills (Dobosiewicz, 2011 p. 309). Stępień (2015, p. 156) distinguishes four stages of internet banking:

- Informative – the client receives all information regarding the facility, it is available to anyone with Internet access who does not have an agreement with the bank.
- Interactive – also called passive, when the client can view account balance and contact the facility.
- Transactional – makes it possible to perform remote transactions, it includes conclusion of the agreement concerning bank account.
- Strategic – it encompasses management of private finances, access to banking services or advice.

On the basis of data analysis by the Polish Banking Association (ZBK) one may conclude that the number of individual clients with signed agreement for internet banking is systematically growing. Polish clients of both commercial and cooperative banks are more willing to use electronic banking (Fig. 2).

Fig. 2. Number of individual clients with signed agreement for internet banking services

Source: Own elaboration based on the data of the Polish Banking Association

In 2014-2017 the number of individual clients who signed such agreement increased by nearly 41%. According to the forecast of ZBP, by the end of 2020 the number of clients with signed agreement for internet banking services will have increased from 35.5 to 43.5 million, i.e. by additional 22.5%.

In the author's view, a dynamic growth of the number of signed agreements results from a growing awareness of clients regarding the benefits of using innovative technological solutions in the field of banking. Knowledge concerning the use of

internet banking is growing thanks to numerous promotional campaigns in the media as well as active and direct forms of reaching the clients of banking services. Nonetheless, it needs to be stressed that the very fact of signing the agreement does not equal further realization of bank transactions through the Internet. Fig. 3 presents the number of active individual clients who use bank services actively via the Internet.

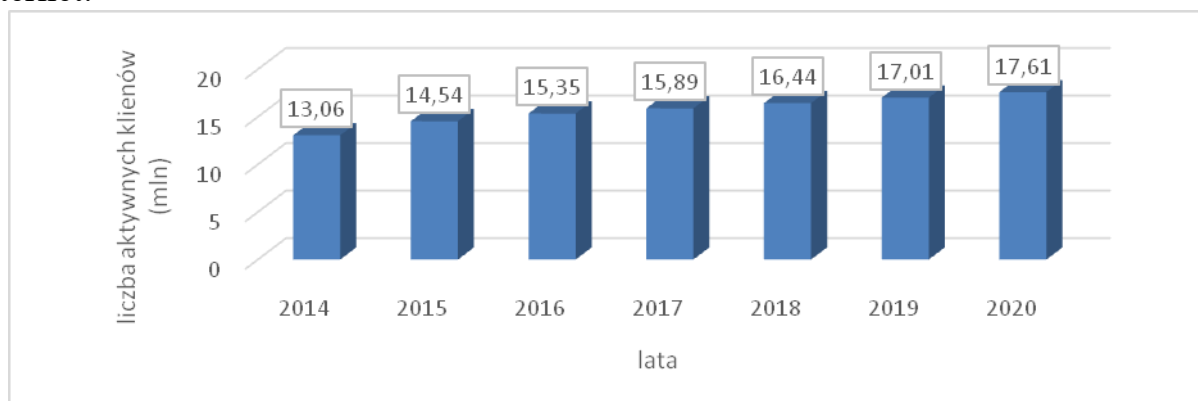

Fig. 3. The number of active clients using internet accounts

Source: Own elaboration based on the data of the Polish Banking Association

People who use internet banking actively are perceived as those who log into the on-line bank platform at least once a month, yet the majority does it much more frequently. At the end of 2017 the number of active clients of internet banking exceeded 15.88 million. In the light of ZBP forecasts, in the close future this number will be rapidly growing and by the end of 2020 it is estimated that over 17.5 million citizens will be using the services of electronic banking.

Concluding the considerations regarding internet banking it may be stated that it is a very convenient form of accessing banking services, particularly for people who lack free time, which limits their possibility to use traditional forms of banking. Another group which benefits from the form of banking in question includes the handicapped, who may pay their bills or do the shopping without leaving their home. The author's observations show that electronic banking is preferred mainly by young people while the older are hard to be convinced to it. Surprisingly, some of them, despite low level of wealth, are even willing to pay more for the possibility of direct contact with the member of bank staff. In order to expand their offer and attract new clients, many banks introduce various innovative solutions, e.g. innovative software such as biometry. Intense competition forces banks to introduce improvements every now and then. In Poland, one of such recent conveniences is the possibility to submit application for benefit "Rodzina 500+" by means of electronic banking¹. It also needs to be stressed that despite a growing number of active clients there are still many Poles, particularly elderly from rural areas, who do not use innovative forms of banking as they claim to lack knowledge and skills in this respect and are used to traditional direct services in the presence of bank staff.

¹ <https://www.polskieradio.pl/42/276/Artykul/1598680,Bankowosc-elektroniczna-w-ciagu-roku-przybylo-5-mln-kont-internetowych>

References:

1. BAJOR B., 2011 Bankowość elektroniczna., Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa
2. CHMIELARZ W., 2005 Systemy elektronicznej bankowości. Wolters Kluwer business, Kraków
3. DOBOSIEWICZ Z., 2011 Bankowość. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
4. FLEJTERSKI S., ŚWIECKA B., 2006 Elementy finansów i bankowości. CeDeWu, Warszawa
5. KOŹLIŃSKI T., 2004 Bankowość internetowa. CeDeWu, Warszawa
6. MISHKIN F. S., 2002 Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
7. POLASIAK M., 2007 Bankowość elektroniczna. Istota - stan - perspektywy. CeDeWu, Warszawa
8. STĘPIEŃ K., 2015 Bankowość. Podstawy. Wydawnictwo KaBe, Krosno
9. SZWAJKOWSKA G., KWAŚNIEWSKI P., LEŻOŃ K., WOŹNICZKA F., 2010 Usługi bankowości elektronicznej dla klientów detalicznych. Charakterystyka i zagrożenia. UKNF, Warszawa
10. ŚLAŻAK E., GUZEK E., 2012 Innowacyjna bankowość internetowa. Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa
11. ZALEWSKA M., 2007 Współczesna bankowość. Tom I, Difin, Warszawa
12. <http://www.najlepszekonto.pl/czesciej-korzystamy-z-bankowosci-internetowej-raport>

Landi Gushi

Marketing – Tourism Department, Economic Faculty
University “Fan S. Noli”, Albania

SOCIAL RETIREMENT SCHEMES IN ALBANIA AND ITS EFFECTS ON CONTRIBUTIONS PAYMENT

Abstract. *Everyone should be satisfied and as independent as during his whole life, as well as in old age. For this reason all societies should address the problem of care for the elderly. More and more today it is becoming necessary to increase the society's interest in the elderly. Like children, even the elderly need a service in specialized multidisciplinary structures. The general objective of protection schemes for the elderly is guaranteeing their income security through cash payments aimed at forming the main part why not and the total amount of their income. The integration of the social pension in the 2014 legal changes in the pension system in Albania has been a concern for the Albanian pension system. Currently, the pension system in Albania today is dominated by the mandatory public scheme, which is managed by the Social Insurance Institute and is the main source of age-broken transfers. The introduction of social pension into the pension scheme raises some questions about the progress of the pension scheme itself. The questions raised are: Is integration of a universal payment in the pension system effective? Will this payment affect this scheme's revenue? Will you discourage people from contributing? Indeed, the shortest period of its implementation makes it impossible for its effects to be judged. This paper tries to give different opinions about the effects of social retirement. And by analyzing the already published statistics, give some facts about the effects of social pension integration in the pension scheme, and suggestions based on world experience.*

Keywords: *Social Pension; Contributions; Unconditional Transfers; Albania*

Introduction

In a moment when retirement payments are believed to be critical for people's wellbeing after being retired, in many countries actually the number of people who

do not benefit from retirement schemes is increasing (Montserrat Pallares-Miralles, Carolina Romero, and Edward Whitehouse 2012). Several governments reacted to high levels of elders' poverty by introducing non-contribution pension schemes. In OECD countries, 59% of incomes for individuals above 65 years old are generated from public retirement transfers. (OECD, 2015). As the population above 65 years old is increasingly growing in the majority of countries, governments are analyzing the start for retirement schemes reforms by introducing social retirement pensions in order to make a better living for the elderly. Social retirement payments are conceived as a way for improving the elder population coverage and not allowing them to fall into poverty since these schemes have not been able to cover all the elder people segments (Melis Guven and Phillippe Leite, 2016 pp. 4). Access to social retirement schemes is based on age, nationality or residence and almost always on means such as incomes, wealth and other incomes from government transfers. The main feature distinguishing the social retirement schemes from other types is that social pensions do not include a history of contributions from the individual or his/her employer. Over 100 countries across the world have a form of social retirement scheme, although their design is clearly different. They are supposed to have as a main objective the alleviation or reduction of poverty for older people. (Robert Palacios, Charles Knox-Vydmanov' 2014). Social retirement schemes as well as other transfer categories have their own advantages when the capacity for designing and offering programs against poverty is low and financial resources are limited. Social retirement schemes are effective in a number of countries related to alleviating the poverty of older people and their families. In the report of the International Labor Organization 2014/2015 has been pointed out that the establishment of a retirement system is a long-term commitment. Procurement of incomes for older people is a continuous challenge. Many countries have found effective solutions which allow for suitability and sustainability of retirement systems. There are pointed out also the benefits for reducing the poverty through social retirement schemes (World Social Protection Report, ILO 2014). Empirical studies on the effects of social retirement schemes in reducing the poverty for older people in different countries show that social pensions might contribute towards alleviating the poverty for older people as the most important element in this aspect.

What are the retirement schemes and how do they work?

While the capacity of an older person to work is reduced with age, his/her dependence is shifted more towards household transfers. In many traditional societies, family or relatives take care for the older people, the invalids or those who lose the person who generates incomes in the family. There are people in the society that have no family or relatives to take care of, and even if they have relatives, they do not have sufficient incomes or are willing to take care of these people for different reasons. In today's society, individuals have lost their kinsfolk by leaving the country where they grew up and leaving invalids or older people without support. For these reasons, individuals try to save during their life, but because of unsafe financial markets, savings do not support these people when they do not generate incomes from employment. All these factors risk losing their savings forever. Therefore, governments take measures for establishing some protective systems for their citizens and one of these systems is the retirement system. Starting from the end of 19th

century, different countries undertook measures for establishing supporting systems for older people. The retirement system is a special scheme for social protection which serves for providing incomes for individuals in retirement age. They are designed for generating incomes for those individuals who suffer income loss as result of old age, limited physical ability or death of a relative who takes care of them (Edward Whitehouse²⁰⁰⁹). The word “retirement” implies a flow of payments for providing incomes that start in the moment when the individual is retired until the life chain is detached.

The objectives of retirement system are:

1. Attempt to reduce the poverty for the older people.
2. Attempt to reduce the consumption between the active working age and retirement age so that the individual does not experience high decline of living standards (Anita M. Schwarz, 2006).

The retirement schemes have three main sources: employees’ contributions; employers’ contributions; and return on investments (Brown Jennifer, 2016). The establishment of a proper and fair retirement system is of great importance. Retirement payments are important not only from the economic and financial aspects but psychological and political as well.

Ranked based on above objectives, the retirement schemes are of two types:

1. Contribution scheme;
2. Non-contribution scheme.

Contribution schemes are those schemes where beneficiaries have made a financial contribution on it with a minimal number of professional activity periods before they get the profits. The contribution could be in the form of social security fees withheld from salaries and/or in the form of contributions paid from the employer on behalf of the employee who has a salary.

Non-contribution schemes consist in cash transfers, funded by taxes for older people in need. Non-contribution schemes addressing to the vulnerability and poverty of older people include social assistance, as support for poor families, including the older ones and social retirement schemes are focused explicitly on these ones.

Why non-contribution schemes are necessary?

There is an increasing interest of the policy makers in the developing countries on the potential role of non-contribution transfers as an instrument for treating a lot of political challenges including the vulnerability and poverty of older people, fast aging of population, and migration effects in generation family support and informality effects in social protection systems. Non-contribution retirement schemes or social pensions contribute in improving the relations between the government and its citizens, who are important for the social cohesion and the economic growth and above all for governance (Stephen Kidd and Anh Tran, 2016). The importance of social pension is mostly highlighted when it comes to incomes of older people. The majority of older people have no regular incomes because they have been informally employed; therefore they are left out of the contribution retirement schemes. Social pensions offer a great opportunity for enlarging the number of pension beneficiaries who have been informally employed. The World Bank recommends the social pensions as an essential pillar of all retirement systems to provide that all older people are supported adequately. The right of older people to obtain retirement

payment provides them safety and control of their own lives. The effects of social pension are important when it comes to women, who have fewer opportunities to obtain a contribution retirement from formal employment and often because of less working years and their family obligations. Moreover, women live longer than men generally, so that social pensions play a special role in older women's wellbeing. Social pension is considered as a life saving rope for older people who live alone, who could use their retirement profits in paying the care they need. These individuals have no relatives and family to take care of them, so that such profit serves to them in covering expenses such as medicines, and personal care when they are disabled because of their age. Non-contribution schemes play a valuable role in a moment when countries are being industrialized fast and the migrating population is increasingly growing. Since historically the family was the one who took care of old people, mainly in developing countries, it is increasingly reduced by leaving these people with insufficient safety means.

Social retirement scheme as an alternative in the Albanian retirement system

Amendments to Law Nr. 7703 dated 11.05.1993 "On Social Security in the Republic of Albania" (amended) in 2014, gave an opportunity through putting the social pension system into the existing retirement system, which is compulsory, public and covers universally the social securities and also a voluntary supplementary structure which momentarily is not well developed although the taken measures in the legal framework. The compulsory system is made up of:

1. A compulsory social security scheme administered by the Social Security Institute and covers public and private employees and self-employed in urban and rural areas, only if they contribute for a period as determined in the scheme.

2. A voluntary scheme including those who are not insurants anymore that have been and want to continue to be as well as those who are not covered by law including University students.

3. A supplementary scheme for high constitutional functions, civil service and servicemen employed in army, police force and information service. Supplementary pensions are funded directly by the Government budget.

4. Special retirement for those who have been to war, have titles in cultural, arts, economy, and politics, and victims of the totalitarian regime. Special pensions are also funded directly by the Government budget.

Social pensions are a valid and strategic element of a minimal package of social security scheme that support the rights for social security for all and advance of social protection from the government for people in need (Help Age International, 2006). Social pension in Albania is obtained by every citizen who has already turned 70 years, is permanent resident in Albania for at least 5 last years, does not meet the requirements for any of the compulsory retirement schemes and has no incomes, or the incomes generated from other sources are lower than those provided by the social pension. Rate for the social pension is equal to minimal incomes provided by the partial retirement payment with 15 years paid with minimal wage, estimated until 31.12.2014. Beneficiaries for the social pension are the following categories:

- 1) Individuals returned from emigration who have insufficient employment record for being provided with compulsory retirement payment;

2) Individuals with poor incomes, mainly inhabitants in rural areas who have been self-employed in agriculture, but own limited area of land and cannot make use of it while older;

3) Individuals who because of a good economic condition have not been employed therefore do not meet the requirements for a retirement from the compulsory scheme and because of different reasons their economic situation has worsen;

4) Long-term unemployed people or people who have not worked a day in their lives or have insufficient working years for obtaining retirement payment from the compulsory scheme;

5) Other individuals, mainly women involved in household activities.

The rate of social pension for persons who have other incomes sources will be equal the difference of social pension with other incomes of the beneficiary (ISSH, 2008). The individual incomes for the citizens who apply for obtaining a social pension will be estimated monthly and re-estimated once a year based on the new declaration on the social-economic situation of the beneficiary which is verified by the respective institutions and is compared to previous declarations. The social pension also is obtained by those citizens who are settled in residential institutions (nursery homes) who comply with legal criteria. For those citizens who fulfill the requirements for being provided with social pensions and live in nursery homes, the Social Public Service is notified. In our country, the rate for obtaining social pension is sufficient for meeting the living standards of the older persons. Based on data from the Social Security Institute, the number of social pension beneficiaries for 2017 is 2589 persons. Their number has increased compared to 2016 estimating 2412 beneficiaries. With the retirement of all individuals who have contribution records during the communist period, the number of social pension beneficiaries will grow.

Effects of social retirement scheme on the number of beneficiaries in Albania

Combining the social retirement schemes and contribution schemes has its own effects on preserving the contribution incentives. In presence of well-developed contribution retirement schemes, social pensions could affect the contribution incentives by reducing them, mainly for low income employees. In this aspect, the individuals instead of giving their contributions, prefer most to take advantage from the non-contribution retirement scheme.

The number of agriculture self-employed contributors in Albania has declined for 2014-2017. The number of contributors in 2014 was 127,728 whereas in 2017 this number goes down at 58,526 contributors. (ISSH 2018). Self-employed in agriculture generate incomes from their work of business. Similarly, self-employed provide incomes depending on their capacities, type of business or other factors. For this reason, they too should contribute to the social security scheme on minimal wage basis on which social and medical security are held.

The following table presents the progress of the number of contributors on the retirement scheme who contribute as self-employed in agriculture.

Contributor / Years	2014	2015	2016	2017
Self-employed in agriculture	127,728	89,527	53,168	58,526

Source: ISSH, 2018

As the table shows, there is a clear decline in the number of contributors after having introduced the social pension in the Albanian retirement scheme. If the number of contributors is reduced, the government budget will increase considerably the demands for budget financing towards retirement schemes. The reduction of the number of contributors in the scheme means more social burden for the future, increase of the Government's social responsibility towards the elderly, social unbalance, etc. Another indicator is the expenditures which go as payment for the social pension. Expenses for the social pension in 2017 were 155 million ALL, whereas for 2016 they were estimated 140 million ALL. This shows an increase of social retirement expenses in the course of years. (Social Security Institute). We could say that social pension in our country has reduced the number of contributors in this same scheme, which is shows as well in insufficiency of the scheme to cover all its beneficiaries. Referring to the effects of the social pension on contributions, a question arises:

Is the social pension a better thing for the actual situation or is it separated from the retirement scheme?

Conclusions

More countries consider the social pensions as a means for guaranteeing the financial security for the older population. Social pension schemes are found to have been effective for a number of countries in alleviating the poverty of old people and their families. Social pensions with all their effects on society affect the number of contributors in the social security system by reducing them. What should be done is to strengthen the contribution principle and establish a fair system where benefits are directly linked with the contributions. The reason why age limit for the social pension is 70 years in Albania is because citizens are encouraged to participate through making the contributions and benefit a higher and dignified retirement payment. Thus, defining the eligible age for the social pension higher than the contribution pensions could strengthen the contribution incentives. Also, defining a higher minimal level for benefiting from contribution pensions than the level of social pensions would help strengthening the contribution incentives. Expenses for social pensions should be regarded as an investment, a very important way for social support of the elderly, not as unproductive expenses. A very important step would be the presence of incentive elements in the social security scheme for the contributors to participate in the scheme. We should be careful while strengthening the actual retirement scheme and a positive step would be dividing the social pension from the retirement scheme because its presence in the scheme would affect increasingly the incomes of the retirement scheme.

References:

1. International Patterns of Pension Provision II A Worldwide Overview of Facts and Figures. Montserrat Pallares-Miralles, Carolina Romero, and Edward Whitehouse, 2012
2. Benefits and Costs of Social Pensions in Sub-Saharan Africa. Melis U. Guven and Phillippe G. Leite, June 2016.
3. Robert Palacios, Charles Knox-Vydmanov: The growing role of social pensions: history, taxonomy and key performance indicators, 2014.
4. Edward Whitehouse: Pensions During the Crisis: Impact on retirement – income system and policy responses, France.

5. Brown, Jennifer. Pensionomics 2016: Measuring the Economic Impact of Defined Benefit Pension Expenditures.
6. Armando Barrientos: What is the Role of Social Pensions in Asia? Asian Development Bank Institute, 2012.
7. Social Protection: Building Effective and Sustainable Systems for Equitable Growth, 2014.
8. International Labour Office (ILO) (2014) World Social Protection Report 2014/15: Building economic recovery, inclusive development and social justice, Geneva: ILO
9. OECD (2013) Pensions at a Glance 2013, OECD and G20 Indicators <http://www.oecd.org/pensions/public-pensions/OECDPensionsAtAGlance2013.pdf>
10. Anita M. Schwarz, Pension System Reforms, Worldbank, 2006
11. Stephen Kidd and Anh Tran, Social Pensions and their Contribution to economic growth.
12. Help Age International, Why social pensions are needed now, October 2006.
13. Instituti i Sigurimeve Shoqërore (ISSH) (1993) Ligji Nr. 7703, Datë 11.5.1993, "Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë", i ndryshuar, Tiranë: ISSH. www.isshe.gov.al
14. World Bank (2014) World Social Protection Report 2014/15 Building economic recovery, inclusive development and social justice. <http://www.ilo.org>

Illir Tomorri,

PhD.,

Remzi Keco,

PhD. Assoc. Professor

Illir Kapaj,

PhD. Assoc. Professor

Faculty of Economy and Agribusiness, Agricultural University of Tirana

ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING THE ECONOMIC GROWTH IN ALBANIA

Abstract. *The economic growth is the most important indicator affecting the increase of income level and the determination of the welfare of a country. Our country faces with important challenges such as: the completion of the economic and institutional transition through structural reforms, the fight against corruption and informality, the reduction of unemployment and poverty, the development and modernization of infrastructure, the increase the level of income per capita and welfare as well as future integration into the European Union.*

The public sector contributes positively to the development of the economy through the creation of an institutional environment generating supportive policies to economic growth, provision of goods and basic services to the economy, promoting and encouraging of the private sector through an effective and sustainable taxation system, efficient public resources and maintaining macroeconomic stability.

The economic growth is not an end in itself, but a necessity that affects the standard of living and economic development of a country. This indicator in the country is closely related to the growth of foreign investment and exports, fiscal sustainability, government performance, creating a positive climate for businesses, maintaining financial stability, modernizing the economy through the implementation of new technologies.

Issues to be addressed regarding the role of government include: providing macroeconomic stability; fiscal consolidation; transparent and accountable public services; efficient and sustainable use of natural resources as well as increased human resource management performance.

The purpose of this paper is to analyze the factors that affect in the growth and economic development in Albania.

Keywords: *economic growth, public sector, fiscal policy, macroeconomic stability.*

INTRODUCTION

The public sector contributes positively to economic development through the creation of an institutional environment that generates supportive policies for economic growth, provision of goods and basic services to the economy, promotion and promotion of the private sector, efficient use of public resources and support for macroeconomic stability through sustainable fiscal policies.

The macroeconomic stability is an essential condition for the economic development of a country and very important to successfully transition to the transition phase. The political changes after 1990's were accompanied by radical changes in the economic field, from a centralized economy to a market economy.

According to the recommendations of the IMF and the World Bank, attention has been paid to economic stability. As a result of this policy, a stable economic growth was ensured, as the indicator of the performance of the government's economic policies.

Fiscal policy contributes to macroeconomic stability and the development of the economy. Low levels of public debt create premises for sustainable fiscal policies that affect the country's economic growth. Structural reforms aim to improve the business climate, increase production and competitiveness of the Albanian economy in terms of economic and financial stability in the country.

The necessary infrastructure and a strong institutional framework will create a favorable environment for promoting foreign direct investment. In addition to the role of the state, other important factors that have determined the success of the reforms are related to the design and implementation of the legal and institutional framework.

The economic growth in the country is closely related to increasing foreign investment, increasing exports, fiscal sustainability, increasing the performance of government, creating a proactive business climate, maintaining financial stability, modernizing the economy through the implementation of new.

OBJECTIVES AND METHODOLOGY

The main objective of this paper is to evaluate the factors that affect the growth and economic development of the country.

This objective will be accomplished through the completion of some specific objectives:

- The evaluation of the performance and contribution of the government in the development economic and stability of the country.
- Evaluation of public sector efficiency, through the indicators of the economic reform performance.
- Identification and analysis of factors affecting growth and economic development in Albania.

The methodology used in this study consists in the use of a wide literature of national and foreign authors, as well as data and information from national and international institutions.

The study is focused on the analysis of factors affecting the sustainable development and economic growth in the country, identifying problems as well as recommendations for the future.

RESULTS AND DISCUSSIONS

The economic growth in Albania after the 1990's, it has been mainly based on the expansion of capital flows due to the privatization process and the promotion of private enterprise, growth of lending and private transfers in the form of remittances.

This growth should be seen not only in terms of the characteristics generally offered by transition economies, but also of the main characteristics of the Albanian economy. Another aspect related to the transition process is the establishment of an institutional structure as close as possible to that of the free market.

In addition to the role of the state, other important factors that determine the success of reforms, are related to the drafting and implementation of the legal and institutional framework, etc.

Some of the issues that need to be addressed in relation to the role that the state should play can be summarized as follows:

- Design and implement a legal and institutional framework that ensures the regulation and protection of property rights, reducing transaction costs, reducing externalities, regulating monopolies, increasing competition,
- Ensuring macroeconomic and fiscal stability, providing a consolidated legal basis, transparent and accountable public services; the efficient and sustainable use of natural resources.

The fiscal consolidation, through the establishment of a balance between deficit reduction and public debt and the need to make the necessary capital investment, has positively affected both in terms of stability and economic growth.

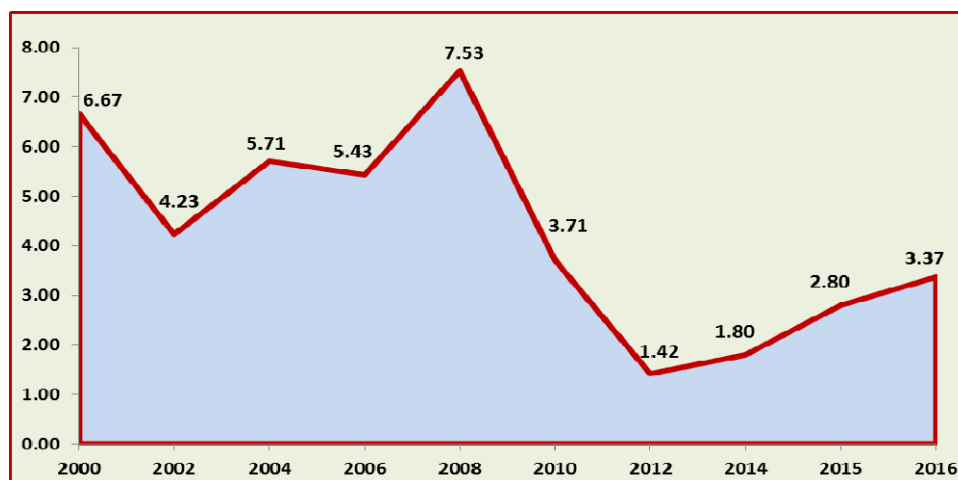

Figure 1. Annual growth in % of gross domestic product _Albania²

Based on the studies of many domestic and foreign experts, it is noted that the main factors affecting economic growth in our country are:

² World Bank, (2017)

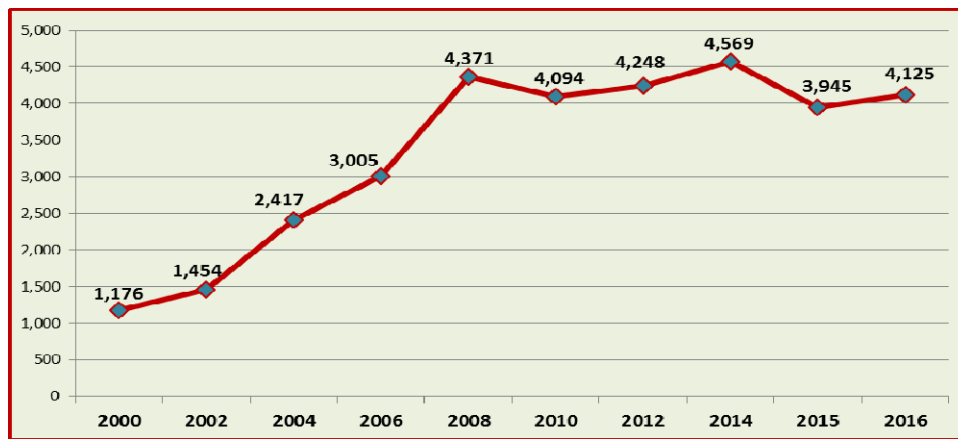

Figure 2. Gross Domestic Product per Capita/USD_Albania

▪ Foreign Direct investment (FDI)

The impact of FDI on the country's economic development and growth, and in economic literature, they are seen as an important factor that stimulates this growth. The effects of exports are seen as a factor in achieving long-term economic growth by allowing the introduction of innovations and technological developments from the countries of origin of foreign direct investment.

Foreign direct investment can help, in transferring technology and its use for domestic investment, transferring managerial and professional skills, replacing the host country's capital with a new capital that increases productivity and competitiveness.

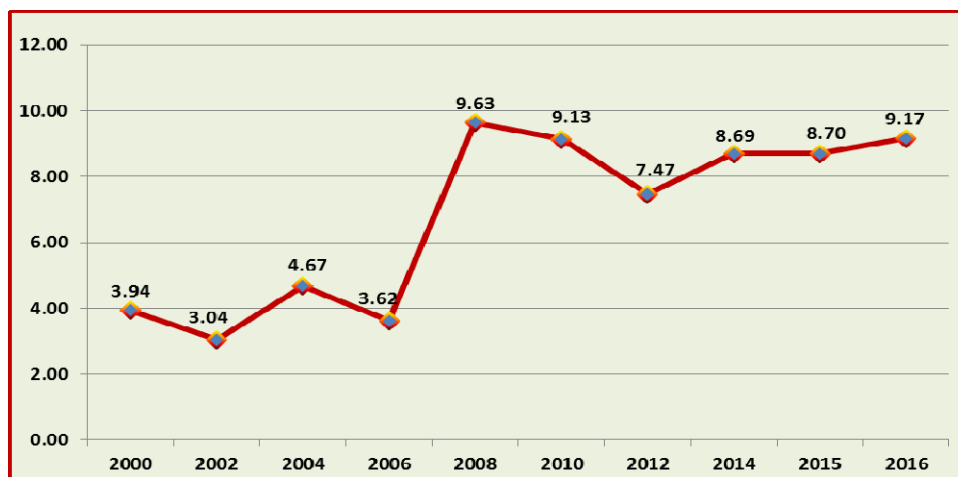

Figure 3. Foreign direct investment, net inflows in % of GDP_Albania³

▪ Growth of exports

The growth rate of exports is an important indicator on which we can judge the stability and sustainability of the economy in general, as well as its ability to compete in international markets.

³ World Bank, (2017)

Figure 4. Exports and imports in mln ALL_Albania⁴

▪ Remittances

The migrant transfers have played a key role in increasing consumption and investment and are considered as an important factor of economic growth in Albania. Remittances flows to developing countries constitute an important financial source for economic growth. Since the beginning of transition, the volume of remittances in Albania has steadily increased. Since 2008, the inflow of remittances has fallen, and this is a result of the economic crisis that hit Greece and Italy, the two countries that have the largest number of Albanian emigrants⁵.

In these conditions, it needs another source of income in the Albanian economy, which will replace the reduction of the remittances flows, thus increasing foreign direct investment.

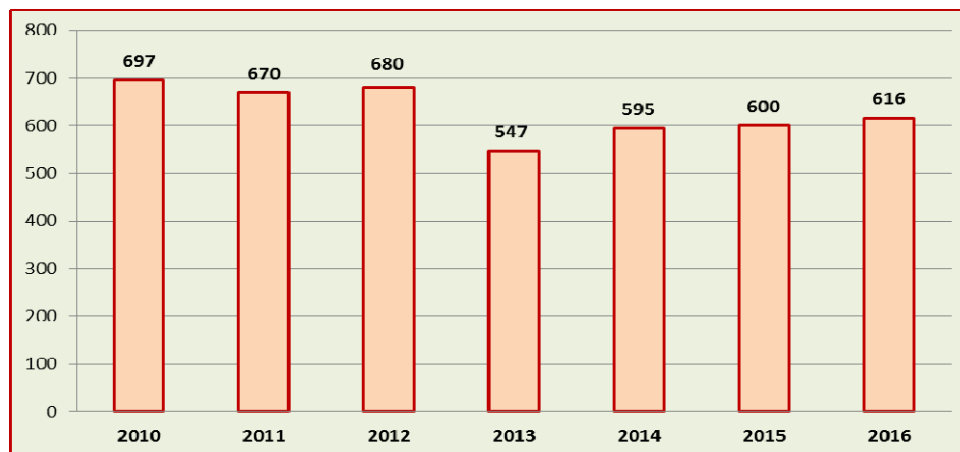

Figure 5. Remittance in mln euro_Albania

▪ Rural Sector

The rural sector is one of the strategic sectors of the national economy, employing about half of all employees in the country, contributing to revenue growth, improving the trade balance, and increasing the welfare of the rural population. This

⁴ INSTAT, (2017)

⁵ Bank of Albania, (2017)

sector contributes about 20 percent to the Gross Domestic Product⁶. The growth and development of the national economy can not be sustainable, if this sector is not consolidated to increase investment and employment.

▪ **Public investment**

It is well known that the private sector plays a decisive role in allocating resources to a market economy, making a significant contribution to the creation of GDP. Having appropriate legal and financial instruments to attract a significant portion of private sector revenue through taxation and public investment, the government thus becomes an important factor in the development of the country's economy.

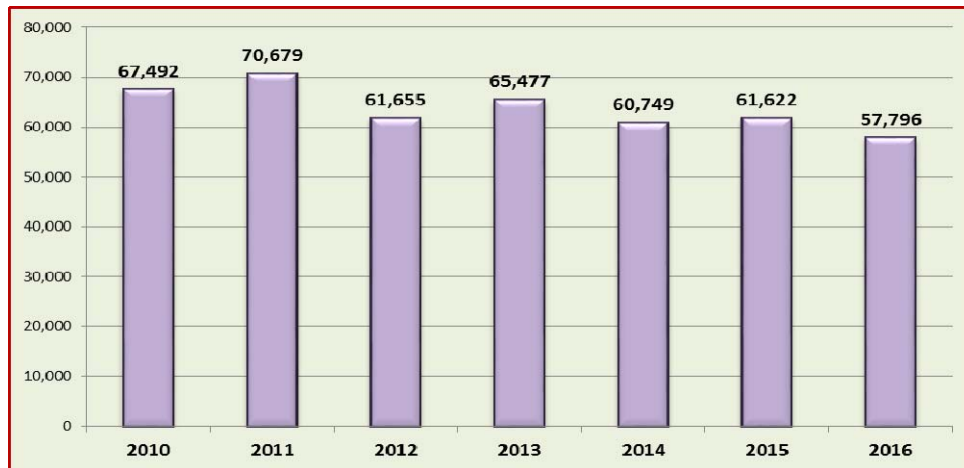

Figure 6. Public investments in mln ALL_Albania

According to studies, the public sector contributes positively to economic growth through:

- Creating an institutional environment that generates healthy and stimulating policies towards economic growth,
- Encouraging private sector through a sustainable tax system,
- Efficient use of natural resources, revenue collection and expenditure management;
- Macroeconomic stability through the development of a sustainable fiscal framework.

In addition to fiscal policy, the quality of governance and institutions significantly affects economic growth. The way of efficient governance and the functioning of public institutions have a direct impact on business decisions and consequently on the development of the private sector.

The quality of governance can affect economic development through the stimulation of private investment, indirectly affecting the level of economic growth.

The perfection of economic development in the country is closely related to fiscal sustainability and the maintenance of financial stability, the enhancement of governance quality, the creation of a business incentive environment, better planning

⁶ INSTAT, (2017)

and management of public investment, transparency and accountability of the government.

The transition period oriented to basic policies, such as trade liberalization, macroeconomic stabilization, fiscal consolidation, increased privatizations, etc., is at the bottom. Therefore policies should be run at sectoral levels, such as agriculture, tourism, energy, industry, product diversification, increased competitiveness, the application of advanced technologies, the harmonization of educational policies with the needs of the economy and businesses, etc.

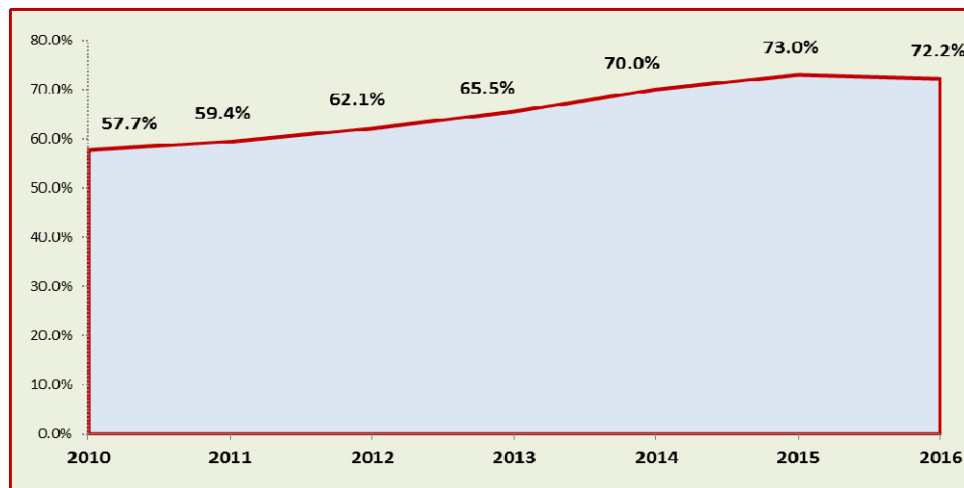

Figure 7. Public debt as a percentage of GDP _Albania

The low rate of economic growth in Albania in recent years, besides being a reflection of the consequences of the crisis, has also come because many of the contributing factors have so far achieved their maximum.

The economic growth in our country so far has been supported by a high level of emigrants' income; lending, grants and foreign investment; the large number of self-employed in the rural sector. This growth can be stimulated through: increasing foreign investment, promoting lending, growth of exports, rural and tourism development, modernization of the economy through the implementation of new technologies.

If the economic growth were to rely only on foreign investments or credits, it would be very dependent on developments in international financial markets. The economic growth based on exports of raw materials is not considered a viable path, due to the low export value and the large price changes in international markets.

Growth and development of the national economy can not be sustainable if the rural sector and tourism as two priority sectors are not developed and consolidated to boost investment and employment.

How to achieve a sustainable economic growth in Albania?

- Increasing a higher level of productivity in the economy that will make the Albanian economy more competitive in the domestic market and increase exports. It should not be purely aimed at economic growth, but also growth and growth. Promoting human capacities through education, training and retraining to recognize and apply modern technology. Knowing and implementing new

production and service technologies will increase the productivity level in the economy and produce sustainable economic growth.

- The pillar of this new model should be private business, its restructuring and modernization. Reforms and policies have been undertaken aimed at improving and creating a positive and competitive business climate in Albania, but again its development is fragile to political change. To achieve a sustainable economic growth, the quality of the business environment should be improved by reducing administrative barriers by encouraging those sectors that increase competition by boosting the country's economic development.
- Determining those sectors that will be considered priority or strategic that will guide the Albanian economy in the coming years, energy, industry, agriculture, tourism, services and agro-industry. To make the right choices in this regard, it should be noted that these sectors represent a competitive advantage in domestic markets, especially foreign ones.
- As factors influencing a country's sustainable economic growth, more attention is being paid to the government performances of the country, the quality of public institutions, law enforcement, etc.
- Reduce the high trade deficit through the efficient use of public resources by increasing their value and export earnings. This will require investment in new technology and direct foreign direct investment to those sectors that capital investments will streamline our economy and make it more competitive.
- Development of the economy through the modernization of financial markets, a reliable and transparent banking sector for the protection of investors and other actors.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

- The perfection of development and economic growth in the country is closely related to macroeconomic and financial stability, fiscal consolidation, the creation of a business incentive environment, the better planning and management of public investments, the efficient use of natural resources, transparency and accountability of the government.
- Implementation of new production and service technologies will increase the level of productivity in the economy and will produce sustainable economic growth.
- The development and modernization of the financial sector, the capital market, banking sector will support the growth of the Albanian economy.
- Structural reforms, necessary infrastructure and a strong institutional framework aim at steadily improving the business climate and will create a favorable environment for fostering foreign direct investment.
- Development of a national strategy for support and development of sectors that will be considered priorities that will guide the Albanian economy in the coming years, such as agriculture, tourism, energy, industry, services and agro-industry. Diversification of products and services, application of new and contemporary technologies, will increase the level of productivity and competitiveness in domestic markets and especially foreign ones.

- Key strategies and challenges related to the government's role include: ensuring macroeconomic stability, a sustainable legal and institutional framework, transparent and accountable public services, managing public spending, using efficient and sustainable natural resources and boosting performance human resource management.
- Economic growth in the country is closely related to increasing foreign investment, increasing exports, fiscal sustainability, enhancing government performance, creating a positive business climate, macroeconomic and financial stability.
- Fiscal consolidation, through the establishment of a balance between deficit reduction and public debt and the performance of necessary capital investments, will positively affect macroeconomic stability as well as economic growth.
- Improving the quality of public infrastructure, increasing competition, providing public services, revenue collection and expenditure management, combating fiscal evasion, informality and corruption, enhancing performance in the education and healthcare system, are some of the issues and challenges to be addressed regarding the role of government.

References:

1. Afonso, A. and J. Jallers (2011), "Economic Growth and Government Size", European Central Bank, Working Paper, No. 1399, November.
2. Denisia, V. (2010). Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 2, 104-110.
3. IMF (2016), "Albania Selected Issues: The impact of remittances on development and budget".
4. R. Barrell and D. Holland (2000), "Foreign direct investment and enterprise restructuring in central Europe", *The Economics of Transition* 8 (2), 477-504.
5. Shah Anwar (2004), "Fiscal Decentralization in Developing and Transition Economies Progress, Problems, and the Promise", World Bank Policy Research Working Paper 3282.
6. Andrew Kibblewhite (2011), "Role of Public Sector Performance in Economic Growth".
7. Shaari. M, Hong. Th, Shukeri. S., (2012) "Foreign Direct Investment and Economic Growth": Evidence from Malaysia" *International Business Research* Vol. 5 No. 10.
8. Zagler, M., and G. Durnecker (2003). "Fiscal Policy and Economic Growth", *Journal of Economic Surveys*, 17, 3, 397-418.
9. World Bank (2017), "Annual Reports".
10. IMF (2017), "World Economic Outlook".
11. Albanian Institute of Statistics (INSTAT). "Statistical Database".
12. Bank of Albania (2017), "Annual Reports".

Belov Alexandr

Ph.D.,

Poltava University of Economics and Trade (Ukraine, Poltava)

NECESSITY TO ENSURE SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Белов О.В.

канд. ек. наук

Полтавський університет економіки і торгівлі

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

***Abstract.** The article deals with the scenarios of long-term development of the country's economy are considered and the significance of the scientific and technical sector in the strategic development of Ukraine is analyzed.*

***Keywords:** scientific and technical potential, strategy, national development, post-industrial economy.*

***Анотація.** У статті розглянуті сценарії довгострокового розвитку економіки країни і проаналізовано значення науково-технічного сектору у стратегічному розвитку України.*

***Ключові слова:** науково-технічний потенціал, стратегія, національний розвиток, постіндустріальна економіка.*

Актуальність. Економіка України знаходиться в кризовому становищі. Здійснюються певні кроки для виходу з нього, проте ситуація продовжує залишатися не найкращою. 2015 року прийнято Стратегію «Україна – 2020», що окреслює головні цілі, яких має досягти країна через п'ять років. З-поміж них однією з важливих є підвищення конкурентоспроможності України. Але досягти її неможливо без здійснення стратегічних змін у забезпеченні розвитку вітчизняного науково-технічного потенціалу і переходу на вищі рівні технологічного укладу.

Дослідження попередників і постановка проблеми. Проблеми стратегічного розвитку України розглядалися у роботах Дж. Малгана [1] В. Гейця [2], Я. Жаліло [3], Т. Желюк [4] та інших. Не зважаючи на їх масштабність і об'ємність, деякі аспекти даної проблеми, все ж, потребують дослідження.

Мета статті. Дослідити зв'язок між забезпеченням науково-технічного розвитку і рівнем технологічного розвитку країни та виявити особливості для України.

У монографії Т. Желюк [4] зазначаються такі можливі сценарії довгострокового розвитку національної економіки: «економічної інерції», «мобілізації», капіталізації», «модернізації».

Інерційний сценарій передбачає відсутність змін, або прийняття лінії одного зі світових країн-лідерів. Як результат – в умовах сучасних світогосподарських процесів це може досить шкідливим для України. Так, Т. Желюк [4] зазначає, що фаза рецесії, що почалася для світової економіки з

кінця 2008 року, призвела до скорочення приросту світового ВВП від 4% до 2%, а в окремих розвинутих країнах – і до нуля. Скорочення ВВП призвело до скорочення споживчих витрат, попиту на сировину, матеріали, енергоресурси, а відповідно і до згортання виробництва та збільшення безробіття. Така ситуація потребує активного державного втручання щодо створення нових товарів та послуг і пошуку нових ринків збуту для новоствореної продукції.

Сценарій «мобілізації» означає, що потрібен пошук власного шляху розвитку з опорою тільки на власні ресурси у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку і з позицій довгострокового розвитку може здобути результат тільки у разі високої соціальної мобілізації і поступового нарощування власного інноваційного потенціалу.

Сценарій «капіталізації» – це вкладення державних коштів (коштів Стабілізаційного фонду) в іноземні інвестиційні фонди для вирішення поточних проблем. Тобто, це використання потенціалу мережевої економіки. Однак, у сучасних умовах, коли борг України сягнув більше 111% від ВВП, наведений вище сценарій вже певним чином вже реалізовується в Україні, хоч за останні 4 роки і продемонстрував досить низьку ефективність.

Сценарій «модернізації» акцентує увагу на необхідності формування і розвитку власного потенціалу, що дає змогу зберегти національну ідентичність і позиціонувати власні інноваційні, ноосферизовані програмні розробки. При цьому модернізацію у системі управління довгостроковим розвитком національної економіки слід розглядати з позицій інституційної, функціональної, галузевої та секторальної складових.

Розвиток інноваційної економіки забезпечує нову якість економічного зростання, нову структуру економіки, масове інноваційне підприємництво, яке в розвинутих країнах становить близько 50%, співпрацю влади і бізнесу, розвиток кластерної економіки (коли світове господарство перетворюється на мережну економіку, то кластери виконують роль горизонтального кооператора на державному та регіональному рівнях). Результуючим фактором даних перетворень має стати зростання валової доданої вартості економіки України. Іншими словами, це оптимальний сценарій для України, хоча він передбачає перегляд потенційних факторів економічного зростання, оскільки сьогодні у більшості розвинутих країн світу до 50% приросту ВВП досягається за рахунок людського капіталу, на якому зосереджується найбільша частина державних витрат, тоді як в Україні соціально активні елементи (освіта, культура, наука), які би стимулювали розвиток людського капіталу і посилювали би його значущість у прирості ВВП становлять менше, ніж 1%.

Розглянемо співвідношення так важливих факторів як обсяг експорту високотехнологічних товарів з рівнем фінансування науки у країні, яка забезпечує науково-технічний потенціал для її виробництва. Статистичні дані візьмемо з сайту Світового банку [5]. Для порівняння було обрано такі країни: Україна та її найближчі сусіди – Білорусь, РФ, Литва, Польща, Чеська республіка, а також надпотужна економіка Європи – Німеччина, і країна з одним з найвищих рівнів індексу людського розвитку Фінляндія. Результати динаміки цих показників представлено на рис. 1 (динаміка високотехнологічного експорту) та рис. 2. (обсяг фінансування науки).

На рис. 1. спостерігаємо наступну картину – середній світовий рівень експорту високих технологій складає за 25 років починаючи з 1991р від 16- до 25 відсотків від всього експорту та має коливальний характер у всіх розглянутих країнах пов'язано з ринковою кон'юнктурою на світовим ринку, впливу кризових явищ 2007-2008 років, тощо.

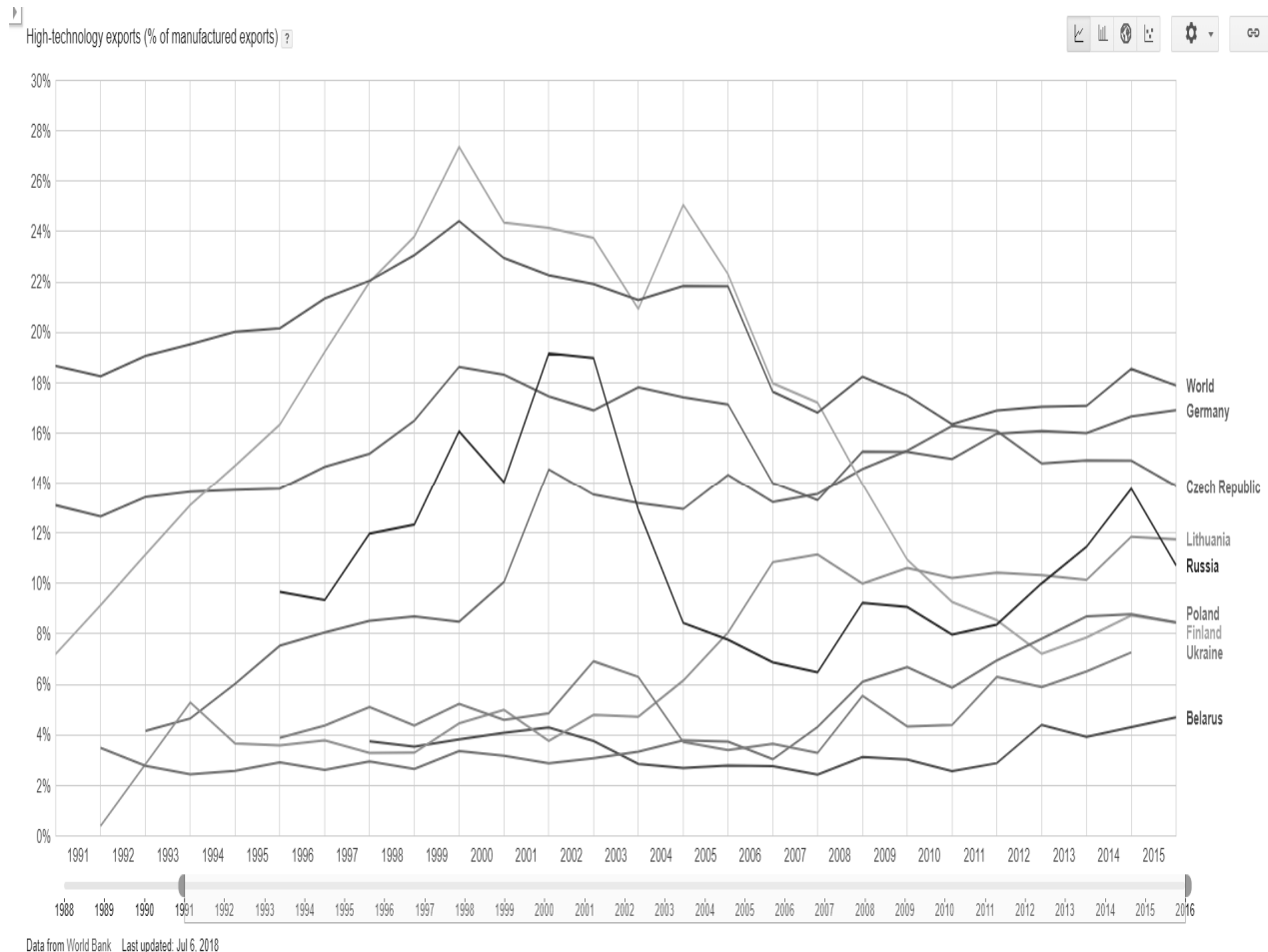

Рис. 1. High-technology exports (% of manufactured exports)

Експорт високих технологій (% експорту, що виробляється). Високотехнологічний експорт – це продукти з високою інтенсивністю R та D, наприклад, в аерокосмічній, комп'ютерній, фармацевтичній, науковій та електричній промисловості.

Другий показник відображує стан фінансування вітчизняної науки, розвиток якої є фундаментом розвитку високотехнологічного виробництва в країні. Так, рис. 2 показує нам аналогічну картину. Оскільки цей показник не залежить від кон'юнктури ринків, ми спостерігаємо відносно спокійний характер його розвитку і теж саме співвідношення між країнами. Найнижчі значення мають Україна і Білорусь, потім так само йдуть Польща Литва, РФ, рівень фінансування науки в Чехії вище ніж в середньому по Європі, а Німеччині і Фінляндії – одні з найвищих в світі 2,5-3,5% від ВВП.

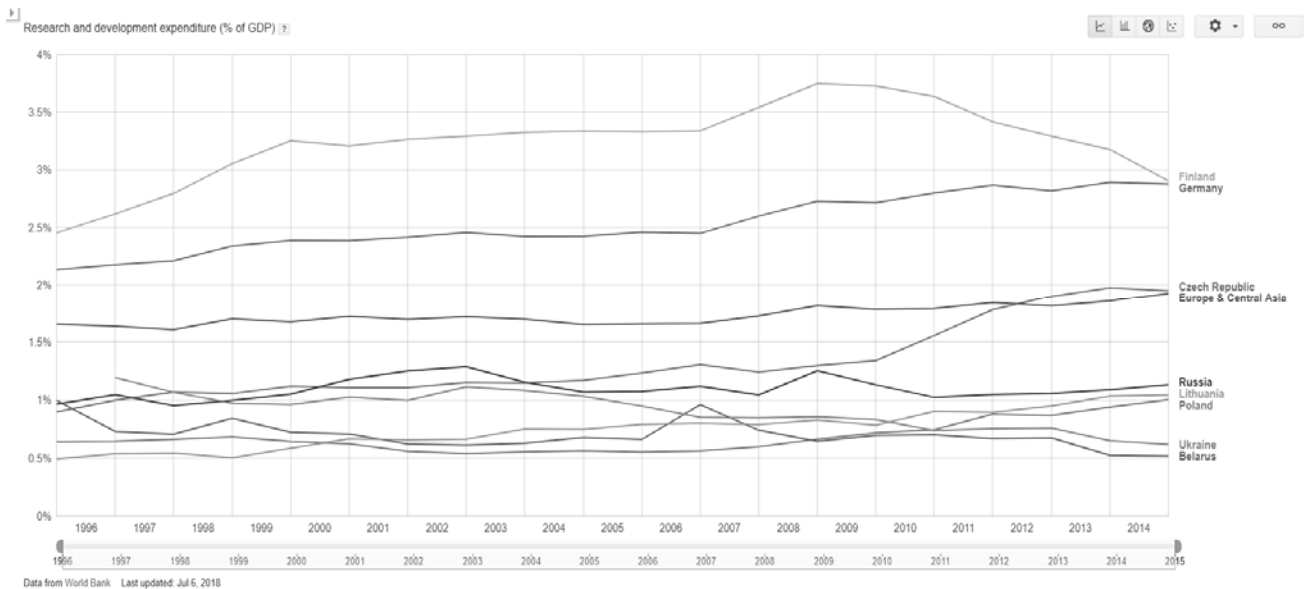

Рис. 2. Research and development expenditure (% of GDP)

Витрати на дослідження та розробки - поточні та капітальні витрати (як державні, так і приватні) на систематичну творчу роботу, спрямовану на підвищення рівня знань, включаючи знання людства, культури та суспільства, а також використання знань для нових додатків. R & D охоплює фундаментальні дослідження, прикладні дослідження та експериментальні розробки.

Звідси можна зробити висновок про те, що забезпечення фінансування науки на світовому – важливий крок по здійсненню «модернізаційного» сценарію виходу України з кризи і формування її стійкого економічного зростання.

Література:

1. Малган Дж. Искусство государственной стратегии: мобилизация власти и знания во имя всеобщего блага Москва/ пер.с англ./ М. Изд. Института Гайдара, 2011. – 472 с.
2. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця, акад НАН України В.П.Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є.Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. <http://www.semynozhenko.net/content/files/7-137.pdf>.
3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. - К.: НІСД, 2009. - 336 с.
4. Желюк Т.Л. Управління довгостроковим розвитком національної економіки: методологічні та прикладні аспекти: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка. - ТНЕУ - 2010. – 512с.
5. World Development Indicators
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>.

Guzaliya Sitdikova

candidate of economic sciences , associate professor
Bashkir state agrarian University, Russia

HOUSEHOLDS - THE MAIN PRODUCERS OF FRUITS AND BERRIES IN THE REPUBLIC OF BASHKORTOSTAN

***Abstract.** The article deals with the trends and dynamics of fruit and berry production in the farms of the region's population. The state support for the development of households in the Republic in terms of allocation of grants for the laying and care of fruit and berry crops, the formation of consumer, procurement, processing cooperatives, subsidies for raw material deliverers for commercial products.*

***Keywords:** households, fruits and berries, grants, subsidies*

Providing the population of the Republic of Bashkortostan with fruits and berries of its own production is one of the most important tasks performed in the conditions of import substitution. Despite the fact that the climate of the region is continental, this problem in our opinion is quite solvable.

Thus, our studies have shown that in 1990-2016 the production of fruits and berries in farms of all categories of the Republic increased from 21.3 to 50.2 thousand tons, or 2.3 times, mainly due to the increase in production in households – 2.9 times, and production in agricultural organizations decreased from 4.1 to 0.19 thousand tons, or 95.4%. At the same time 99.2% of the production of fruits and berries in the country are the share of households.

In peasant (farmer) farms, production volumes are small, however, they have increased by 45 times.

The volume of consumption of fruits and berries in the country increased from 87.2 to 174.7 thousand tons, or 2 times. The level of security of the population in fruit and berry production increased from 24.4 to 47.7%, including due to its own production – by 2.3 times and imports – by 1.8 times. The share of own production in total consumption is 28.7%, imports – 71.3%.

Also, during the period under review, the number of households with land plots increased only by 6%, and their area – by 44.6%, including gardens – by 2 times. The area of land plots on average for 1 family also increased by 36.4%, including the area of gardens on average for 1 family-by 40%.

The increase in the number of households in the Republic was accompanied by an increase in the production of fruits and berries by 2.9 times, which affected the increase in their share in the total production of horticulture products from 79.9% in 1990 to 99.2% in 2016.

Based on the above, in the conditions of substitution, state support for the development of farms of the population of the Republic will gain special relevance, and in this regard, we offer:

- allocation of grants for the laying and care of fruit and berry crops to private farms, gardeners who have a land area of 30 acres or more (with the amount of costs for the purchase of materials and planting of Apple trees 1200 rubles./hundred., cherries-3084 RUB / SOT., currants 2718 tubes / hundred., raspberry – 8560./SOT.,

strawberry 6338./SOT., grapes-6000 rubles / hundred. - 50% of actual costs incurred);

- reimbursement of expenses for the purchase of planting material, planting and growing berries, fruits and grapes to households with collective gardens land plots with an area of 7 acres-25% of the actual costs incurred);

- formation of consumer, procurement, processing cooperatives with developed infrastructure (storage warehouses, shock freezing chambers, processing plant, sale of products, etc.);

- subsidizing of raw materials deliverers in the amount of 25% for commercial products;

- advertising, sale, introduction into production of varieties of fruit and berry crops bred breeding institutions of the Republic of Bashkortostan, adapted to the local conditions of the region;

- improving the information base statistical offices (acreage of fruit crops and their production in household plots, peasant (farms), agricultural organizations, including in fruit nursery of the country in General, she municipal areas.

References:

1. Shmelev G. the Role of households in the Russian agricultural sector and their cooperation / [Electronic resource]. Mode of access: <http://raf.org.ru/>. Rosagrofond. Date of application: 11.09. 2018.
2. Agricultural activities of households of the Republic of Bashkortostan: statistical collection- Ufa: Bashkortostan, 2017. - P. 9-15.

Solovei N.V.

PhD in economics

National Aviation University, Kyiv

ANALYSIS OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE SMALL AVIATION FUNCTIONING IN UKRAINE

Соловей Н.В.

к.е.н. доцент

Національний Авіаційний університет, Київ

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОЇ АВІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Abstract. *The article describes the validity of the profitability and feasibility of a management decision to purchase their own private aircraft companies in Ukraine. We investigate the general advantages and obstacles in the process of making such a decision, taking into account the specifics of the functioning of companies and enterprises in Ukraine, but which have assets and business interests at considerable distances from each other.*

Key words: *Aviation business-jet aircraft, profitability, price, flight.*

Анотація. *В статті описано обґрунтованість рентабельності та доцільності прийняття управлінського рішення щодо придбання власного літака приватними компаніями України. Досліджено загальні переваги та перешкоди в процесі прийняття такого рішення з урахуванням специфіки функціонування компаній та підприємств на*

території України, але які мають активи та інтереси в бізнесі на значних відстанях одна від одної.

Ключові слова: *Авіація, бізнес-джет, літаки, рентабельність, ціна, політ.*

Постановка проблеми. Постає питання - коли компанії є сенс придбати бізнес-джет. Існує безліч методик розрахунку економічної ефективності цього рішення, однак експерти підкреслюють, що жодна з них не може бути визнана вірною, оскільки умови користування особистим повітряним транспортом особисті та індивідуальні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зрозуміло, що чим крупніше фірма, тим вище вартість рішень її керівництва й тем більше необхідність вирішувати питання не по телефону, а шляхом особистої зустрічі з партнером. А при наявності в компанії активів, розкиданих по різних регіонах або країнам, що в наше століття глобалізації не так вуж і рідко, ефективне й оперативне керування цими активами найчастіше прямо залежить від особистої присутності топ-менеджера або власника.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Індивідуальні реактивні пасажирські літаки (business jet) умовно діляться на три підкласи: light jet (чотири-шість місць зі злітною вагою не більше дев'яти тонн, дальністю польоту до 2, 5 тис. км і середньою вартістю \$6 млн), midsize jet (до 12 місць зі злітною вагою 10-12 тонн, дальністю 4-6 тис. км і середньою вартістю \$10 млн) і heavy jet (13-20 місць зі злітною вагою близько 20 тонн, вартістю біля \$26 млн і дальністю до 6, 5 тис. км). Ці машини споконвічно призначалися для польотів на короткі й середні дистанції, але до кінця 1980-х з'явилася потреба в принципово нових машинах - для далеких безпосадкових перельотів між Європою та Новим Світом, а також польотами в Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

Постановка завдання (цілі статті). Наприкінці 1990-х з'явилися машини на 20 місць із дальністю більше 11 тис. км, злітною вагою 45 тонн і вартістю від \$40 млн. Їх стали випускати канадська авіабудівельна компанія Bombardier (Global Express) і американська Gulfstream (Gulfstream V). Поява цих лайнерів на ринку стимулювало потребу в ще більш комфортабельних літаках. Їхній випуск ризикнули почати американська компанія Boeing і європейська корпорація Airbus, які ніколи ще не пропонували літаки індивідуального користування. Вони запропонували переустатковані пасажирські 128-місцеві літаки Boeing Business Jet (BBJ) і Airbus A319 (Airbus Corporate Jetliner) у компоновках від 12 до 68 місць із дальністю польоту 12 тис. км і вагою 68 тонн. Їхня каталожна ціна до переустаткування не перевищувала \$45 млн, а в переустаткованому виді ці лайнери могли коштувати \$60 млн і навіть вище.

Викладення основного матеріалу. Така різниця в ціні не випадкова. Якщо колись business jet обладнувалися лише кріслами, диванами, кухнями й туалетами, то на борті BBJ і ACJ за бажанням замовника можуть установлюватися спальні кімнати з ліжками, душові кабінки, тренажерні зали, вітальні й салони для переговорів. Все це скомпоновано так, що особисті кімнати власника або орендаря літака можуть бути ізольовані від обслуговуючого персоналу й супровідних осіб. Підвищенню комфорту від

розкоші до суперрозкоші сприяло й те, що Global Express і Gulfstream V мали пасажирські салони довжиною близько 14 м, шириною 2, 2 м і висотою 1, 85 м, у той час як BBJ - 24 x 3, 5 x 2, 16 м відповідно. Самий просторий салон в ACJ - довжина 25 м, ширина 3, 7 м і висота 2, 2 м. Природно, у такий обсяг можна вмістити практично все, що побажає замовник, причому літак перетворюється з літаючого офісу в літаючий номер комфортабельного готелю.

Єдине, у чому не доводиться сумніватися, так це в тім, що в Україні бізнес-джети в приватному володінні по кишені не всім. Справа в тому, що, крім вартості польоту (так звана вартість літної години, що залежно від типу літака може досягати \$ 5-10 тис.) і націнки за комфорт, власникам доводиться сплачувати і вартість амортизації повітряного судна, тобто його поступове зношування - мінімум \$1 тис. за годину польоту - і ще нести деякі додаткові видатки.

Звичайно, при середньорічному нальоті більше 200 годин у рік ці витрати однаково менше, ніж бюджет на чартери інших авіакомпаній. Та й грамотний маркетинг оператора, що продає вільний літний час вашого повітряного судна, може повернути частина цих витрат, але однаково формулювання "рентабельність володіння власним повітряним судном" не зовсім вірні, - це завжди витратний захід. Те, що дійсно робить рентабельним таке володіння, навряд чи ставиться до категорії економічних термінів і підлягає точному виміру, хоча й відіграє визначальну роль у рішенні про покупку власного літака - це вартість часу, як робітника, так і особистого, власника або топ-менеджера компанії, а також комфортабельність і зручний графік переміщень, що так впливають із роками на працездатність. Бізнес легше робити з комфортом, коли він приносить задоволення.

Рішення, що з'єднує в собі переваги переміщень за графіком і мінімізацією витрат на володіння літаком, давно запропоноване й успішно працює на західному ринку авіаційних послуг. Але, на жаль, у чинність особливостей нашого слов'янського менталітету, недосконалості ринку й відсутності середнього класу, поки не прижилося в нас. Мова йде про спільну власність на бізнес-джети, коли 2-3 співвласника через компанію-оператора купують необхідне їм на рік кількість літного часу й таку ж пропорцію дотримують і в поділі відповідних витрат, пов'язаних з покупкою або лізингом відповідного літака, а також з його експлуатацією. У цьому випадку вартість літної години з урахуванням амортизації, техобслуговування, прямих операційних витрат і рентабельності компанії-оператора однаково нижче, ніж вартість літної години такого ж ВР при покупці чартеру в авіакомпанії-оператора. Є й специфічні моменти, наприклад, вартість контракту на техобслуговування в сертифікованому центрі прямо залежить від річного нальоту ВР і, природно, буде різної для того самого борта, що літає 200 або 600 годин у рік, та ж ситуація з вартістю палива й так далі. А постійні витрати, що ніяк не залежать від річного нальоту, природно, простіше "ділити на трьох", чим платити самому.

Висновки. Отже, визначальним фактором при такій схемі роботи буде, звичайно, довіра до надійності, професіоналізму й відповідальності компанії-оператора, що повинна буде забезпечити весь перелік необхідних робіт з

якісної, безпечної, а головне - зручної для власників експлуатації "хазяйського борта", а також оперативно знайти йому заміну у випадку, якщо літак знадобився співвласникам одночасно. Проте, закордонний досвід такої експлуатації адміністративних літаків показує, що з формуванням класу людей, чий час за вартістю підбирається до вартості літної години бізнес-джета, кількість літаків, що експлуатуються за такою схемою, буде стримуватися тільки наявністю в країні й можливостями компаній-операторів, а також їхнім географічним розташуванням.

Література:

1. Air Charter Service// <http://www.aircharter.ru/private-charter/private-jets-charter>.
2. BANGsBONSOMER//<http://www.wing.com.ua/content/blogcategory/22/39/>.
3. Деловая авиация//<https://volare.kiev.ua/ua/biznes-djet/>.
4. Украинский Авиационный форум//<http://www.ukraviaforum.com/index.php/board,3.0.html>.

Chupina I. P.

Doctor of Economics, Professor
Ural state agrarian University, Russia

THE PROBLEMS OF ECOLOGICAL SAFETY IN RUSSIA

Чупина И. П.,

д.э.н., профессор

Уральский государственный аграрный университет, Россия

ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В РОССИИ

***Abstract.** The article deals with the problems of environmental safety in Russia. Environmental quality and environmental risks are assessed. The reasons for the low level of ecology in the country are shown.*

***Keywords:** environment, environmental safety*

***Аннотация.** В статье рассмотрены проблемы экологической безопасности России. Дается оценка качества окружающей среды и экологические риски. Показаны причины низкого уровня экологии в стране.*

***Ключевые слова:** окружающая среда, экологическая безопасность*

Россия занимает 3-е место в мире по вредным выбросам (после США и Китая) и 74-е место среди стран мира по экологической чистоте. При составлении рейтинга стран по экологии ученые Йельского и Колумбийского университетов оценивали состояние окружающей среды, степень подверженности жителей страны экологической угрозе, способность правительства страны противостоять экологическим катастрофам и т.д. На 1-м месте стоит Финляндия, затем Норвегия, Швеция, Канада, Швейцария, Уругвай. Белоруссия занимает 52-е место [3].

В масштабах страны для оценки качества окружающей среды используют стратегические экологические риски. Их величины рассчитывают при

прогнозировании последствий чрезвычайных ситуаций общенационального масштаба.

Причины такого низкого уровня экологии в России заключаются в том, что более 100 млн. россиян проживают в экологически неблагоприятных условиях; только 15% городских жителей России живут на территориях, где уровень загрязнения воздуха соответствует нормативам; 25 % городских жителей живут в условиях периодического превышения в атмосфере предельно допустимых концентраций вредных веществ в 5-10 раз; доля загрязнения от автотранспорта составляет 46% общего выброса вредных веществ и доходит до 70-80% в таких крупных городах, как Москва и Санкт-Петербург, а также в Красноярском и Приморском краях, Белгородской, Пензенской, Свердловской, Мурманской и Челябинской областях; на каждого жителя приходится до 400 кг промышленных выбросов предприятий в воздух [4].

Все доступные данные свидетельствуют о том, что экологическая обстановка в России в 21 веке самая неблагоприятная на земном шаре. В период гласности по меньшей мере 200 городов России были признаны экологически опасными для здоровья населения вследствие загрязнения воздуха и вод. По программе «грязные города» около 30 городов были отобраны для очистки от загрязняющих отходов производства, но эффект оказался минимальным. Ежегодно в районе Норильска, где сосредоточены богатейшие месторождения полиметаллических руд, в окружающую среду выбрасывается 2 млн. т диоксида серы, почти 2 млн. т оксида меди, 19 млн. т закиси азота, почти 44 тыс. т свинца и огромное количество других опасных для здоровья человека веществ. Продолжительность жизни в этом районе самая низкая в России. В одной из местных больниц, по данным за шестилетний период, 90% пациентов страдали различными заболеваниями легких. Эти болезни плохо поддаются лечению в условиях слабой и устаревшей системы здравоохранения [9].

Анализ экологической ситуации в России свидетельствует о том, что кризисные тенденции, с полной отчетливостью проявившиеся в предшествующие 15 лет, не преодолены, а в отдельных аспектах - даже углубляются, несмотря на принимаемые меры.

Повышение уровня загрязнения атмосферы отмечается не только в городах и прилегающих территориях, но и в фоновых районах, выбросы большого количества диоксидов серы (более 9 млн т в год) вызывают закисление атмосферных осадков. Области повышенной кислотности зафиксированы на европейской территории России, а также в ряде промышленных районов с развитой цветной металлургией. Выпадение загрязняющих веществ на территории Российской Федерации обусловлено не только выбросами собственных источников, но и трансграничным переносом [8].

Сохраняется многолетняя тенденции нарастания загрязнения поверхностных вод. Годовой объем сброшенных стоков за последние 5 лет практически не изменился и составляет 27 км³. Со сточными водами промышленности, сельского и коммунального хозяйства и водные объекты поступает огромное количество загрязняющих веществ.

На территории страны практически все водные объекты подвержены антропогенному влиянию, качество воды большинства из них не отвечает нормативным требованиям. Наибольшей антропогенной нагрузке подвергнется Волга со своими притоками Камой и Окой. Среднегодовая токсичная нагрузка на экосистемы Волги в 6 раз превосходит нагрузку на водные экосистемы других регионов страны. Качество вод Волжского бассейна не соответствует гигиеническому, рыбохозяйственному и рекреационному нормативам.

Результаты проверки качества водных источников показали: только 12% обследованных водных объектов можно отнести к условно чистым (фоновым); 32% - находятся в состоянии антропогенного экологического напряжения (умеренно загрязненные); 56% - являются загрязненными годными объектами (или их участками), экосистемы которых находятся в состоянии экологического регресса.

Состояние водных источников и систем централизованного водоснабжения не может гарантировать требуемого качества питьевой воды (191). Более 50% россиян вынуждены пользоваться водой, не соответствующей стандартам по различным показателям. Более 20% проб питьевой воды не удовлетворяет действующим нормам по химическим показателям и более 11% по микробиологическим, 4,3% проб питьевой воды представляют реальную опасность для здоровья населения. Основными причинами ухудшения качества питьевой воды являются: несоблюдение режима хозяйственной деятельности в зонах санитарной охраны; отсутствие в ряде случаев очистных сооружений на коммунальных водопроводах, а также вторичное загрязнение воды в разводящих сетях при авариях, количество которых ежегодно возрастает [2].

Об опасности сложившегося положения свидетельствует и ежегодное увеличение количества эпидемических вспышек острых кишечных инфекционных заболеваний, вирусного гепатита, обусловленных водным фактором передачи инфекции.

Причины экологического кризиса водных объектов связаны с теоретической необоснованностью и практической несостоятельностью, господствовавшей почти 50 лет концепции, базирующейся на двух ложных постулатах: неизбежность образования сточных вод, содержащих производственные отходы и допустимость сброса сточных вод в природные водоемы, используемые фактически для доочистки сточных вод, т.е. в качестве биологических очистных сооружений. В этой концепции явно преувеличивалась способность водотоков и водоемов к самоочищению. Оно представляет собой мощный механизм переработки преимущественно аллохтонной органики естественного происхождения, образующейся в самом водоеме и поступающей с площади водосбора. Поступление же веществ техногенного происхождения в природные воды ведет к нарушению функционирования биоценозов и ухудшению качества вод.

Вопрос экологической безопасности является очень важным для человечества. Поскольку антропогенные воздействия и экологические поражения от локальных техногенных катастроф до глобального экологического кризиса свидетельствуют о том, что современное состояние

системы экосферы представляет собой значительную опасность для всего человечества, биосферы и техносферы Земли.

Именно поэтому своевременное изучение и предотвращение экологических поражений так необходимо в настоящее время.

Литература:

1. Безопасность России. Анализ риска и проблем безопасности. В 4 частях. Часть 2. Безопасность гражданского и оборонного комплексов и управление рисками; Международный гуманитарный фонд "Знание" - Москва, 2014. - 752 с.
2. Буркинский Б.В. Экономико-экологическая безопасность морехозяйственной деятельности. Рн/Д: Феникс. 2015. 648 с.
3. Воронин Б. А., Донник И. М., Круглов В. В., Воронина Я. В. Организационно – правовые и экономические механизмы рационального использования природных ресурсов и охраны окружающей среды в сельском хозяйстве // Аграрный вестник Урала. 2017. № 8. С.2.
4. Донник И.М., Воронин Б.А., Лоретц О.Г., Кот Е.М., Воронина Я.В. Российский АПК – от импорта сельскохозяйственной продукции к экспортно-ориентированному развитию // Аграрный вестник Урала. 2017. № 3 (157). С. 12.
5. Чупина И. П. Влияние внешних и внутренних факторов на развитие российской экономики // Аграрный вестник Урала. 2011. № 3. С.117.
6. Чупина И. П. Многоукладная экономика как перспективная форма хозяйствования в системе продовольственного самообеспечения промышленных регионов // Аграрный вестник Урала. 2012. № 6. С. 116 – 120.
7. Шарафутдинов, Г.С. Экологическая безопасность в техносфере: Учебное пособие / Г.С. Шарафутдинов, Ф.С. Сибгатуллин и др. – СПб: Лань, 2016. - 524 с.
8. <http://www.ecopolicy.ru> – Центр экологической политики России.
9. <http://www.gks.ru/wps/portal> – Росстат. Россия в цифрах.

Shurda Kseneya

Doctor of Economics, Senior Researcher

Ukrainian Scientific Center of Ecology of Sea (UkrSCES)(Ukraine, Odesa)

ANALYSIS OF POSSIBILITIES EVALUATE MARINE ECOSYSTEM SERVICES IN UKRAINE

Шурда К.Е.

д.е.н., пров. наук. співроб.

Український науковий центр екології моря (УкрНЦЕМ)

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНКИ МОРСЬКИХ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Abstract. *The article analyzes theoretical and practical approaches to the assessment of marine ecosystem services and also identifies the possibility of applying such an assessment in Ukraine.*

Key words: *marine ecosystems, ecosystem services, natural resources, biodiversity.*

Анотація. *У роботі проведено аналіз теоретичних і практичних підходів до оцінки морських екосистемних послуг, а також виявлення можливості застосування подібної оцінки в Україні.*

Ключові слова: морські екосистеми, екосистемні послуги, природні ресурси, біорізноманіття.

В роботі проведено дослідження морських екосистем – одних з найпродуктивніших екосистем у світі, з метою аналізу можливості застосування оцінки морських екосистемних послуг в Україні. Необхідно відзначити, що в сучасних умовах відбувається деградація морських екосистем внаслідок зміни клімату та негативного антропогенного впливу. Економічний вираз цінності морських екосистемних послуг може стати важливим інформаційним інструментом, який буде наочно демонструвати необхідність відповідального ставлення до навколишнього природного середовища, і, зокрема, до морів. Останнє має особливе значення для України, оскільки наша країна володіє великими морськими ресурсами, які є важливими не тільки для нашої держави, а й для всієї світової спільноти.

Значний негативний вплив на стан морського середовища можуть надавати як видобуток корисних копалин так і транспортування нафти в морській акваторії. Економічна оцінка всієї повноти морських екосистемних послуг також стає важливою в контексті розробки і здійснення проєктів з освоєння шельфу з метою видобутку нафти і газу, які в даний час розглядаються в Україні.

На півдні наша країна омивається Чорним і Азовським морями, має морський кордон з Румунією та Росією, відкрите море відділяє Україну від трьох інших причорноморських держав – Болгарії, Туреччини та Грузії.

Загальна протяжність морських кордонів України становить 1355 км (по Чорному морю – 1056,5 км; по Азовському морю – 249,5 км; по Керченській протоці – 49 км). Загальна площа територіальних вод України складає понад 20 тис. км², площа виключної (морської) економічної зони становить приблизно 212,4 тис. км² [1]. Україні належить найбільша площа шельфу серед усіх причорноморських країн. Оскільки ширина Чорного моря не допускає встановлення в ньому континентального шельфу за межами 200-мильної зони, то у всіх причорноморських державах, у тому числі і в Україні, виняткова (морська) економічна зона збігається з просторами морського дна, що відноситься до континентального шельфу.

В даний час в Україні поки не проводилося великомасштабних систематичних досліджень з оцінки морських екосистемних послуг. Але вже існують різні проєкти, які акумулюють інформацію про оціночні дослідження морських екосистемних послуг, серед яких Marine Ecosystem Services Partnership (MESP) – віртуальний центр для збору і надання інформації про використання людиною морських екосистем у всьому світі. Всього на сьогоднішній день в базі MESP знаходиться близько 2 тисяч статей, присвячених оцінці морських екосистемних послуг. Однак, жодного дослідження в українській частині Чорного моря в цій базі даних немає. Схожа ситуація спостерігається і з базою даних по оцінці морських екосистемних послуг проєкту TEEB (The Economics of Ecosystems and Biodiversity – «Економіка екосистем і біорізноманіття»). І хоча обидві бази включають статті тільки англійською мовою, відсутність хоча б одного дослідження,

присвяченого оцінці морських екосистемних послуг в Україні є проблемою, яка потребує вирішення.

Для того, щоб розпочати діяльність по оцінці екосистемних ресурсів необхідно ознайомитися з загальними принципами, які лежать в основі успішних стратегій. Тому проект ТЕЕВ розробив покрокові початкові інструкції для впровадження механізмів оцінки екосистем [2, С.17]. У довгостроковій перспективі кінцевою метою оцінки екосистемних послуг повинно бути включення їх вартості в систему національних рахунків. Тому наявність хоча б приблизної оцінки – лише перший крок на шляху до змін в прийнятті рішень щодо використання біорізноманіття та екосистем. Навіть у тих випадках, коли приблизні значення оцінки знаходяться в широкому ціновому діапазоні, нижня межа може перекрити передбачувані вигоди від експлуатації того чи іншого ресурсу.

Багаторівневий підхід ТЕЕВ є рамковим методом, який може бути корисний як перший досвід у використанні основ економіки навколишнього середовища. Він базується на документах «Оцінки екосистемних послуг на порозі тисячоліття» і доповідях проекту ТЕЕВ. Цей підхід включає три основні етапи, кожен з яких, в свою чергу, містить різні аспекти, які детально були описані в роботі Л. Браата і Р. Де Гроота (2012 р.) [3, С.5].

В рамках першого кроку для кожного рішення по використанню природних ресурсів необхідно виявити і оцінити повний набір екосистемних послуг цих ресурсів і їх наслідків для різних груп суспільства. Перший крок включає визначення індикаторів стану біорізноманіття екосистем. Існуючі на сучасному етапі методи вимірювання фокусуються на визначенні цінності лише небагатьох видів і екосистем, які необхідні для поставки забезпечуючих і регулюючих послуг. Ці методи не беруть до виду роль біорізноманіття та екосистем, необхідних для підтримки всього спектру вигод та їх сталого функціонування в майбутньому.

Екосистемний підхід передбачає врахування більш широкого кола індикаторів, таких як різноманітність видів і його стійкість, багатокomпонентні харчові мережі, ланцюги кругообігу поживних речовин тощо. Необхідний набір індикаторів, що визначаються за допомогою загальноприйнятих процедур і які здатні відобразити часто нелінійні і багаторівневі зв'язки між екосистемами та послугами, що поставляються цими екосистемами. І головне, повинен бути механізм конвертації значень таких індикаторів у грошову форму.

Необхідно також визначення меж, як самих екосистем, так і спільнот людей, які користуються їхніми послугами, так як без чітких фізичних рамок, процес оцінки буде неточний. І, що особливо важливо, оскільки будь-які правові відносини, які стосуються використання природних ресурсів, вимагають чітко визначених кордонів власності для застосування норм. Їх відсутність або розмитість може поставити під загрозу обґрунтованість використовуваних оцінок екосистемних послуг в аргументації за збереження або обмежене використання того чи іншого природного ресурсу.

Також на першому етапі передбачається кількісна оцінка екосистемних послуг і їх моделювання. Моделювання передбачає оцінку «зв'язок» екосистемних послуг, що надаються в рамках розглянутого природного об'єкта.

Екосистеми поставляють численні послуги, які взаємодіють між собою в складноорганізованій системі з позитивними і негативними зворотними зв'язками. Для оцінки альтернативних варіантів використання екосистем необхідне уявлення про потенційний збиток, які можуть понести інші види послуг, при виборі на користь одного з них.

Другий крок передбачає розрахунок і наочну демонстрацію цінності екосистемних послуг. Цей крок включає оцінку послуг у фізичних і грошових одиницях і аналіз просторових і часових взаємозв'язків, що впливають на час і місце виникнення витрат і вигод від конкретного способу використання біорізноманіття та екосистем. Наприклад, при тимчасовій забороні на промисел риби, місцеві рибалки несуть витрати в період дії заборони. Але після закінчення терміну заборони, вигоди від більшого улову через відновлення популяції риб, можуть переkritи тимчасові витрати. Для забезпечуючих послуг подібну демонстрацію досить легко здійснити. Однак витрати і вигоди охорони неринкових послуг, якими є більшість регулюючих послуг, зазвичай залишаються за рамками процесу прийняття рішень.

Третій крок передбачає фіксацію вартості екосистемних послуг і пошук рішень, що дозволяють подолати їх недооцінку або відсутність оцінки, за допомогою інструментів політики економічного інформування. До таких інструментів може ставитися наступне: – зміна мотивації економічних агентів за допомогою субсидій або податків; – зміна правил доступу до екосистемних послуг і їх використання; – платежі за екосистемні послуги; – визначення цільових значень біорізноманіття; – створення і зміцнення законодавства в сфері охорони навколишнього середовища; – добровільна екологічна сертифікація та маркування.

Звичайно ж, розглянуте у статті – дуже спрощена процедура ТЕЕВ по оцінці екосистемних послуг. Вважаємо це необхідним для початкового ознайомлення з принципами і загальними поняттями цього процесу, який отримує розвиток в інших роботах проекту, адресованих державним органам, міжнародним організаціям і бізнес колам. І для України, де область оцінки екосистемних послуг ще вивчена дуже слабо, цей підхід може стати відправним пунктом у дослідженнях.

Однак на сьогоднішній день відчувається брак знань про морські екосистемні послуги, і для їх розширення необхідні додаткові дослідження. Прогалини в оцінках необхідно заповнювати за допомогою досягнень і природних і суспільних наук. Необхідно більш глибоке вивчення природних процесів, особливо в ще не вивчених районах моря.

Так, наприклад, різні типи морських екосистемних послуг утворюють складну систему взаємозв'язків, що володіє синергетичною природою. Надмірний вилов риби – діяльність, яка найбільше порушує здатність екосистем до підтримки життєдіяльності. Це негативно відбивається на поставках інших екосистемних послуг. Траловий лов риби та розведення моллюсків призводять до знищення місць проживання, завдають шкоди донним спільнотам організмів. Це безпосередньо погіршує їх здатність брати участь в круговороті речовин і забезпечувати середовище проживання для інших організмів (наприклад, для молодняка риби), що веде до їх зникнення. Цей цикл

зворотного зв'язку – один з небагатьох прикладів комплексного характеру морських екосистем [4, С.488].

Автори досліджень морських екосистемних послуг завжди супроводжують отримані результати застереженнями про неповноту своїх оцінок. Більшість робіт підкреслює, що домогтися точності оцінок для послуг, які не мають ринкової ціни, або дуже важко, або взагалі неможливо. Необхідно відзначити, що при збільшенні масштабу досліджуваної території неминуче виникають похибки, пов'язані найчастіше з застосуванням методу перенесення вартості. Навіть якщо район, для якого застосовується цей метод, за своїми характеристиками схожий на район оригінальної оцінки, все одно є відмінності, які накопичуються зі збільшенням масштабу. Як правило, більш точні і докладні дослідження є відносно малих за розміром або за кількістю наданих послуг екосистем.

Для України зараз важливо визнати значущість оцінки екосистемних послуг і спробувати брати участь у розробці міжнародних стандартів у цій галузі. Необхідне проведення досліджень, тим більше що необхідний інструментарій досить розроблений в світовій практиці. Можливо, що для України з її запасом природних багатств, проблема не стоїть так гостро, як для інших країн. Однак на сьогодні наявність у країни довгострокової стратегії відповідального ставлення до навколишнього середовища стає необхідним елементом для забезпечення сталого розвитку та добробуту населення не тільки в межах цієї країни, а й у всьому світі.

Література:

1. Виключна (морська економічна зона України // Митна енциклопедія: у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хм.: ПП Мельник А. А., 2013, Т. 1. – 472 с.
2. The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature. A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB, 2010. – 36 p.
3. Braat L.C., De Groot R. The Ecosystems Services Agenda: Bridging the Worlds of Natural Science and Economics, Conservation and Development, and Public and Private Policy // Ecosystem Services, July 2012, Vol. 1, Issue 1. – P.4-15.
4. The UK National Ecosystem Assessment Technical Report. UK National Ecosystem Assessment, UNEP-WCMC, Cambridge, 2011. – 1466 p.

Yurkiv Nadiia,

Doctor of Economics, Professor

The National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv)

Maslii Alexandra

Ph.D., Associate Professor

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Ukraine, Poltava)

ANTI-CORRUPTION MEASURES IN THE CONTEXT OF STATE ECONOMIC SECURITY ENSURING

Юрків Н.Я.,

д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу фінансової безпеки
Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України

Маслій О.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

***Abstract.** The article deals with measures of anti-corruption activity in the framework of counteracting economic security threats at the macro level.*

***Key words:** anti-corruption measures, state economic security, threats.*

***Анотація.** У статті розглянуто заходи антикорупційної діяльності в рамках протидії загрозам економічної безпеки на макрорівні.*

***Ключові слова:** антикорупційні заходи, економічна безпека держави, загрози.*

Значний негативний вплив на забезпечення економічної безпеки держави становлять загрози в інституційній та правовій сфері, які є наслідком неефективної діяльності гілок влади, недосконалості законодавчої бази як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, а також відсутності ефективних механізмів контролю за дотриманням норм і вимог законів органами виконавчої влади. Суперечності законодавства та правова неврегульованість широкого кола питань економічного розвитку, зокрема ринкової трансформації, нероздільність власності та влади за домінування останньої – це далеко не повний перелік основних загроз економічній безпеці України в інституційній сфері. У даному контексті деструктивною для економічної безпеки є слабкість судової влади, зокрема механізму виконання її рішень. Все це створює сприятливе середовище для поширення корупції, дискредитує державну регуляторну політику та формує зневажливе ставлення населення до державної влади в цілому.

Аналізуючи численні дослідження корупції як загальнодержавного явища та ключової інституційної деформації, варто відзначити низький ступінь розробки проблематики впливу корупційних діянь на економічну безпеку держави й системи антикорупційних заходів у рамках забезпечення економічної безпеки на макрорівні.

Корумпованість та тінізація економіки, економічна злочинність і відмивання коштів є одними з основних чинників, що створюють реальну загрозу економічній і національній безпеці держави, адже вони негативно позначаються на всіх сферах суспільного життя, істотно впливають на обсяги та структуру ВВП, спотворюють офіційні дані про реальний стан економіки, спричиняють втрату податкових надходжень, провокують несправедливий та непрозорий розподіл національного доходу в суспільстві, як наслідок, через соціальну незахищеність громадян відбувається поширення недовіри населення до влади, що дестабілізує соціально-економічний розвиток країни. Криміналізація суспільства спричиняє зміни економічної активності населення, які, у свою чергу, є основним чинником макроекономічних криз.

Основна причина розквіту корупції полягає в тому, що посадові особи розглядають свої посади як інструмент для одержання особистої вигоди, а контроль за діями таких осіб з боку правоохоронних органів є недостатнім. Розглядаючи явище корупції в системі загроз економічній безпеці держави її необхідно відносити до внутрішніх загроз, які виникають в усіх країнах світу, але відрізняються за обсягами, структурою та механізмами розвитку. Тому формування комплексу антикорупційних заходів та їх ефективна реалізація набуває особливої ваги в рамках забезпечення економічної безпеки держави, серед яких для України найбільш актуальними є:

- удосконалення системи державного регулювання адміністративних та фінансових послуг;
- децентралізація розподілення бюджетних коштів;
- гармонізація законодавства зі стандартами ЄС у частинах визначення замовника державних закупівель;
- боротьба з тіньовою оплатою праці (без сплати податків та зборів).

Сфера економіки – це саме те середовище, заради якого чиновник і вступає у корупційні зв'язки, де корупція живиться і де найбільші прибутки. Тому зворотний вплив корупції на економіку особливо небезпечний, оскільки знижує ефективність економічної політики держави, змушує приватний бізнес переходити у тіньовий сектор, що тягне за собою порушення законодавства, спотворює систему оподаткування і правила підприємницької діяльності, підштовхує підприємців вирішувати свої питання поза правовим полем [5].

У рамках світового співробітництва склалося декілька моделей спеціалізованих державних інституцій з боротьби проти корупції. Найбільш вдалим у даній сфері визнано досвід Сінгапуру та Гонконгу, де були створені перші спеціалізовані антикорупційні органи відповідно у 1950-х та 1970-х рр. Саме ці інституції асоціюються сьогодні з образом ефективного, незалежного багатоцільового органу з боротьби проти корупції. Головні функції, що на них покладено, такі:

- а) розроблення політики, аналітичні дослідження, моніторинг та координація;
- б) запобігання корупції у структурах влади;
- в) освітня і просвітницька функція;
- г) розслідування і кримінальне переслідування.

Зростання масштабів корупції у банківській сфері є каталізатором ряду загроз економічній безпеці, зокрема, призводить до спаду виробництва, гальмування оновлення його основних фондів, невиправданого використання бюджетних коштів, неефективного розподілу державних замовлень та кредитів. Саме тому для України розроблена система антикорупційних заходів в рамках Програми управління корупційними ризиками на основі міжнародного досвіду в цій сфері, що запроваджена в органах державної влади та публічних організаціях багатьох країн, зокрема країнах східної Європи (Словенії, Чорногорії, Сербії, Польщі, Латвії, Молдові та ін.). Для реалізації цього проекту фахівцями Програми FINREP-II/USAID відібрано виконавця – Компанію Financial Markets International (FMI, USA), яка має досвід у запровадженні аналогічних проектів в інших країнах [2].

Серед заходів, які застосовують уряди країн з відносно невеликими масштабами корупції є інституційні заходи, заходи нормативно-правового впливу та невідворотності покарань, протидії збільшення обсягів тіньової економіки, втраті механізмів керованості економічними процесами, формуванні тіньового політичного ринку тощо.

Таким чином, в умовах глобалізації економіки проблема її корумпованості вирішується не лише на національному, а й на міжнародному рівні, свідченням чого є створення міжнародних організацій по боротьбі з корупцією, організованою злочинністю, легалізацією коштів, отриманих незаконним шляхом, а також прийняття міжнародних стандартів, нормативних та рекомендаційних документів в цій сфері. Проте, поряд із цим ефективна протидія корупції може бути реалізована лише за наявності національних організаційно-правових механізмів, які побудовані на міжнародних стандартах з урахуванням як світового досвіду, так і національних особливостей даного явища та рушійних факторів його поширення в кожній окремо взятій країні.

Література:

1. Corruption Perceptions Index: Corruption around the world in 2017 [Електронний ресурс] / Transparency International. – Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18 жовтня 2006 року № 251-V).
3. Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua>
4. Національне агенство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua>
5. Гусаров С.М. Корупція як загроза національному й міжнародному правопорядку в умовах всесвітньої глобалізації / С.М. Гусаров // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: збірник матеріалів Міжнародної наук.-практ. Конф. / МВС України. – Х.: Золота миля, 2014. – С. 9 – 13.

ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT

Antoshkin V.K.

candidate of economic sciences, associate professor

Berdyansk University of Management and Business (Ukraine, Berdyansk)

FACTORS, RISKS AND THREATS OF SOCIO-ECONOMIC SAFETY IN MANAGEMENT OF AGRICULTURAL SUBJECTS

Антошкін В.К.

к.е.н., доцент

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

ЧИННИКИ, РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В МЕНЕДЖМЕНТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

Abstract. *The article deals with the classification of threats to socioeconomic security in the management of agribusiness subjects. The concept of "risk" is substantiated. It was established that the appearance of threats is caused by a variety of external and internal factors of the socio-economic security of the enterprise; Approaches to the definition and classification of factors, threats and risks of socioeconomic security also determine the appropriate approaches to structuring the socio-economic security of agrarian enterprises as a complex and complex phenomenon.*

Key words: *agrarian enterprises, socioeconomic safety, factors, risks, threats, classification, management.*

Анотація. *У статті здійснено класифікацію загроз соціально-економічній безпеці в менеджменті суб'єктів агробізнесу. Обґрунтовано поняття «ризик». Встановлено, що появу загроз спричиняють різноманітні зовнішні та внутрішні чинники соціально-економічної безпеки підприємства; підходи до визначення та класифікації чинників, загроз та ризиків соціально-економічної безпеки обумовлюють й відповідні підходи до структуризації соціально-економічної безпеки аграрних підприємств як складного та комплексного явища.*

Ключові слова: *аграрні підприємства, соціально-економічна безпека, чинники, ризики, загрози, класифікація, менеджмент.*

Одним з ключових об'єктів управління соціально-економічною безпекою є загрози та ризики діяльності підприємства. Спираючись на результати опитування керівників підприємств щодо знання ними загроз економічній безпеці підприємства, встановлених різними методами (step-аналіз, або pest-аналіз, або їх розширені версії, або SWOT-аналіз та ін.) виконано узагальнення загроз (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація загроз соціально-економічній безпеці підприємства

Ознаки	Зміст
Розміщення загроз відносно об'єкту	Зовнішні, внутрішні
Момент виникнення і існування	Реальні (актуальні), потенціальні
Частота виникнення	Постійні, випадкові
Ступінь очевидності	Наявні, скриті
Об'єктивність існування	Реальні, надумані
Вплив на об'єкт	Активні, пасивні
Сфера виникнення	Правові, воєнно-політичні, еколого-кліматичні, економічні, культурні, соціальні, науково-технічні

Слід підкреслити, що класифікація загроз соціально-економічній безпеці за сферою їх виникнення найбільш приваблива, оскільки: по-перше, має краще теоретичне обґрунтування і, по-друге, застосовна найбільш практично. Проте її не завжди вистачає для цілей управління, тому деякі дослідники [2, 3] виділяють не лише класи загроз, але і підкласи, і підпідкласи. Обґрунтовано доцільність в розподілі всіх загроз соціально-економічній безпеці сучасного підприємства по критерію сприятливості до нейтралізації, тобто на такі, що а) частково піддаються, і б) непіддатливі нейтралізації. Недоцільно виділяти загрози, що повною мірою піддаються нейтралізації, оскільки це є чинники, а не загрози. Будь-якому підприємству, в цілях його успішного функціонування, необхідно зберегти себе як ціле, а також свої складові (персонал, інформацію, матеріальні і нематеріальні активи, фінанси, клієнтуру) і, крім того, зберегти перспективи розвитку. Це розбиття можна вважати структурою підприємства.

Для цього випадку доцільно виділити такі можливі загрози: підприємству як цілому: фінансова неспроможність або некомпетентний менеджмент або псування репутації (що ведуть до неспроможності); персоналу: звільнення за власним бажанням або вибуття через смерть; інформації: витік стратегічно важливих відомостей; матеріальним активам: фізичне зникнення або псування; нематеріальним активам – їх ліквідація (наприклад, відзвиз ліцензії, неподовження сертифікату і ін.); фінансам – пропажа; від клієнтури – її кількісне зменшення та зменшення віддачі; перспективам розвитку – несприятлива ринкова кон'юнктура. Зрозуміло, вказані загрози не є взаємовиключними, а перетинаються один з одним, а будь-яка класифікація, до певної міри, умовна.

Результати класифікації свідчать, що найбільш відпрацьованими є загрози безпеці підприємства як цілого, матеріальним і нематеріальним активам та фінансам [1, с. 267]. Рух матеріальних і фінансових ресурсів, більшою мірою, регульовано, передбачено страхування. Загрози, пов'язані з персоналом, інформацією, клієнтурою і перспективами розвитку, є досить проблемними. Найбільш вразливим є персонал, оскільки не для кожної людини робота або винагорода за неї є пріоритетом.

Є маса обставин, що вимушують відмовитися від роботи або змінити її, всупереч всім спробам стимулювання з боку підприємства. Загрози інформації, перш за все, пов'язані з встановленням її секретності [5, с. 48]. Так, доцільно зберігати в таємниці технологічні аспекти, ринкові наміри та ін. Але підприємство, як відкрита система, не може не взаємодіяти із зовнішнім середовищем. Просочування інформації неминуче: її розкривають для залучення клієнтури, налагодження взаємодії з партнерськими організаціями та ін. Необхідність зберегти клієнтуру і загрози її зменшення як по кількості, так і по об'ємах продажів, що доводяться на кожного клієнта, зрозумілі. Як і у випадку з трудовим стимулюванням персоналу, існуючі розробки по підтримці клієнтської лояльності виходять з можливостей підприємства, але не можуть враховувати весь комплекс обставин, з яким стикаються люди. З даною групою загроз пов'язані і постійно мінливі перспективи розвитку підприємства. Загроза, сама по собі, не несе ніякої шкоди для діяльності організації: вона існує об'єктивно, потенційно, незалежно від нашого знання про її існування. Однак у певний момент часу кожна загроза може перейти з потенційної в реальну, тобто реалізуватися.

Ризик – це величина, що характеризує збитки (втрати), викликані у випадку реалізації загроз. В даний час немає стрункої системи класифікації ризиків соціально-економічній безпеці суб'єкта господарювання. Всі існуючі нині підходи до класифікації ризиків недостатньо повно відображають різноманітність ризиків, тому представляється обов'язковим визначення їх типів і групування за певними ознаками [4, с. 134]. Ризики у своїй сукупності утворюють кризове середовище суб'єктів підприємництва двох рівнів. Кризове середовище першого рівня являє собою всю сукупність ризиків (як зовнішніх, так і внутрішніх), з якими суб'єкт підприємництва може зустрітися в процесі своєї діяльності. Кризове середовище другого рівня являє собою сукупність тільки критичних ризиків даного суб'єкту. Для кожного підприємства набір критичних ризиків є унікальним. Таким чином, об'єктом управління є не все кризове середовище підприємства, а саме кризове середовище другого рівня, тобто сукупність критичних ризиків.

Встановлено, що появу загроз спричиняють різноманітні зовнішні та внутрішні чинники соціально-економічної безпеки підприємства. Визначено, що, чинники, формуючі відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва. До таких чинників відносяться:

- Безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. До них належать: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення, стабільний попит на продукцію й тощо.

- Державне регулювання діяльності підприємства, яке полягає: у захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва; регулюванні державної податкової політики; сприянні виробництву, враховуючи економічні, територіальні та інші аспекти; сприянні виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету і скорочення імпорту на ці товари

- Надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, в тому числі й комерційні таємниці.

- Компетентність персоналу підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, – це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів.

Отже, в основі забезпечення безпечного функціонування та розвитку підприємства лежить система управління його соціально-економічною безпекою, спрямована на попередження загроз його діяльності, появу яких спричиняють різноманітні чинники економічної безпеки. Підходи до визначення та класифікації чинників, загроз та ризиків соціально-економічної безпеки обумовлюють й відповідні підходи до структуризації соціально-економічної безпеки підприємства як складного та комплексного явища.

Література:

1. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: [монографія] / М.М. Ігнатенко. – Херсон: Айлант, 2015. – 470 с.
2. Сухоруков А.І. Система економічної безпеки держави :[монографія] / Сухоруков А.І. – К.: ВД «Стилос», 2009. – 685с.
3. Франчук В.І. Загрози корпоративній безпеці як об'єкт дослідження / В.І. Франчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 148-154.
4. Кавун С.В. Система економічної безпеки : методологічні та методичні засади : [монографія] / С.В. Кавун. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 300 с.
5. Мармуль Л.О. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою аграрних та харчових підприємств / Мармуль Л.О., Величко Т.Г., Рогатіна Л.П. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – №2(34). – С.47-51.

Vetrova N.,
student
Metil T.K.,
teacher

Izmail State Humanities University, Ukraine

TECHNOLOGICAL ENTREPRENEURSHIP AND RESEARCH PROGRAMS FOR SMALL BUSINESS INNOVATION

Ветрова Н.Г.,
студентка
Метіль Т.К.,
викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ПРОГРАМИ ІННОВАЦІЙНОГО МАЛОГО БІЗНЕСУ

Abstract. *The article reviews the conceptual role of the state of technological entrepreneurship development programs using the development model. The interrelation between the components of the external environment and firm commitment to participate in government programs promoting technological entrepreneurship is considered as does participation in government programs to entrepreneurial orientation and firm performance.*

Keywords: *entrepreneurship, technological entrepreneurship, technology development and commercialization, technology transfer, SBIR, state support for small business.*

Анотація. *У статті розглядається концептуальна роль державних програм технологічного підприємництва, в якій використовується модель розвитку. Досліджується взаємозв'язок між компонентами навколишнього середовища компанії і їх готовністю брати участь у державних програмах з розвитку технологічного підприємництва. Розглянуто вплив участі в державних програмах на підприємницьку орієнтацію і результати впливу фірми.*

Ключові слова: *підприємництво, технологічне підприємництво, розвиток технологій та комерціалізація, трансфер технологій, SBIR, державна підтримка малого бізнесу.*

Малий бізнес відіграє важливу роль в швидкому впровадженні ідей, розробці нових технологій. Завдяки оптимальній структурі управління,

використання універсального обладнання та висококваліфікованому персоналу стало можливо генерувати, впроваджувати та адаптувати нові ідеї та технології у виробництво. Тенденція до трансформації, швидкий пошук ринків, взаємовигідне співробітництво з іншими учасниками ринку привело до створення умов для комерціалізації ідей, винаходів, ноу-хау. Саме малі підприємства, що займаються розробкою і впровадженням високих технологій, грають важливу роль в розробці і комерціалізації технологій, особливо в області високих технологій [1, с. 208].

Проте малі підприємства, які часто не мають достатнього обігового капіталу для проведення інтенсивних досліджень та введення цікавих ідей у прототипі та подальшого комерціалізації продукту. Участь держави на початкових етапах технологічного розвитку може забезпечити необхідні умови для раннього початку розвитку технологій.

У розвинених країнах існують державні та недержавні програми, спрямовані на допомогу малим та середнім підприємствам у розробці та комерціалізації технологій. Серед них: програма SBIR для малого бізнесу та інноваційних досліджень в США [3], програма «Vinnova» у Швеції, мультимедійний суперкоридж у Малайзії та програма «Commercial Ready» в Австралії. Вони призначені для сприяння технологічному розвитку, в тому числі державних програм в Україні, хоча вони орієнтовані в основному на всіх суб'єктів господарювання, проте окремого акценту на технологічному підприємстві та малих підприємствах немає.

Особливу увагу слід приділити програмі "Малий бізнес та інноваційні дослідження" (SBIR) у Сполучених Штатах. Це була одна з перших програм такого роду і є моделлю для створення інших програм. SBIR був створений, щоб допомогти підприємцям та сприяти комерціалізації технологій.

Програма повинна розглядатися на трьох рівнях: індивідуальний підхід до осіб, що займаються технологічними інноваціями; Організаційна, яка орієнтована на комунікацію всередині організації; системний рівень, тобто обмін ресурсами між різними учасниками ринку, включаючи державу [2].

Більш глибоке розуміння своєї ролі у наданні допомоги підприємцям у комерціалізації технологій може допомогти уряду сприяти цьому процесу. Одним з основних напрямків є вивчення зв'язку між підприємницькою орієнтацією фірми та готовністю брати участь у державних програмах, таких як SBIR. Фонд цивільних досліджень та розвитку США спільно з Міністерством освіти і науки України розпочав конкурс в Україні за програмою «Програма підприємців з науки і техніки» (STEP) [7], проводить навчання з технологічного підприємництва та гранти для українських дослідників в галузі прикладних наук. Метою програми STEP є сприяння створенню інноваційного, наукового та ділового середовища та прискореного розвитку високотехнологічного підприємства.

Фінансування здійснюється учнями-партнерами для реалізації комерційних проектів, а також великого інноваційного бізнесу.

Тренінг забезпечує підготовку зацікавлених сторін, а також підтримку вчених, які мають бажання брати участь у підприємницькій діяльності. Також безкоштовна юридична консультація надається в місцевих офісах .

У сфері мереж STEP місцеві організації-партнери об'єднують академіків та компанії за допомогою низки заходів, семінарів, конференцій та прямих зустрічей потенційних ділових партнерів.

Під підприємницької орієнтацією слід розуміти організаційні процеси, методи, стилі, методи і рішення в діяльності підприємців, що призводять до нового продукту [5, 6].

Для програми SBIR характерним є:

- інновації: SBIR був спеціально розроблений для просування інновацій. З метою заохочення інновацій бізнес-організації будуть більш схильні використовувати наявні ресурси. Таким чином, існує позитивний зв'язок між інноваційним компонентом підприємницької орієнтації і готовністю брати участь в урядовій програмі, яка підтримує розвиток технологій;

- ініціатива: існує позитивний взаємозв'язок між підприємницькою ініціативою і бажанням брати участь в урядовій програмі, яка підтримує розвиток технологій;

- ризик: підприємці в цілому згодні з тим, що підприємництво пов'язане з ризиком і готові ризикувати в обмін на потенційні вигоди. Існує зворотний зв'язок між ризиком компонентної ділової орієнтації і готовністю брати участь в урядовій програмі, яка підтримує розвиток технологій;

- агресивність конкурентів, а саме існує зв'язок між конкурентоспроможною складовою агресивності ділової орієнтації для запуску нових технологій і готовністю брати участь в урядовій програмі.

Фактори зовнішнього середовища включають: динамізм, конкурентоспроможність, організаційні чинники та ефективність.

Динамізм відноситься до швидкості зміни або непередбачуваності характеру зміни стану навколишнього середовища та властивості промислового комплексу, в якому працює фірма [4]. Технологічні підприємці працюють у дуже динамічному середовищі. Таким чином, існує позитивний зв'язок між програмою, яка підтримує розвиток технологій та динаміку розвитку.

Однією з чітких цілей програми SBIR є розробка альтернативних джерел для підвищення конкурентоспроможності, тому технологічне підприємництво, ймовірно, розвиватиме технології, якщо конкурентне середовище буде сприйматися більш відкрито.

Технологічні підприємці часто обмежені в ресурсах, що обмежує ступінь свободи організаційної структури та стратегії. Урядові програми, такі як SBIR в Сполучених Штатах, програми в Австралії та Малайзії, можуть забезпечити мінімально необхідний обсяг ресурсів для технологічних підприємців. У свою чергу, збільшення ресурсів може потенційно вплинути на розмір, структуру, стратегічний потенціал і культуру фірми.

Отже, участь в програмах розвитку технологій збільшить ймовірність виживання для технологічного підприємництва. Комерціалізація технологій, будь то безпосередньо або через ліцензування, надзвичайно важлива для технологічного підприємництва.

Література:

1. Державне регулювання економіки: навч. посібник / [С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін.] – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с. – ISBN 966–574–089–Х.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» / Відомості Верховної Ради України, 1999, N 37, с. 336. - (Бібліотека офіційних видань).
3. Small Business Innovation Research (SBIR) [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbir.gov>.
4. Lumpkin, G. T. and Gregory G. Dess. Clarifying the Entrepreneurial Orientation Construct and Linking it to Performance. [Електронний Ресурс] – Academy of Management Review. – Volume 21, 1996. – p.135-172.– Режим доступу до журн. : <http://www.elsevier.com>.
5. Stevenson, Howard H. and J. Carlos Jarillo. A Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. [Електронний Ресурс] – Strategic Management Journal. – Volume 11. 1990. – p. 17-27. – Режим доступу до журн. : <http://www.scirus.com>.
6. Miller, Danny and Peter H. Friesen. Strategy Making and Environment: The Third Link. [Електронний Ресурс] – Strategic Management Journal. – Volume 4. – 1983. – p. 221-35. – Режим доступу до журн. : <http://www.scirus.com>.
7. Science & Technology Entrepreneur Programs (STEP) [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: http://www.crdf.org/focusdocs/focusdocs_show.htm?doc_id=290970.

Gylka Ulyana

Ph.D., Lecturer

Izmail state humanitarian university (Ukraine, Izmail)

ANALYSIS OF FACTORS OF SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PROJECTS

Гилка У.Л.

канд. екон. наук, ст. викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Abstract. The article deals with the factors that determine the successes and failures of innovative projects.

Key words: innovative projects; factors of successful implementation of projects.

Анотація. У статті розглянуто чинники, що визначають успіхи і невдачі інноваційних проектів.

Ключові слова: інноваційні проекти; фактори успішної реалізації проектів

Важливість аналізу причин успішної або невдалої реалізації інноваційних проектів обумовлюється визначальним впливом інновацій на сучасну високотехнологічну економіку. Незважаючи на останні досягнення в управлінні проектами, які спрямовані на мінімізацію смертності інноваційних ідей, частка незавершених проектів залишається вагомим. Усереднена статистика по багатьох країнах за останні 50 років засвідчує, що з кожних 100 проектів, що розпочинали втілення інноваційних ідей, до успішної комерційної реалізації доводилося менше десяти проектів [1, с.230]. Одне з обстежень показало, що із 100 зафіксованих ідей до стадії розробок було доведено 26,6% проектів, до

стадії випробувань - 12,4%, завершеними і комерційно успішними виявилось 9,4% проектів [2, с.38].

Багато дослідників аналізували фактори успішності реалізації інноваційних проектів з метою підвищення їхньої ефективності. Зокрема, Твісс Б. виділяв наступні фактори: наявність джерела творчих ідей; схильність організації до нововведень; досконала система відбору та оцінки проектів; ефективне управління проектами і контроль; орієнтація на ринок [3, С. 36-54]. Буз, Аллен і Хемілтон показали, що головними факторами успіху інновацій є товар, що відповідає вимогам ринку, та можливості фірми, серед яких передують технологічні переваги та здатність адаптувати розробку до сприйняття її ринком [4, С. 58-64]. Більшість закордонних досліджень спирається на дані обстежень інноваційних проектів, що має для України концептуальний інтерес, однак малокорисне для пошуку шляхів мінімізації невдач інноваційних проектів внаслідок неадекватності макроекономічних і бізнесових умов. Вітчизняні дослідники оперують або вузько вибірковими даними, або case-прикладми, що не дозволяє робити широких узагальнень. Тому важливим є дослідження характеристик вітчизняних інноваційних проектів на достатньо великому масиві даних.

Для дослідження було обрано 24 бізнес-плани інноваційних проектів, які підготовлені великими організаціями на кшталт науково-виробничих комплексів, установ Національної академії наук, технопарків. Тематика проектів охоплює такі пріоритетні науково-технічні напрями як машинобудування та приладобудування, паливно-енергетичний комплекс, енергозаощадження, нові матеріали, методи їх з'єднання та обробки, прогресивні агротехнології та інші. Метою дослідження було виявлення залежності між характеристиками проектів, що визначають ступінь їх готовності до реалізації, і шансами на успішну реалізацію проектів. Методика аналізу полягала у наступному:

- спираючись на структуру бізнес-плану, були визначені три групи показників, які відображають: а) вихідні характеристики проекту (оригінальність, інноваційність тощо); б) характеристики процесу виконання проекту; в) характеристики ринкової реалізації проекту;

- для визначення кількісних оцінок встановлених показників була розроблена шкала (табл.1);

- по кожному бізнес-плану експертною оцінкою визначалися значення характеристик проекту;

- отримані дані бралися до уваги при формулюванні висновків щодо шансів успішного виконання проектів.

Демонстраційні результати оцінки характеристик деяких проектів подані в табл. 2. На фоні відмінностей між проектами по багатьох характеристиках виявляються типові чинники, що мають вирішальне значення для реалізації проектів. Зокрема, для переважної більшості із 24 досліджених проектів фіксуються низькі значення двох характеристик: об'єктивні недоліки та обґрунтованість стратегії маркетингу.

Таблиця 1

Характеристики інноваційних проектів та їх кількісні визначення (фрагмент)

№	Характеристики	Значення характеристик			
		Вихідні характеристики			
1	Масштабність проекту	Світовий 1	Національний 0,8	Регіональний 0,6	Галузевий 0,4
2	Ринок збуту	Світовий 1	Національний 0,7	Локальний 0,3	Цільовий 0,1
3	Визначені ефекти проекту	Комплексні і масштабні 1	Масштабні, але некомплексні 0,7	Локальні 0,3	Незначні 0,1
4	Рівень інноваційності	Фундаментальний 1	Принциповий 0,6	Частковий 0,3	Невизначений 0
5	Ступінь оригінальності	Абсолютний 1	Відносний 0,7	Удосконалення 0,3	Модернізація 0,1
Проблемні моменти реалізації					
6	Ступінь обґрунтованості інформації по проекту	Найвища 1	Висока 0,7	Задовільна 0,3	Незадовільна 0,1
7	Об'єктивні недоліки	Відсутні 1	Непринципові 0,6	Принципові 0,3	-
8	Свідомі прогалини	Неважливі 1	Суттєві 0,6	Важливі 0,3	-
9	Формальні недоопрацювання	Відсутні 1	Незначні 0,6	Значні 0,3	-
Ринкове впровадження					
10	Потенційна спроможність виконавця	Висока по всіх складових 1	Висока по вирішальних складових 0,7	Загалом невисока 0,3	Явно недостатня 0,1
11	Обґрунтованість стратегії маркетингу	Системна 1	Комплексна 0,7	Окремі елементи 0,3	Необґрунтована 0,1

Таблиця 2

Зведені дані оцінки характеристик інноваційних проектів (фрагмент)

Скорочена назва проекту	Газотурбінні установки	Біодизельне паливо	LCD телевізори	Струминні протитечійні млини
Предмет проекту	<i>Випуск дослідно-промислової партії</i>	<i>Створення технологічного циклу виробництва</i>	<i>Розробка і серійне виробництво</i>	<i>Впровадження розмельного комплексу на теплових ел. станціях</i>
Тип продукту	Механізм	Процес	Механізм	Механізм
Вихідні характеристики				
Масштабність проекту	0,4	0,4	0,4	0,4
Масштаб ринку збуту	0,7	0,1	0,3	0,3
Ефекти проекту	1	0,3	0,3	0,7
Рівень інноваційності	0,3	0,3	0,3	0,6
Ступінь оригінальності	0,3	0,3	0,3	1

Продовження табл. 2

<i>Проблемні моменти реалізації</i>				
Ступінь обґрунтованості інформації	0,8	0,3	0,7	0,7
Формальні недоопрацювання	0,7	0,3	0,6	0,7
Свідомі прогалини	0,6	0,6	0,6	0,6
Об'єктивні недоліки	0,3	0,3	0,3	0,3
<i>Ринкове впровадження</i>				
Спроможність виконавця	1	0,3	0,7	0,7
Обґрунтованість стратегії маркетингу	0,1	0,1	0,3	0,3

Проілюструємо зміст зазначених характеристик за даними бізнес-плану проекту з освоєння виробництва газотурбінних установок. Зокрема, в розділі 3 “Оцінка ринків збуту”: відсутній аналіз ємності ринку; показник обсягів реалізації продукції підмінено показником обсягів виробництва, але загальновідомо, що не вся кількість виробленої продукції може бути реалізована на ринку; дані про наявність споживачів продукції подаються в абстрактному вигляді. Також в розділі 2.6 називається лише один споживач та й то можливий, а не підтверджений документально.

Ці, на перший погляд, формальні недоопрацювання насправді ставлять під сумнів комерційний успіх проекту, тому що не реалізація на ринку економічно обґрунтованих обсягів продукції не забезпечить окупності інвестицій. Головний висновок за результатами аналізу бізнес-планів інноваційних проектів полягає в тому, що потенційно високий рівень інноваційності та технічної готовності проектів не реалізовується на етапах ринкового впровадження з причин недооцінки вирішальної важливості маркетингового планування. Це можна пояснити нерозумінням заявниками механізмів ринкового впровадження інновацій. Має місце стереотип: якщо наша продукція явно переважає аналоги за сукупністю техніко-економічних показників, то вона автоматично знайде попит - достатньо продемонструвати продукцію всім зацікавленим [5].

Література:

1. Freeman C. A Study of Success and Failure in Industrial Innovation, in B.R. Williams (ed.) Science and Technology in Economic Growth, Proceedings of Conference held by the International Economic Association, St. Anton, Austria (London: Macmillan, 1973), 227-245.
2. Мухин А.П. Коммерциализация научно-технических разработок / Мухин А.П., Арзамасцев Н.В., Ващенко В.П. — М.: АМиР, 2001. - 192 с.
3. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Твисс Б. — М.: Экономика, 1989. — 271с.
4. Аллен К.Р. Продвижение новых технологий на рынок. – М.: БИНОМ, 2012. – 456 с.
5. Калюжний, В. В. Зв'язок між управлінням унікальністю продукту проекту та "провалами" проектів / В. В. Калюжний // Економіка. Менеджмент. - 2010.- № 22 (2) - С .173-188.

Ovchar P.A.

Candidate of Science in Public Management,
Honored Worker of Transport of Ukraine

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

IMPROVEMENT OF ROAD TRANSPORT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE

Овчар П. А.

кандидат наук з державного управління, заслужений працівник транспорту України,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

БЛАГОУСТРІЙ ІНФРАСТРУКТУРИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Аналіз інфраструктури автомобільного транспорту можна здійснювати галузево і комплексно. Українські автори зазначають, що транспортна система, будучи частиною інфраструктурного комплексу національної економіки, має власну інфраструктуру, що знаходиться в діалектичній єдності з інфраструктурою економіки в цілому і до складу якої входить система управління; таким чином, транспортна система як складна функціональна система має внутрішньосистемне джерело свого розвитку [1, с. 102]. Л. Сотниченко зазначає, що транспортна інфраструктура (в тому числі автотранспортна її складова) визначає можливості розвитку виробничої, соціальної та інституційної інфраструктури, які, в свою чергу, формують інфраструктуру країни/регіону [3, с. 29].

З даних тверджень можна зробити висновок, що аналіз інфраструктури автомобільного транспорту можна здійснювати з акцентом на складовості в різних видах інфраструктурного забезпечення. Також актуально зосереджувати увагу на стані благоустрою автотранспортної інфраструктури. Результати таких досліджень дозволяють зробити висновки стосовно безпеки, захисту та привабливості інфраструктурних об'єктів автомобільного транспорту в Україні.

Результати даного дослідження виконані з використанням даних офіційної статистики. Також використано ідейні висновки українських авторів, які вивчали різні аспекти розвитку інфраструктури автомобільного транспорту (В. Грабельников, К. Давтян, Л. Збарський, М. Зяйлик, Л. Ковальська, С. Кулицький, Л. Сотниченко, В. Шевчук та інші).

Аналіз благоустрою інфраструктури автомобільного транспорту в основній частині скеровує до об'єктів вздовж автомобільних доріг. Мова йде про автопавільйони, площадки (в тому числі, зупинки автобусів, стоянки і для відпочинку), туалети, придорожні криниці та джерела питної води. Це дуже важливі об'єкти, які визначають комфорт пересування автомобільним транспортом. Велике їх значення для перевезення пасажирів, у тому числі, з метою туризму. Облаштування доріг такими об'єктами підвищує туристичну привабливість території.

Згідно з статистичними даними, починаючи з 2000 року кількість об'єктів благоустрою зменшилось – з 72624 до 71431 одиниць у 2016 році. Це зумовлено скороченням кількості усіх об'єктів, окрім автопавільйонів (рис. 1). Негативні

тенденції в кількісному плані, звичайно, не відображають якісні аспекти. Так, скорочення кількості туалетів могло бути спричинене ліквідацією формальних об'єктів, які фактично не були придатні до використання і т.д. У будь якому разі така динаміка є негативною. В умовах розвитку автотранспортної інфраструктури вона є неприпустима. Тим більше, багато громадян України подорожує до європейських держав і бачить рівень благоустрою доріг у них. Облаштовані паркінги є безкоштовними, з доступними послугами та якісним сервісом. На цей еталон має орієнтуватись вітчизняна автотранспортна інфраструктура.

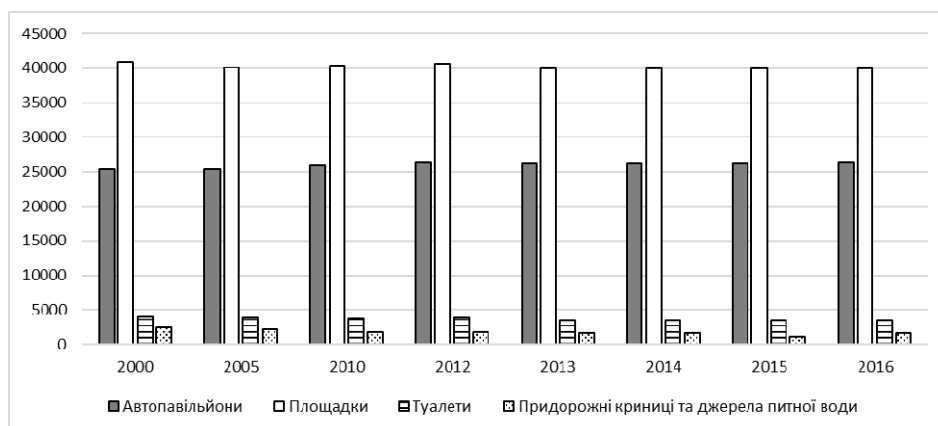

Рис. 1. Благоустрій автомобільних доріг України, 2000-2016 роки, одиниць
* Джерело: побудовано автором за даними [4]

Щоб покращувати ситуацію, необхідно, в першу чергу, вздовж маршрутів до привабливих туристичних об'єктів стимулювати розвиток придорожного бізнесу. Позитивно, якщо б розвивались вітчизняні франчайзингові мережі, а не тільки мережі міжнародних брендів («McDonalds», «KFC» і т. п.). З такими цілями мають застосовувати стимулюючі механізми територіальні органи виконавчої влади та управлінські органи об'єднаних територіальних громад, які поступово утворюються в Україні.

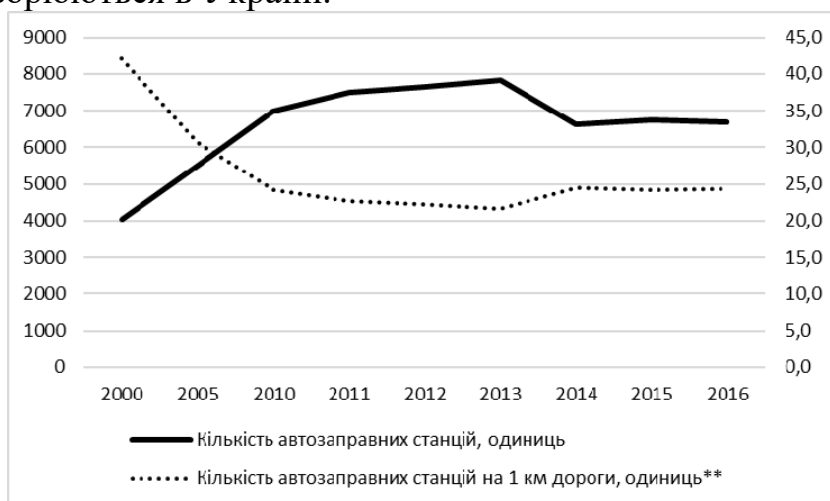

Рис. 2. Кількість автозаправних станцій в Україні, 2000-2016 роки, одиниць
* Джерело: побудовано автором за даними [4]

** По допоміжній осі подано розрахунок на 1 км дороги

Ще одним важливим об'єктом благоустрою автомобільних доріг є *автозаправні станції*. Даний вид економічної діяльності є дуже монополізованим. Якщо розглядати статистичні дані, то до 2013 року середньорічний темп зростання кількості автозаправок в Україні складав 1,15. Після тимчасової окупації частини територій, зменшення даних об'єктів склало майже 1200 одиниць (рис. 2). Якщо ж розраховувати кількість автозаправних станцій у розрахунку на 1 км автомобільних шляхів, то показник з 2013 року дещо зріс.

Цікавою є регіональна статистика щодо кількості автозаправних станцій. Якщо брати до уваги їх абсолютну кількість, то лідерами є Київська, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Львівська області. Найменша кількість таких об'єктів є на Луганщині, Сумщині, Буковині, Волині, Рівненщині. За період 2000-2016 років кількість заправок найбільше зростає в Київській області та м. Київ, а також у Харківській, Дніпропетровській, Одеській, Вінницькій, Миколаївській областях, а найменше – в Сумській, Кіровоградській, Волинській, Херсонській областях. Скорочення таких об'єктів зі зрозумілих причин спостерігалось на території Донецької і Луганської областей.

Визначення кількості автозаправних станцій у регіонах України в розрахунку на 1 км показало, що лідерами за показником є інші області, аніж за кількістю аналізованих об'єктів автотранспортної інфраструктури. Зокрема це Луганська, Сумська, Чернігівська, Житомирська і Волинська області. Очевидно, стимулом до розміщення автозаправної станції є попит на пальне, що породжується кількістю автомобільних транспортних засобів та інтенсивністю руху по автомобільних шляхах. Велику роль у цьому відіграють *міжнародні транспортні коридори*, які значно підвищують автодорожній трафік. Через територію України проходить 5 таких коридорів, 4 з яких є автомобільними (1 залізничний).

Насправді, протяжність через територію України міжнародних транспортних коридорів, незважаючи на проблеми використання їх потенціалу, дає дуже багато переваг. Це: суттєве джерело наповнення Державного бюджету, що впливає на національні інтереси; національна безпека країни у соціальній та гуманітарній сферах, оскільки міжнародні транспортні коридори дають змогу створити нові робочі місця в регіонах, сприяють покращенню життєвого рівня населення; запровадженням високих європейських стандартів як у сфері транспорту, так і в інших галузях економіки країни (країни змушені переходити на ці стандарти, щоб виступати активними гравцями ринку міжнародних перевезень); розміщення виробництв поблизу розвинутої транспортної мережі, що є запорукою їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках [2, с. 152]. До переліку даних переваг слід додати безпекову. В умовах поточної конфліктної ситуації і військових дій на сході України, західноєвропейські країни зацікавлені в її вирішенні у зв'язку з економічними інтересами транспортування вантажів через міжнародні транспортні коридори.

Благоустрій автомобільних доріг, окрім автопавільйонів, туалетів, автозаправних станцій, характеризує також наявність *захисних та декоративних насаджень і снігозахисних засобів*. У табл. 1 подано частки автомобільних доріг

в Україні, які мають такий захисний благоустрій. Показники свідчать, що найбільше зменшилась частка доріг з декоративними насадженнями. Інші захисні насадження залишаються на приблизно однаковому рівні. Це підтверджує необхідність активізації роботи за даним напрямом, адже такі насадження відіграють не лише захисну роль, але й підвищують привабливість автотранспортної інфраструктури.

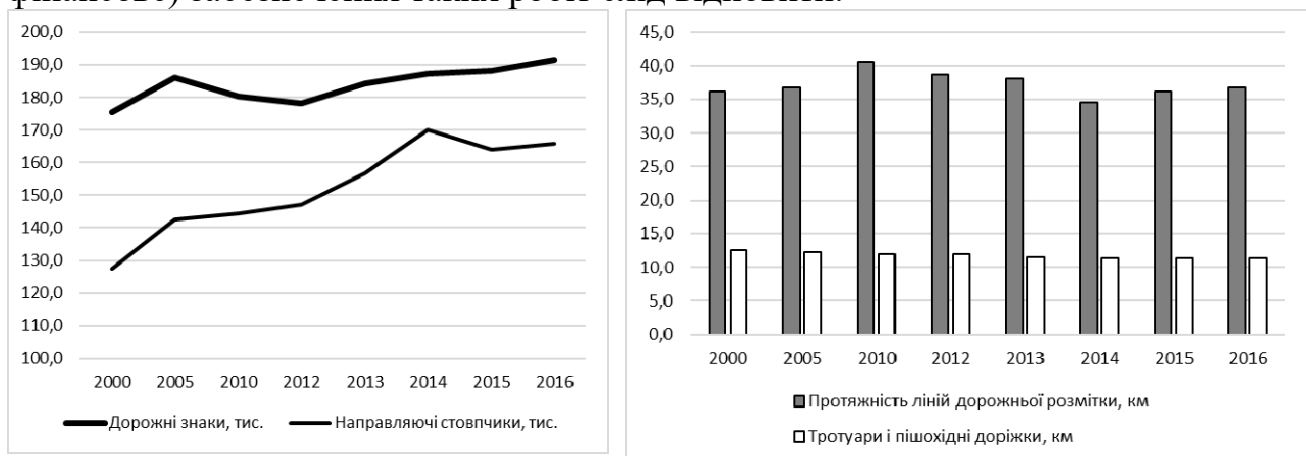
Таблиця 1

**Частка доріг з захисними та декоративними насадженнями і
снігозахисними засобами серед автомобільних шляхів загального
користування в Україні, 2000-2016 роки, %**

№ з/п	Насадження і захисні засоби	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
1	Дороги з придорожніми насадженнями, %	43,3	43,6	44,7	44,6	42,2	43,7	43,8	43,7
2	Дороги з снігозахисними насадженнями, %	14,6	15,8	14,0	13,9	12,5	12,9	13,0	13,0
3	Дороги з декоративними насадженнями, %	47,1	41,3	41,3	40,6	36,5	38,6	37,9	37,8
4	Дороги з протиерозійними насадженнями, %	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

* Джерело: побудовано автором за даними [4]

У завершення аналізу благоустрою українських доріг, дослідимо показники, які відображають *технічні засоби регулювання дорожнього руху*. З рис. 3 видно, що спостерігається позитивна динаміка щодо кількості дорожніх знаків і направляючих стовпчиків. У розрахунку на 1 км автомобільних доріг загального користування в Україні, станом на 2016 рік це 192 дорожніх знаків та 166 направляючих стовпчиків. Такі технічні засоби значно підвищують безпеку дорожнього руху, адже дозволяють краще зорієнтуватись учасникам у дорожній обстановці. Правда, щодо направляючих стовпчиків з 2013 року спостерігаємо певне скорочення. Це означає, що ресурсне (в першу чергу фінансове) забезпечення таких робіт слід відновити.

а) дорожні знаки і направляючі стовпчики, тис. одиниць на 1 км

б) співвідношення ліній дорожньої розмітки і тротуарів до довжини доріг, %

Рис. 3. Технічні засоби регулювання дорожнього руху на дорогах України загального користування, 2000-2016 роки

* Джерело: побудовано автором за даними [4]

Отже, благоустрій інфраструктури автомобільного транспорту в Україні, зокрема доріг, відображає загальні проблеми розвитку сфери. В умовах великої кількості проблем щодо якості дорожнього покриття важко говорити про необхідність покращення благоустрою. У той же час, за останні декілька років в Україні ведуться активні роботи з капітального ремонту автомобільних доріг і дуже важливо, щоб вони супроводжувались розміщенням потрібних об'єктів благоустрою. Першочергово це мають бути дороги, які належать до міжнародних транспортних коридорів, а також які формують туристичні маршрути. Без належного благоустрою автомобільних доріг Україна не зможе ефективно використовувати свій транзитний і туристичний потенціал, тому це важливий напрям державного регулювання автомобільного транспорту.

Література:

1. Грабельников В. А. Аналіз методів державного регулювання транспортної системи / В. А. Грабельников // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2. – С. 100–107.
2. Давтян К. В. Теоретичні основи функціонування міжнародних транспортних коридорів та їх роль в економіці України / К. В. Давтян // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 151–155.
3. Сотниченко Л. Л. Забезпечення конкурентоспроможності регіону на засадах розвитку його інфраструктури : дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук. : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Л. Л. Сотниченко. – Маріуполь, 2016. – 496 с.
4. Транспорт і зв'язок України 2016 : Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2017. – 175 с.

Olena Suhina,

Cand. of Econ. Sci., Senior Sci. Researcher,
Public Institution “Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Oleg Ulytskyi,

Doctor of Geol. Sci., Assoc. Professor of the Chair of Geology,
Director of the Educational-Scientific Institute of Environmental Security and Management of the State Environmental Academy of Graduate Education and Management of the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine, Laureate of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology, Kyiv, Ukraine

Yuriy Razovskiy,

Doctor of Econ. Sci., Professor,
Moscow Witte University, academician of the Russian Academy of natural Sciences (RANS), the head of the leading *international scientific school “Superprofit management”*, member of the Union of writers of Russia (Moscow), Moscow, Russia

Serhii Plakhotnii

Cand. of Techn. Sci.,
State Environmental Academy of Graduate Education and Management, Kyiv, Ukraine

DIRECTIONS OF OPTIMIZATION OF USE OF TRANSBOUNDARY NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENTAL PROTECTION

Abstract. *The main European guidelines for the rational use of transboundary natural resources and environmental protection of the borderlands are defined: diversification of organizational-legal forms of entrepreneurial nature management – public-private partnerships, cooperatives, cluster education; introduction of business-models of public-private partnership in the sphere of natural resource relations and environmental protection as tools for achieving sustainable economic development in the border regions; optimization of the mechanism of withdrawal and distribution of natural rent; improvement of the system of environmental taxation (including withdrawal of the ecological rent), environmental audit, environmental insurance of environmental protection activities; the creation of an ecosystem services market; creation of the institution of transnational corporations and the formation of institutional preconditions for their environmental responsibility.*

Keywords: *transboundary natural resources, European guidelines, public-private partnership.*

The European Regional/Spatial Planning Charter (Torremolinos Charter, 1983) has paid significant attention to the development of border regions. In particular, it states: “In the frontier areas, no project which could have harmful consequences for the environment of neighbouring countries should be carried out without previous consultation of those states”. Thus, the use of beneficial properties of transboundary natural resources by one country can lead to cross-border conflicts. Hazardous substances penetrate rivers, lakes, seas, through which the borders of several states pass. At present, in Ukraine, “the reality is that because of the limited resources of both enterprises and the state, more than 80 % of the damage is not compensated, 3 %

– at the expense of the perpetrators, the rest – by the state” [1, p. 257]. That is, at the present time, environmental users approve ecological rent. In the border areas of Donbass, the situation is aggravated by military actions, flooding of mines, flooding of large areas of coal mining regions, degradation of ecosystems, increasing risk.

The Concept of Public-Private Partnership Development in Ukraine for 2013-2018 refers only to the purpose of nature protection: “the purpose is to define a unified approach to developing a mechanism for effective interaction between public authorities, local self-government bodies, the private sector and civil society institutions on a basis public-private partnership to ensure the successful implementation of projects aimed at improving the indicators of the national economy, quality of life of the population and the state of the environment about the environment”.

With a high level of decentralization of powers authorities in the EU, a new form of cooperation with private capital arises – public-private partnership (PPP), which will require changes in the state policy in the field of extension of the autonomy of the border regions and development of interaction between different sectors of the economy and in the sphere of environmental protection on the basis of partnership.

It is necessary to introduce the state-private partnership (SPP) business models into the sphere of natural resource relations as tools for achieving sustainable natural resource development in the border regions. It is expedient to develop a Concept for the development of public-private partnership in the natural resource area of the border regions of Ukraine.

According to the World Bank, public-private interaction is practiced in Canada's environmental protection projects (environmental protection, water use), the USA (mainly implementing public-private partnership projects that integrate environmental activities), etc. According to the World Bank, private operators have successfully reduced water losses, especially in West Africa, Brazil, Colombia, Morocco and the Philippines (Eastern Manila) [2].

An active motivational system in the EU provides more sustainable use of natural resources than in Ukraine: for Western-world companies, there is a conscious desire to improve their image and enter the galaxy of leaders in the market, and for Ukrainians, it is often a desire to obtain tax and other benefits. Therefore, first of all, the Government of Ukraine should create such stimulating conditions for domestic enterprises, that would promote the effective use of natural resources, carry out the ecologization of production, etc. Moreover, the circular economy, which enters into the world as an economy with a multi-turnaround use of products, requires the restructuring of many branches of the national economy. The most effective way to develop the economic mechanism of rational use of transboundary natural resources is the principle of cooperation, which is connected with ensuring the further participation of the state in international environmental cooperation.

In order not to violate the environmental equilibrium, it is advisable to set such a fee for the use of transboundary natural resources, so that it is economically unprofitable for enterprises to solve their economic problems at the expense of nature. The strategic priority of ecologization of industrial production should be: evaluation, withdrawal and distribution of ecological rent.

The active levers of the modern economic mechanism of nature use and environmental protection in the border regions, which, after improvement, should stimulate business entities to rational nature use, are: financial and credit: taxes, payments (including extraction of ecological rent), tax breaks, excise taxes, preferential loans, etc. It is expedient to improve the system of environmental taxation. It is also necessary to introduce into the practice of environmental leasing. It is expedient to introduce more active implementation of the national environmental policy in the sphere of nature use: environmental audit, environmental insurance of environmental activities in the frontier as a basis for increasing the scientific level of management in the field of environmental protection and rational use of transboundary natural resources, etc. Incentives for the implementation of environmental activities are levers as an economic mechanism, and organizational and economic.

It is advisable “for a period sufficient for companies to rebuild their activities, make the necessary changes to the technology, taking into account future payments, the possible establishment of a privilege fee for natural resources. But this should be precisely determined by the duration of the period. Those enterprises that did not cope for the given term with the tasks should be closed” [1, p. 257].

“Financial support for the development of public-private partnerships in the ecological-resource area should be formed within the financial flows created by taxpayers (by setting special and general taxes) and by users (by paying payments for nature use)”. “The distribution of the financial burden of the implementation (of value) of an environmental nature-friendly project of public-private partnership will depend on the level of privatization of a specific public-private partnership project”. “Grants from international organizations (for example, the creation of “carbon forests”) can become one of the types of voluntary donations to finance forest-ecological business projects at the regional and local levels”. “In this perspective, actualization becomes a new direction in the development of financial relations – fundraising” [1, p. 257-273].

For each specific investment project in the border regions, its own model of public-private partnership should be selected, taking into account the purpose of attracting the private sector and balanced allocation of risks. It is advisable to introduce measures to ensure public control over the implementation of public-private partnership models when using transboundary natural resources.

In order to preserve the spatial integrity of transboundary natural systems in the process of their economic use by several countries, priority should be given to reforming environmental taxation, since, according to the Ministry of Natural Resources of Ukraine, environmental taxes do not stimulate the company to reduce its negative impact on the environment and is extremely ineffective. If in Ukraine raising the rates of environmental tax to European, enterprises will go bankrupt. It is necessary to develop such an economic mechanism that would contribute to less pollution of the environment, and at the same time, enterprises could work. An effective regulatory tool for environmental policy in the context of decentralization of authority in Ukraine could be the development of stimulating environmental users to implement environmental technologies economic mechanism of environmental policy, which is based on the withdrawal of rent for the use of assimilation services

of ecosystems. It is expedient to create a market for ecosystem services, and this innovation of public-private partnership can contribute.

As Article 4 of the Law of Ukraine “On Public-Private Partnership” stipulates that public-private partnership is used in the search, exploration of mineral deposits and their mining (except those that are carried out on the basis of production-sharing agreements), at present in Ukraine is concerned with the development and implementation of the Institute of Transnational Corporations (TNCs). Necessary reform of Ukrainian legislation in the field of corporate governance for the establishment of an institution of transnational corporations and the formation of institutional preconditions for their environmental responsibility.

As for the restoration of Donbas ecosystems, it is first necessary to wait for the end of the war. In 2015, a thorough Donbass Revival Report was prepared by the system of the National Academy of Sciences of Ukraine [3].

Conclusions. Thus, in Ukraine, in order to achieve sustainable development of the economy in the border regions, it is expedient to introduce into the sphere of natural resource relations business models of public-private partnership taking into account European benchmarks concerning the rational use of transboundary natural resources and environmental protection.

References:

1. Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств: монографія / Є.В. Мішенін, О.М. Ковальова, В.В. Пилипенко та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Мішеніна. – Суми: Вид-во “Сумський національний аграрний університет”, 2011 – 342 с.
2. Іголкін В. Міжнародне публічно-приватне партнерство як механізм залучення приватного капіталу в процесі інвестування виробничої сфери національної економіки / В. Іголкін // Наукові праці НДФІ. – 2014. – № 4 (69). – С. 44–55.
3. Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики [Електронний ресурс] : національна доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України; за заг. ред. Е.М. Лібанової. – Київ : [б. в.], 2015. – 168 с. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Vidrodgennya_Donbasu.pdf

Fedik Lesya

Cand. tech Sciences, Associate Professor
Lutsk National Technical University

FEATURES OF FOOD INDUSTRY ORGANIZATION AT THE MODERN STAGE OF AUTOMATION DEVELOPMENT

Федік Л.Ю.

канд. техн. наук, доцент

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ АВТОМАТИЗАЦІЇ

***Abstract.** The article analyzes the production of food industry in the Volyn region. Types of systems of automation of various productions are described. Applied automated information systems are considered.*

***Key words:** food industry, production, automation, technological process.*

***Анотація.** У статті зроблений аналіз виробництва харчової промисловості Волинської області. Описані види систем автоматизації різних виробництв. Розглянуті застосовуючі автоматизовані інформаційні системи.*

***Ключові слова:** харчова промисловість, виробництво, автоматизація, технологічний процес.*

Промисловість України відіграє найважливішу роль у прискоренні розвитку індустрії, генерації науково-технічного прогресу та інновацій, слугує вагомим фактором глобальної конкурентоспроможності економіки і економічного зростання. І саме харчова промисловість є їх рушійним фактором. Оскільки наша країна відноситься до потужних сільськогосподарських держав. А за показником землезабезпечення посідає друге місце серед європейських країн за площею сільськогосподарських угідь на одного жителя, 0,87 га, на відміну від країн Європи, де він у середньому становить 0,43 га [1-3].

Індекс виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у Волинській області займає третє місце у рейтингу промислової продукції за видами діяльності. І становив у 2017 р. 99,8%, 2016 р. – 89,2%, 2015 р. – 96,1%.

Аналіз виробництв окремих видів харчових продуктів та напоїв показує, що найбільш рентабельним є виробництво цукру білого кристалічного бурякового, соку якогось одного фрукта або овоча, незброженого та без додавання спирту неконцентрованого, суміші соків фруктових та овочевих, борошна пшеничного чи пшенично-житнього, хліба та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання, макаронних виробів, маргарину і продуктів пастоподібних зі зниженим чи низьким вмістом жирів, масла вершкового, свинини свіжої чи охолодженої, печива солодкого.

За останні роки спостерігається розвиток галузі. Так, у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів випуск продукції загалом зріс на 10,6%. А обсяг реалізованих харчових продуктів, напоїв і тютюнових

виробів у загальному обсязі реалізованої продукції області становив 26,8% у 2017 р., у порівнянні з 2016 р. - 25,3%.

Проте, з метою підвищення конкурентоспроможності виробництв необхідно значно збільшити кількість випускаючої продукції. А це можливо за рахунок впровадження інновацій та автоматизації виробництв. Кількість інноваційно активних промислових підприємств нашої області у 2017 р. становила 20% до загальної кількості підприємств, у порівнянні з 2015 р. - 11,1% [4].

Однак у країнах ЄС цей показник значно вищий. Так на частку промисловості, яка виробляє близько 15% ВВП, припадає 65% витрат на НДДКР і майже 50% - на інновації [2].

На сучасному етапі розвитку автоматизації харчової промисловості широко застосовуються локальні системи автоматизації. Зокрема, для автоматичного контролю, сигналізації, регулювання, пуску, зупинки і захисту обладнання для безперервних процесів тепло- і масообміну (випарювання, сушіння, ректифікації, дистиляції, дифузії, екстракції), мікробіологічних (бродіння, солодощення) і механічних (подрібнення, протирання) процесів. Окрім автоматичні системи цієї групи процесів розроблені із застосуванням засобів обчислювальної техніки і вирішують завдання оптимізації процесів. Застосування цих систем дає суттєвий економічний ефект. Термін окупності витрат на розробку і впровадження локальної автоматизації харчових виробництв у залежності від тиражування розробки становить 0,8-1,5 роки, а організаційно-економічних АСУ – у середньому 1,8-2 роки. Затрати на автоматизацію в харчовій промисловості окуплюються в 1,5 рази, а при широкому тиражуванні – в 2-3 рази швидше інших затрат на нову техніку.

Проте, на виробництві переважають технологічні процеси зі складними комплексами енергетичних і матеріальних потоків, існують жорсткі вимоги до якості продукції. Це призводить до необхідності створення більш вдосконалених систем автоматизації виробництва на технологічних агрегатах, машинах і технологічних ділянках. А для покращення умов роботи обслуговуючого персоналу, в локальних системах автоматизації машин великої одиничної потужності, технологічних агрегатах і лініях, створюються місцеві пункти контролю і керування. Що оснащені пультами і щитами контрольно-вимірювальних приладів, апаратурою сигналізації, дистанційного пуску і зупинки обладнання.

Системи автоматичного програмного регулювання широко застосовуються для періодичних процесів варіння, стерилізації, ферментації, багатокомпонентного дозування.

А диспетчерське автоматичне керування механізмами і перемикачами сировинопроводів сипких, твердих і рідких продуктів здійснюються для таких підгалузей виробництв як: хлібопекарна (склади безтарного зберігання муки на хлібозаводах), мукомельно-крупяна (елеватори зерна), цукрова і спиртова. У той же час уніфіковані системи автоматичного обліку штучної продукції розроблені для більшості основних виробництв галузі.

Локальні системи автоматизації основного технологічного обладнання, ліній, виробничих ділянок забезпечили можливість створення автоматизованих

підприємств. Це зокрема, заводи бурякоцукровий, цукрорафінадний, пивоварний, хлібопекарний, спиртовий, маргариновий, маслоекстракційний, крохмало-паточний, елеватор.

Для цукрового, спиртового, пивоварного, мукомельного виробництв характерний виробіток одного виду продукції з одного виду сировини, а технологічне обладнання має порівняно велику одиничну потужність. Це дозволило раціонально застосувати складні системи автоматичного керування, системи керування із застосуванням універсальних і спеціалізованих керуючих і обчислювальних машин і мікропроцесорних систем. А місцеві пункти керування об'єднати в центральні диспетчерські пункти.

Хлібопекарна та кондитерська галузі харчової промисловості характеризуються виробітком на кожному підприємстві багатьох або декількох видів основної продукції з різноманітної сировини. Для випуску ж продукції тут широко застосовуються автоматичні лінії. При цьому кожен цех або ділянку комплектують з декількох різнотипових ліній невеликої одиничної потужності, з великою кількістю паралельно працюючих ліній.

Мала одинична потужність ліній зумовила застосування порівняно простих систем автоматичного керування і більш дешевих засобів локальної автоматизації. А складні системи автоматичного керування впроваджені для організації виробництва, планування і розподілу за торговими точками продукції в масштабах великих об'єднань однотипових підприємств.

Останнім часом значне розповсюдження отримали нові класи автоматизованих систем керування, які здійснюють оперативне керування, поточне і довготермінове планування, керування адміністративно-господарською діяльністю підприємств.

Це такі як: ERP (Enterprise Resource Planning) – управління ресурсами підприємства, EAM (Enterprise Asset Management) – управління активами підприємства, WMS (Warehouse Management System) – система управління складом, MRO (Maintenance. Repair and Operations) – ремонт і технічне обслуговування, SCM (Supply Chain Management) – управління ланцюжком постачань, PLM (Product Lifecycle Management) – управління життєвим циклом виробів, PDM (Product Data Management) – система управління даними про виріб, CRM (Client Relationship Management) – управління відносинами з клієнтами, QM (Quality Management) – управління якістю, APS (Advanced Planning and Scheduling) – удосконалене планування, надання розкладів.

Однак, на відміну від українських підприємств на підприємствах розвинутих країн впроваджені автоматизовані системи AIS (Accounting information system) – інформаційна система бухгалтерського обліку, APS (Advanced Planning and Scheduling) – розширене планування та диспетчерування, CRM (Customer Relationship Management) – системи взаємодії з покупцем, CSRP (Customer Synchronized Resource Planning) – планування потреб в ресурсах, узгоджене з покупцем, DSS (Decision Support System) – системи забезпечення прийняття рішення, ERP (Enterprise Resource Planning, Enterprisewide Resource Planning) – планування ресурсів підприємства, MES (Manufacturing Execution System) – система управління виробництвом (технологічним процесом), MIS (Management Information System) – управлінські

інформаційні системи, MRP (Material Requirements Planning) – планування потреб у матеріальних ресурсах, MRP II (Manufacturing Resource Planning) – планування потреб у виробничих ресурсах, SCM (Supply Chain Management) – управління каналами постачання, SEM (Strategic Enterprise Management) – стратегічне управління підприємством [5-9].

Отже, аналіз стану харчової промисловості нашої області, дає змогу зробити висновки, що реальне просування харчової промисловості на світовий ринок вимагає здійснення базових технологічних інновацій та інституційних перетворень, максимально адаптованих до специфічних умов нинішнього етапу розвитку економіки.

Література:

1. Вахович І. М. Продовольча безпека України: регіональний вимір / І. М. Вахович, І. В. Бодак. – Луцьк: Вежа Друк, 2014. – 6 с. – (монографія). - С. 6
2. Харазішвілі Ю. М. Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки / Ю. М. Харазішвілі, В. І. Ляшенко. // Економіка України. – 2017. – №2. С. 4
3. Стешенко Л. І. Ефективність харчової промисловості Волині / Л. І. Стешенко. // Стан та перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку міста Луцька: Зб.наук.пр. за матеріалами наук.-практ.конф. – 2012. – С. 171
4. Статистичний щорічник Волині / Головне управління статистики у Волинській області / В. Науменко. – Луцьк : Волин.обл.друк., 2018. – 458 с.
5. Карпин Е. Б. Автоматизация технологических процессов пищевых производств / Е. Б. Карпин. – М.: Агропромиздат, 1985. – 54 с. – (2-е изд., перераб. и доп.). - С. 7; 17-20.
6. Касатонова І. Огляд існуючих автоматизованих систем управління ресурсами підприємства / І. Касатонова // Бухгалтерський облік і аудит. - 2015. - № 10. – С. 44-48.
7. Лелі Ю.Г. Аналіз існуючих автоматизованих систем управління персоналом на українських підприємствах / Ю. Г. Лелі // Держава та регіони: Економіка та підприємництво. - 2015. - № 2. – С. 49-52.
8. Соколов В. А. Автоматизация технологических процессов пищевой промышленности. / В. А. Соколов. – М.: Агропромиздат, 1991. – С. 7-19.
9. Залознова Ю.С. Українська промисловість: сучасні виклики та проблеми розвитку / Ю. С. Залознова // Економіка України. – 2018. - № 3. - С. 64.

PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Violeta Blazheva,

Assistant Professor, Ph.D.,

Dimitar A. Tsenov Academy of Economics, Svishnov, Bulgaria,

Ilhom Ergashov

Senior teacher,

Andijan Branch Tashkent State Agrarian University, Andijan Region, Uzbekistan

AGRARIAN POLICY AS THEORY AND PRACTICE IN UZBEKISTAN⁷

Abstract. *The development of agricultural policy in Uzbekistan is closely related to social and economic development of the country but it is also influenced by the common European trends and priorities in the agriculture sector. Current study examines the theory and the practice of agricultural policy in the context of its broader understanding focusing on active policy and especially considering of the agrarian reform. Main conclusions put the accent on the advantages of agricultural policy and the importance of following a purposeful policy for the transition to a market economy.*

Key words: *agricultural policy, agricultural sector, agrarian reform, transition to a market economy.*

INTRODUCTION

Agrarian policy is a set of levers and actions that a government uses in economic and social processes that run in agriculture over a certain period of time.

Agrarian policy is part of the government's economic policy. In this sense, governments should carefully analyze the economic implications of the agrarian policy they have adopted and the aims by which they are emerging.

In the market economy, the economic processes are formed on the basis of the market mechanism of demand and supply. Possible defects are, for example: monopoly, differences in the income and others. This requires state regulation of the economy, including in terms of market economy.

There is a difference between state regulation of the economy in the case of totalitarian type of management and in the commodity-type management type.

In the case of a totalitarian economy, the state regulates all processes.

Under a market type of government, the state intervenes when economic processes are out of bounds.

In the agrarian sector, state intervention is manifested globally in relation to the peculiarities of: production itself, agricultural markets, agricultural production resources, and others.

1. AGROBIZNES SPECIFICATIONS IN UZBEKISTAN

The agrarian sector plays an important role in securing economic growth and deepening economic reforms, modernization of the country. Agricultural products "As a result of the large-scale work carried out in 2017, 49 trillion soums will be

⁷ Author's participation is as follows: Violeta Blazheva – abstract and introduction. Ilhom Ergashov – points: 1, 2 and conclusion.

utilized in our country. 130 billion The gross agricultural output of the region was raised.

It is 103.5% more than in 2016 ". Therefore, agriculture is an important component of the economy of our country. It produces raw materials for the food and industrial sectors that are vital for human life. It is well known that the prospects of development of many sectors of the national industry, including cotton-cleaning, textile, chemical industry, agricultural machinery, etc., and their economic state in the difficult transition period are directly dependent on agriculture.

Therefore, it is necessary to develop agricultural networks to fill the goods market. Like other fields, there are certain economic relations and relationships between people in the agricultural process.

One of the most important features of reproduction in agriculture is that the production process is directly related to living things - land, vegetation, livestock, and natural laws are associated with economic laws. In doing so, the husband participates as a labor weapon and a work item. The difference between the earth's surface and the other means of production is that it does not eat or grow old during its use.

On the contrary, if used correctly, its efficiency will increase. In the process of economic development, it is important to note that agriculture has always been closely linked with industry, trade and other sectors. Because the satisfaction of the country's needs for foodstuffs and agricultural raw materials depends not only on the state of agriculture but also on the development of the industry.

This is the case when the agro-industrial complex of the economy is the only one in the economy, the only one of which is the whole of the economy.

Agro-Industrial Complex (ASM) is a branch of the economy engaged in the production, storage, processing and delivery of agricultural products. Manufacturing infrastructure includes sectors that directly serve the production, social infrastructure, areas that provide general living conditions for people (housing, cultural services, trade, catering, etc.).

Agribusiness is one of the agro-firms that are engaged in the production of certain types of agricultural products and their final processing. Agrofirms also create a ready-to-use product, both agricultural and industrial. These types of enterprises can be based on different types of property, such as on the basis of family farming, and can be combined with smaller facilities. Agro-industrial associations and combines are new species of agrobusiness.

Agro-industrial associations combine several types of farms and businesses that produce a kind of product and related production activities. For example, farms engaged in horticulture and viticulture, their processing plants and factories, and merchandise trading enterprises aggregate agro-industrial associations into one technological process. Members of the association, while preserving their production, economic and financial independence, also have common property.

Agro-machinery combines are a combination of farms and businesses that serve all technological processes, from the production, processing and delivery of agricultural products. Various associations and unions, based on Agrobiznes voluntary and share capital, can also be included. State-owned agricultural enterprises, collective farms and associations, joint ventures with different types of ownership operate as agribusiness types.

2. AGROBIZNES DEVELOPMENT RELATIONS IN UZBEKISTAN

In Uzbekistan, the basis of agrarian reforms is land ownership. The Constitution of the Republic states that land can not be sold as private property, but can be extended on a long-term lease basis. Thus, the formation of market relations in the village is envisaged by the lease for lifelong use of the right to inherit the land.

Currently, the priority attention is paid to the development of multidisciplinary production in the Republic of Uzbekistan, where 160 thousand farms are functioning in the country, of which more than 49 thousand are large-scale farms, primarily in the sphere of production of farming products, optimizing the management of production costs and improving turnover management more attention is needed.

Therefore, the Strategy for Action on Development of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021, approved by the Presidential Decree No. PF-4947 dated 7 February 2017, sets out a set of tasks for modernization and intensive development of agriculture, consistent development of production through deepening structural changes, "First of all, due to the reduction of 170.5 thousand tons of raw cotton and 50 thousand hectares of cotton fields in 2016-2020, the area of potatoes was 36 thousand, vegetables - 91 thousand, intensive gardens - 18 thousand, feed crops - 50.3 thousand, further optimization of crop areas connected with the expansion of oilseeds by 14 thousand and vineyards by 11.2 thousand hectares. Another feature of land ownership reform in the country is that the state assumes the implementation of land improvement, irrigation and land improvement programs. It is a characteristic of farming in our country. This feature is only for irrigated lands.

More than 3/4 of all arable lands in the country (4.2 million hectares) are irrigated, more than half of which is in good reclamation, while the remaining areas require land reclamation (reconstruction, reconstruction of collector drainage networks). At present, irrigated irrigated land requires 14-15 times more cost than the 1990 level.

It is noteworthy that a farmer can not independently perform irrigation and land reclamation works. Only the state is capable of reconstruction, construction and irrigation of melioration networks.

One of the directions of agrarian reforms in the country is the improvement of the structure of agricultural production. The farmers are allowed to independently determine the amount of crops and production volumes.

Due to the gradual recovery of grain independence and the restoration of other foodstuffs, the area of grain crops has expanded considerably, while the cotton fields have declined respectively. At all stages of the implementation of agrarian reforms in the Republic, great attention was paid to the improvement of the mechanism of farming.

Along with the achievements, there are problems that hamper the process of deepening agricultural reforms. Improvement of mechanism of establishment of farms, perfection of contractual relations, reforming of banking and financial system, formation of infrastructure providing services to agricultural producers in rural areas.

CONCLUSION

The most important aspect of agrarian reform in the current period is the liberation of excessive labor force in agriculture and their involvement in other sectors of the economy (industry, services). At the same time, it is important to open

small enterprises based on national crafts and home-based craft, which can rapidly change the form of business in rural areas, with modern technology, processing agricultural raw materials.

All the directions of the above mentioned agrarian reforms and their further deepening are due to the features of the republic and the transition to a market economy.

References:

1. Appeal from the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoev to the Oliy Majlis.T., 22.12.2017.
2. The Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 17, 2017 "On Measures to Accelerate the Sale of State-Owned Objects for Entrepreneurship Use and Further Simplification of its Procedures".
3. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan of February 1, 2017 "On Additional Measures to Improve Mechanisms for Public Services to Business Entities".
4. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on February 7, 2017 "On the Strategy for the Further Development of the Republic of Uzbekistan" February 8, 2011 // Public Sector.
5. The State Program of the President of the Republic of Uzbekistan "On the implementation of the Strategy of Action on the Five Priorities of Development of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021", "Year of Support for Active Business, Innovation Ideas and Technologies" dated January 22.
6. Economy of Uzbekistan. Informational-analytical bulletin 2015 y. Tashkent, 2016.-87p.

Imangozhina Z.A.

Postgraduate

JSC «Financial Academy», Kazakhstan

COMPETITIVENESS OF PIPELINE GAS IN COMPARISON WITH LIQUEFIED NATURAL GAS

Имангожина З. А.

докторант

АО «Финансовая Академия», Казахстан

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ТРУБОПРОВОДНОГО ГАЗА ПО СРАВНЕНИЮ С СЖИЖЕННЫМ ПРИРОДНЫМ ГАЗОМ

***Abstract.** In article distinctions on processing, transportation, storage and sale of natural gas are considered. The comparative table of pipeline gas and liquefied is made.*

***Keywords:** natural gas, pipeline gas, liquefied natural gas.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены различия по обработке, транспортировке, хранению и продаже природного газа. Составлена сравнительная таблица трубопроводного газа и сжиженного.*

***Ключевые слова:** природный газ, трубопроводный газ, сжиженный природный газ.*

Одно из важнейших полезных ископаемых – природный газ. Это невидимое, легковоспламеняющееся вещество, используемое как топливо,

более экологически чистое, чем уголь, нефть и дрова. Эти качества делают его все более востребованным во всех странах.

В природе нет залежей чистого сырья, оно содержит в своем составе значительное количество углеводородов, сероводородов и углекислого газа.

Компоненты	Формула	Содержание, %
Метан	CH_4	88–95
Этан	C_2H_6	3–8
Пропан	C_3H_8	0,7–2,0
Бутан	C_4H_{10}	0,2–0,7
Пентан	C_5H_{12}	0,03–0,5
Диоксид углерода	CO_2	0,6–2,0
Азот	N_2	0,3–3,0
Гелий	He	0,01–0,5

Рис. 1. Компоненты, входящие в состав природного газа

Выделяют две группы в зависимости от содержания метана: природный газ группы Н и группы L. Различаются они калорийностью, которая определяет теплопроводность, у Н-газа теплопроводность выше, соответственно он дороже. Прежде чем природный газ попадет к конечному потребителю, необходимо открыть и освоить месторождения, что является непростой задачей. В основном сырье залегает глубоко под земной поверхностью. Так, на глубине нескольких сотен метров или нескольких километров газ скапливается в «ловушках» – непроницаемых пластах породы, имеющих седловидную форму и препятствующих его восхождению. Часто природный газ и нефть скапливаются вместе, при этом более легкий газ располагается над более тяжелой нефтью. При добыче нефти газ отделяют и перерабатывают отдельно.

Существуют нетрадиционные источники этого топлива – это сланцы и угольные пласты. «Сланцевый газ» залегает в пластах глины, называемых также сланцем. Большая часть сланцевого газа залегает не в коллекторах, а на поверхности горных частиц и в связи с этим он является труднодоступным. А угольные пласты, в которых содержится метан, расположенный на поверхности угля (адсорбция). В связи с этим используется термин «метан угольных пластов». Существуют предположения, согласно которым запасы нетрадиционного газа превышают мировые достоверные и добываемые запасы природного газа из традиционных источников.

На первый взгляд, в использовании газа нет ничего сложного. В связи с легкостью газа, при бурении скважины топливо под давлением само вырывается наружу. Однако природный газ содержит примеси, поэтому на месторождениях устанавливаются очистительные станции. Далее, его отправляют по магистральным трубопроводам под давлением, которые дают компрессорные станции. Такой вид транспортировки газа на сегодняшний день является наиболее экономичным. В свою очередь, для получения сжиженного природного газа надо транспортировать полученное сырье на завод по переработке и сжижению газа.

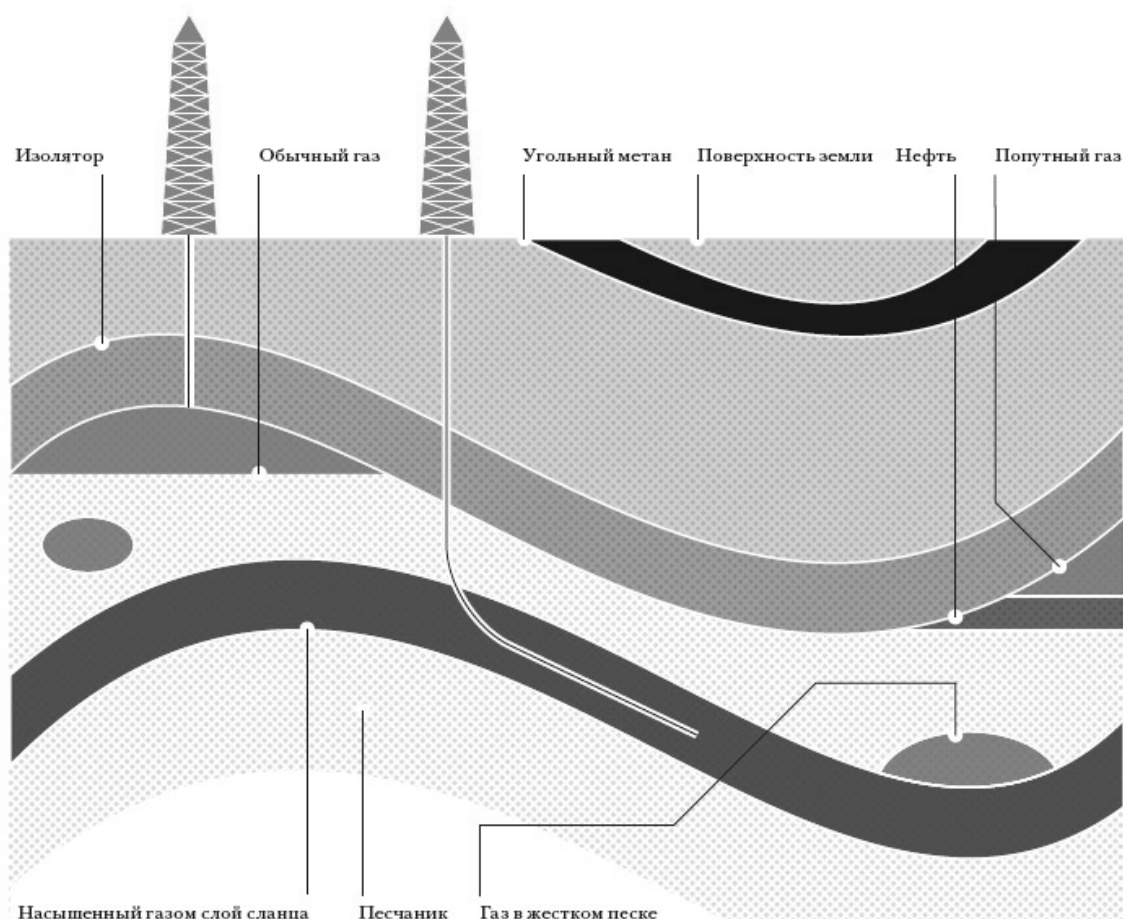

Рис. 2. Распределение залежей природного газа

Такие предприятия обычно строятся в непосредственной близости к месторождениям, там производят сжатие газа с последующим охлаждением для последующей транспортировки. При сжижении природный газ уменьшается в объеме примерно в 600 раз, это позволяет производить транспортировку более мобильной, с последующим преобразованием в газообразное состояние на регазификационных терминалах. Поэтому СПГ стоит гораздо дороже трубопроводного, однако, есть и положительные моменты, такие как:

- привлечение инвестиций,
- развитие инфраструктуры СПГ (флот цистерн и складов хранения и распределения СПГ),
- создание новых квалифицированных рабочих мест,
- рациональное недропользование,
- промышленное развитие.

Очевидно, что СПГ не для повсеместного использования, однако есть области его применения, где затраты на сжижение газа компенсируются преимуществами его применения; например:

- газомоторное топливо (дешевле дизельного топлива и бензина, более экологичное топливо);
- газоснабжение удаленных потребителей (при удаленных и изолированных территориях);

- в генерации электроэнергии и тепла (также для труднодоступных районов);

для оперативного удовлетворения пиковых всплесков потребления в локальных трубопроводных системах (например: сезонный всплеск).

Таблица 1

Сравнительная таблица СПГ и трубопроводного газа

	Трубопроводный газ	СПГ
Добыча	Бурение скважин, Газ выходит под сильным давлением	Бурение скважин. Газ выходит под сильным давлением
Обработка	Очистка газа от примесей	Равномерное сжижение газа под давлением и сжатие, обычно путём охлаждения
Транспортировка	По Магистральным трубопроводам	В специально оборудованных резервуарах; воздушным, земным или водным транспортом
Хранение	В резервуарах присоединенных к трубопроводу	В специально оборудованных резервуарах
Продажа	По сети трубопроводов поступает к конечному потребителю	При получении потребителем, нужно в преобразовать в газообразное состояние
<i>Примечание: составлено автором</i>		

У каждого из видов есть свои плюсы и минусы, которые описаны выше. Для страны имеющие большие залежи природного газа, которая находится на материке, выгоднее транспортировать газ по магистралям. Однако, для стран приобретающих газ для потребления, Выгоднее покупать СПГ которые является Более емким и удобным для транспортировки.

В заключении, следует отметить, что СНГ и трубопроводный газ — это совершенно разные подходы в выстраивании экономической безопасности страны и взаимоотношениях в мировой энергетической системе.

Литература:

1. Байков Н.М. Прогноз развития отраслей ТЭК в мире и по основным регионам до 2030 года. / Н.М. Байков, Р.Н. Гринкевич // -М.: ИМЭМО, 2009. – 82 с.
2. Бармин И.В. Сжиженный природный газ вчера, сегодня, завтра/ И.В Бармин, И.Д. Кунис // . – М.: МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2009. -256 с.
3. Беликов Д. «Газпром» дошёл до Владивостока. / Д. Беликов, О. Мордюшенко // Газета «Коммерсант». - №94(4635). - 27.05.2011. -URL: <http://www.kommersant.ru/doc/1648160>
4. Брагинский О.Б. Нефтегазовый комплекс мира. /О.Б. Брагинский /-М.: Изд. «Нефть и газ» РГУ нефти и газа им. И.М.Губкина, 2006. -640 с.
5. Глобальная энергетика и устойчивое развитие. Мировая энергетика – 2050 (Белая книга) / под ред. В.В. Бушуева, В.А. Каламанова. -М.: ИД «Энергия», 2011. - 360 с.
6. Гуреева М.А. Экономика нефтяной и газовой промышленности / М.А. Гуреева // –М.: Академия, 2012. – 240 с.
7. Дипломатия ресурсов: Сырьевые ресурсы и система международных отношений двадцатого века / отв. ред. А.В. Торкунов; под редакцией М. Гудерцо и М. Луиджи Наполитано. – М.: Навона, 2008. – 448 с
8. Рисунок №2 составлен на основе: <https://www.wingas.com/uglevodorodnoe-syre-prirodnyi-gaz/chto-takoe-prirodnyi-gaz.html>

MONEY, FINANCE AND CREDIT**Kirizleyeva A.S.,**

PhD of Economic Sciences, Docent

*Donetsk academy of management and public administration***THE TENDENCIES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF BANKING INSTITUTIONS IN DEVELOPING COUNTRIES****Киризлеева А.С.,**

к.э.н., доцент

*ГОУ ВПО «Донецкая академия управления и государственной службы», г. Донецк***ТЕНДЕНЦИИ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ БАНКОВСКИХ ИНСТИТУТОВ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ**

Abstract. *The article considers the dynamic transformation of the financial and credit system of developing countries which is connected with the global changes that are taking place in the international financial markets. In the course of the research, the problems of creating and developing banks in the developing countries of the Russian Federation and Ukraine were considered in comparison with the banks of the developed countries of the USA, Germany and other countries.*

Key words: *banking institutions, globalization, banking operations, financial instruments*

Аннотация. *В статье рассмотрены динамические преобразования финансово-кредитной системы развивающихся стран в целом, связанные с теми глобальными изменениями, которые происходят на мировых финансовых рынках. Проведены исследования проблем адекватности становления и развития банков развивающихся стран Российской Федерации и Украины в сравнение с банками развитых стран США, Германии и других.*

Ключевые слова: *банковские институты, глобализация, банковские операции, финансовые инструменты*

В условиях финансовой глобализации осуществляется распределение и перераспределение капиталов на национальном и международном уровнях, что наделяет современные банки особой миссией, – участие в экономических процессах на мировом уровне.

Необходимо отметить, что использование терминов «банк» и «коммерческий банк» возникло при создании двухуровневой банковской системы: центрального банка – главного государственного банка страны и коммерческих банков, выполняющих широкий круг банковских операций для получения прибыли. То есть применение в нормативно-правовых актах центральных банков стран и трудах ученых, практиков терминологии «банк», «коммерческий банк» имеет одинаковое смысловое значение, если речь идет о банках второго уровня банковской системы.

По мнению А. А. Селиванова, термин «банк» не получил четкой определенности и понимания в литературе, поскольку как коммерческие банки Российской Федерации, так и Украины, других стран постсоветского пространства существуют только с 1991 г. [1, с. 46 - 62].

Понятие «банк» имеет юридический и экономический аспекты. В Федеральном Законе Российской Федерации от 02.12.1990 г. № 395-1 «О банках и банковской деятельности» также, как и в Законе Украины «О банках и банковской деятельности» в редакции от 20 марта 1991 г., банк – это кредитная организация, имеющая исключительное право осуществлять в совокупности следующие банковские операции: привлечение во вклады денежных средств физических и юридических лиц, размещение указанных средств от своего имени и за свой счет на условиях возвратности, платности, срочности, открытие и ведение банковских счетов физических и юридических лиц [2,3].

Учеными проводятся исследования определений «банк» и представляются разные трактовки в зависимости и от этапа его исторического становления, и от особенностей проведения деятельности в разных странах, в разных условиях экономического, правового, культурного развития различных систем.

Но данные определения банка не отвечают настоящим условиям и специфики деятельности современного банка в условиях развития информационных технологий и углубления интеграционных процессов.

На сегодня в законодательстве Российской Федерации банк представлен как кредитная организация, при этом банковская кредитная организация – это юридическое лицо, которое на основании лицензии центрального банка страны имеет право осуществлять банковские операции для достижения главной своей цели – получения максимальной прибыли. Отдельно выделяются небанковские кредитные организации, которые имеют право осуществлять только отдельные виды банковских операций с целью получения прибыли. При этом допустимые банковские операции для небанковских кредитных организаций устанавливает также центральный банк страны. Кредитным организациям запрещено осуществлять производственную, торговую и страховую деятельность. Таким образом, наблюдается узость законодательной трактовки банка как кредитной организации, а также нормы национального законодательства ограничивают деятельность банковских и небанковских организаций. А современные банки – это институты, совокупность механизмов, обеспечивающих выполнение всех правил, требований, технологию всех видов операций ответственными исполнителями, что позволяет осуществлять банковскую деятельность, мобилизуя значительные капиталы, распределяя и перераспределяя их по различным сферам и отраслям экономики, соблюдая качественные показатели надежности и финансовой устойчивости.

В условиях интеграции рынков на международном уровне надежность банка представляет собой качественную характеристику соблюдения сохранности средств учредителей и клиентов банка, стабильного выполнения обязательств перед учредителями, клиентами и ответственными исполнителями банка и государством в целом; национальных и международных требований осуществления банковской деятельности; проведения адекватной и взвешенной политики управления рисками, как на национальном, так и на мировом уровне в течение определенного промежутка времени.

В документе «Базель III» разработаны рекомендации для повышения платежеспособности и надежности современных банков в следующих

направлениях: повышенные минимальные требования к качеству и достаточности капитала; повышенные минимальные требования к уровню ликвидности; усиление контроля за рисками (общая система надзора за кредитными, рыночными и операционными рисками); планирование капитала на уровне кредитной организации; повышение требований к раскрытию информации и рыночной дисциплине.

Поскольку для обеспечения выполнения данных требований понадобилось увеличение основного капитала банков, собственных их средств, и обдуманная политика осуществления всех пассивных, активных и внебалансовых операций, банковские институты всех стран мира, естественно, начиная с развитых стран и, опережая на много десятилетий развивающиеся страны, стали объединять свои капиталы и все имеющиеся возможности ведения банковского бизнеса в современных условиях. Поэтому этот период отмечен во всех странах резким уменьшением количества банковских институтов, разница наблюдается лишь в разных инициаторах ликвидации банков: то ли это инициатива собственников банка, то ли регулятора (рис.1) [4].

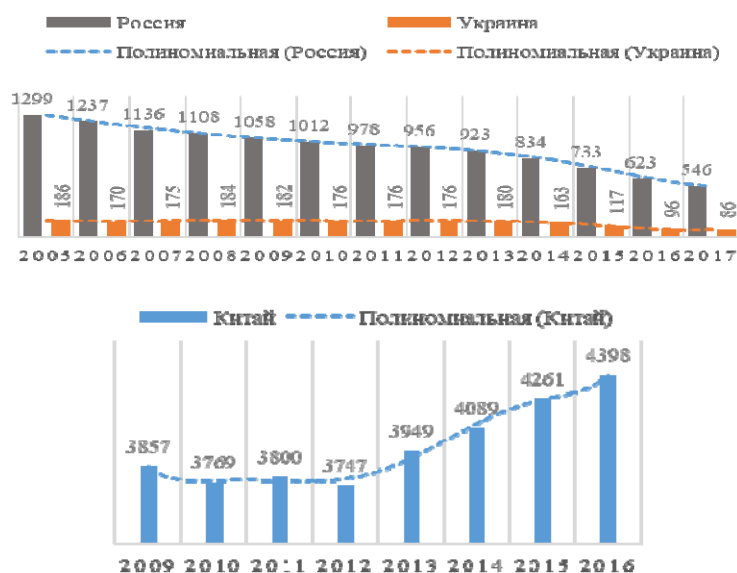

Рис. 1. Сравнительный анализ количества банков в разных странах

На основании представленного анализа в части динамики количества функционирующих банков в Китае – стране с высоким уровнем развития экономики, в развивающихся странах – России и Украине, в период с 2005 г. по 2017 г. (данные Китая представлены с 2009 года по 2016 год) можно заключить следующее:

- одинаково уменьшилось количество банков в России и Украине в 2 раза (в России – 2,4 раза). Необходимо отметить, что по объективным причинам филиальная сеть банков в России больше, поэтому прослеживается неодинаковое число ликвидированных банков в Российской Федерации и Украине (Россия – 753 банка, Украина – 100 банков);

- исключительно в Китае наблюдается тенденция роста банковских институтов в 1,14 раз на 541 банк с 2009 по 2016 года.

Во всех странах наблюдается разная степень влияния регулятора – от низких объемов участия до существенных, что связано с особенностями

развития национальных экономик, политической ситуации и менталитета высшего руководящего звена. В Российской Федерации и Украине степень участия, решающего влияния – достаточно высокая. Но государственная поддержка коммерческих банков должна проводиться по принципу осторожности и осмотрительности, поскольку усиление контроля со стороны государства может привести к монополизации этого сектора экономики.

Литература:

1. Селіванов А.О. Банківське право України: навч. посібник / А.О. Селіванов. - К.: «Ін Юре», 2000. - 384 с.
2. Нормативно-правовые акты НБ Украины [Электронный ресурс] // Главный правовой портал Украины «Лига закон». – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/vwwwgroupparam1/law_ext?opendocument
3. Нормативно-правовые акты ЦБ РФ зарегистрированные в Министерстве юстиции Российской Федерации [Электронный ресурс] // Справочно-правовая система «Консультант-плюс». – Режим доступа: <http://base.consultant.ru>.
4. Economic research [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36315/umfrage/anzahl-der-kreditinstitute-in-deutschland-seit-2003/>

Khalimbekova A.M.,

Candidate of Economic Sciences

Kremleva V.V.

Candidate of Economic Sciences

Dagestan State University of National Economy, Makhachkala, Russia

THE RUSSIAN FINANCIAL SYSTEM AGAINST NEW SANCTIONS OF THE USA

Халимбекова А.М.,

к.э.н., доцент

Кремлева В.В.

к.э.н

ГАОУ ВО Дагестанский государственный университет народного хозяйства, Россия

РОССИЙСКАЯ ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА ПРОТИВ НОВЫХ САНКЦИЙ США

Abstract. *In article the problem of a negative impact of the anti-Russian sanctions on a financial system and on some industries of economy and financial market is considered. Arguments for benefit of the fact that the financial system became rather steady even against introduction of new, more serious sanctions of the USA are adduced.*

Keywords: *sanctions, internal and external public debt, gold currency reserves, GDP*

Аннотация. *В статье рассмотрена проблема негативного влияния антироссийских санкций на финансовую систему и на некоторые отрасли экономики и финансового рынка. Приводятся аргументы в пользу того, что финансовая система стала достаточно устойчива даже к введению новых, более серьезных санкций США.*

Ключевые слова: *санкции, внутренний и внешний государственный долг, золотовалютные резервы, ВВП*

Санкции США в 2014 году на начальном этапе оказали негативное влияние на российскую экономику. На первом этапе был введен запрет на въезд некоторых частных лиц на территорию США и заблокированы их активы, а также вся их собственность на территории США. Далее санкции поддержали Канада и страны Евросоюза, а позже Япония, Швейцария, Черногория, Албания, Исландия, Лихтенштейн, Норвегия и Австралия. Далее список частных лиц только расширялся. [2]

Позже список стал пополняться уже предприятиями. В этот список также попали Банк Россия, ИнвестКапиталБанк, СМП-банк, ООО "Стройгазмонтаж", ООО "Авиа Групп Норд", Стройтрансгаз групп, Волга-Групп, Черноморнефтегаз, а также другие компании и лица. Под американские санкции попали также ряд российских оборонных и сырьевых компаний. В июле 2014 года в санкционный список пополнился концерном "Алмаз-Антей", Уралвагонзаводом, НПО Машиностроения и несколькими структурами "Ростеха", концернами "Калашников" (бывший "Ижмаш"), "Созвездие", "Радиоэлектронные технологии" (КРЭТ), "Базальт" и Конструкторское бюро приборостроения. Под санкциями оказались крупнейшая российская нефтекомпания "Роснефть" и крупнейший в России независимый производитель газа "Новатэк", нефтяной терминал Феодосии, а также российский банк развития "Внешэкономбанк" и один из крупнейших в стране коммерческих банков "Газпромбанк". Санкции предполагают запрет на кредитование сроком выше 90 дней.

04 мая 2014 г. санкции вводятся в Канаде против 16 российских "субъектов" и распространяются на следующие российские банки и юридические лица: ИнвестКапиталБанк, Собинбанк, банк "Северный морской путь", компании "Акваника", ООО "Авиа Групп", ООО "Авиа Групп Норд", ЗАО "ЗЕСТ", ООО "Сахатранс", ООО "Стройгазмонтаж", ООО "Инвестиционная компания Аброс", группу "Волга", компанию "Стройтрансгаз холдинг" и ее четыре дочерних предприятия.

29 июля 2014 г. Минфин США объявил о введении санкций против Банка Москвы, ВТБ и Россельхозбанка, а также Объединенной судостроительной корпорации РФ.

1 августа 2014 года пять российских банков (Сбербанк, ВТБ, Газпромбанк, ВЭБ и Россельхозбанк (РСХБ)) попали под секторальные санкции. Это означает, что финансовым институтам ограничен выход на европейский рынок капитала: Банки и их дочерние структуры (с долей в 50% и более) **не смогут привлекать в ЕС новый долговой и акционерный капитал сроком более 90 дней.** [2].

В ответ на санкции Правительство РФ вводит контрсанкции. 6 августа 2014 года указом президента РФ «О применении отдельных специальных экономических мер в целях обеспечения безопасности Российской Федерации» был запрещен ввоз на территорию РФ «отдельных видов» сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия из ЕС, США, Австралии, Канады и Норвегии. В санкционный список изначально вошли мясные и молочные продукты, рыба, овощи, фрукты и орехи. Позднее были

ограничены госзакупки товаров легкой промышленности. На данный момент контрсанкции продлены до 31 декабря 2018 года.

В результате уже в 2015 году поставки продовольствия из присоединившихся к антироссийским санкциям стран сократились на 66% [2]. По данным Национальной мясной ассоциации (НМА), самообеспеченность России по мясу птицы в настоящее время составляет почти 100%, по свинине — 90%, по говядине — 65%. Обеспеченность России молоком составляет 75%.

Отметим, что основной негативный эффект российские санкции имели для европейских сельхозпроизводителей. Только в 2015 году экспорт продовольственных товаров из стран ЕС в Россию сократился на 29%, европейские производители недополучили 2,2 млрд евро прибыли, под угрозой оказались 130 тысяч рабочих мест. [4] Россия сегодня один из крупнейших экспортеров зерна, и в значительной степени обеспечивает себя мясом и молоком. Торговые санкции дали толчок к снижению импортозависимости страны, к развитию программ импортозамещения и повышения доли нефтегазовых доходов бюджета (рис.2)

27 августа 2018 г. вступил в силу новый пакет американских санкций против России. Согласно документу, США больше не будут выдавать лицензии на поставки оружия российским государственным компаниям. Кроме того, вводится запрет на предоставление России любой помощи, кроме срочной гуманитарной или поставок еды или других сельскохозяйственных продуктов. Также вступает в силу запрет на предоставление кредитов, кредитных гарантий или других мер финансовой поддержки.

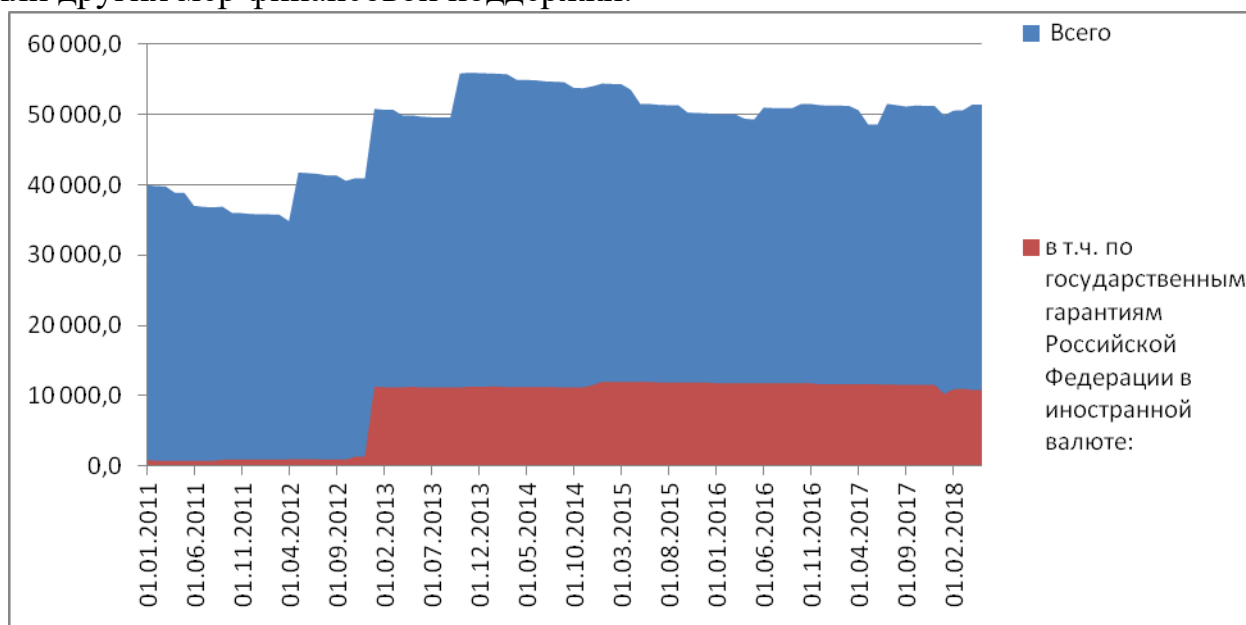

Рис. 1. Объем государственного внешнего долга Российской Федерации (2011-2018 гг.), млн. долл. США [1]

К ноябрю 2018 г. США готовят санкции против «суверенного долга РФ», которые предусматривают запрет на покупку российских ОФЗ (рис 2). Так ли это критично для российской финансовой системы?

Весь государственный долг РФ составляет в 2017 г. не более 10 % от ВВП. Например, в бюджете на 2018 год данные расходы уже составляют 4% от общих расходов бюджета. В этом случае особенно недопустим рост доли внешних заимствований, которые не должны увеличиваться, на данный момент они не превышают 1/4 от всех заимствований РФ[1]. Объем государственного внешнего долга составляет 47,3 млн долларов США, и начиная с начала 2014 года он только снижается (рис.1).

Таблица 1

Структура государственного долга РФ [1]

	Млрд. долларов США	Млрд. руб.	Доля в общем долге
Всего долг		11 998 256	
Внутренний долг		9 047 151	75,4%
Внешний долг	47 332	2 951 105	24,6%
Внешний облигационный займ	35 706	2 226 233	18,6%
Номинальный объем ОФЗ, млрд руб.	115 141	7 179 000	59,8%
Номинальный объем ОФЗ, принадлежащих нерезидентам, млрд. руб.	32 173	2 006 000	16,7% 28%*
Валютные резервы (в иностранной валюте)	373 501		

*в объеме ОФЗ

Принесут ли новые санкции значительный ущерб российской экономике и финансовой системе? Рассмотрим аргументы в пользу того, что Российская финансовая система достаточно адаптировалась к санкциям, а также ее слабые стороны.

1.Россия не принадлежит к числу стран, сильно зависящих от внешнего долга, доля которого представляет 24% в совокупном госдолге (Таблица 1), а доля нерезидентов, владеющих ОФЗ на 01.08.2018 составляет всего 16% во всем государственном долге РФ и 28% в объеме ОФЗ. Санкции коснутся лишь вновь выпускаемых государственных облигаций. Номинальный объем ОФЗ, находящихся на руках у нерезидентов составляет 32 млрд. долларов США. Если сравнить этот объем с валютными резервами, то он в 10 раз ниже валютных резервов (373 млрд. долларов США). Маловероятно, что даже эти нерезиденты начнут продавать ОФЗ.

2. Возможно, что ОФЗ снизятся в цене, а также курс рубля несколько ослабеет. Снижение котировок ОФЗ отрицательно скажется на бюджетном дефиците. Доля нерезидентов в объеме ОФЗ составляет 28%, но если их участие сократится до нуля, то к концу текущего года доходность десятилетних бумаг увеличится до 8,6%, к концу 2019-го — до 11,9% (на данный момент - 7,7%)[5].

На рис. 2 показана схема влияния санкций на некоторые отрасли экономики и финансового рынка.

Рис. 2. Схема влияния санкций на финансовую систему РФ

Литература:

1. Структура государственного долга [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.minfin.ru/ru/performance/public_debt
2. Официальный сайт Банка России [Электронный ресурс]. Режим доступа: [www/cbr.ru](http://www.cbr.ru)
3. [Электронный ресурс]. Режим доступа: РИАНовости <https://ria.ru/spravka/20151125/1328470681.html>
4. [Электронный ресурс]. Режим доступа: Три года санкций <http://новости-россии.ru-an.info/новости/три-года-санкций-против-россии-потери-и-приобретения/>
5. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://pronedra.ru/vneshnij-dolg-rossii-rastet-bystryimi-tempami-269250.html>

Sydorchuk Anatoliy

Associate Professor, Ph.D. In Economics,
Ternopil National Economic University

A STRUCTURE OF THE FINANCIAL RESOURCES OF THE SYSTEM OF STATE INSURANCE IN UKRAINE DURING 2012-2016

***Abstract.** In the thesis, it is shown that the share of financial resources of state social insurance to GDP has a tendency to decrease and in 2016 it was 11% in Ukraine. It was researched that in the structure of financial resources of the state social insurance there are tendencies to reduce the share of internal resources and increase the share of external resources. It is proved that such a reduction took place in state pension insurance.*

***Key words:** the state social insurance, the internal financial resources, the external financial resources.*

INTRODUCTION

The financial resources of the system of state social insurance are formed through such a financial mechanism instrument as insurance premiums (the internal financial resources). However, one of the important sources of such resources in Ukraine is also the funds from the state budget and other state social funds (the external financial resources). In this case, taxes as an instrument of a financial mechanism become a source for the formation of financial resources of the system of state social insurance in Ukraine.

This practice determines the need to study the practice of forming the financial resources of the state social insurance both at the expense of insurance premiums and at the expense of tax incomes.

RESULTS

The volumes of financial resources of the state social insurance and the amount of GDP during 2012-2016 are constantly increasing. Thus, the number of resources increased from 241 billion UAH in 2012 to 279 billion UAH in 2016. During this period, GDP grew from 1459 billion UAH to 2383 billion UAH [It has calculated by author based on [1:17]. The share of financial resources of state social insurance in relation to GDP over the period under investigation decreased from 16.51% in 2012 to 11.71% in 2016, which suggests that the growth rate of financial resources of social insurance is lower than GDP growth rates. Given the fact that these financial resources are formed from both internal and external sources, we will determine what proportion of GDP is made up of those formed at the expense of insurance fees.

The volume of internal financial resources of the state social insurance during the researched period did not significantly change 190 billion UAH - except 2016. A similar trend was observed in relation to the external financial resources of state social insurance - each year they amounted to 60 billion UAH. For the period of 2012-2015 at 1 UAH own resources totalled 30 kopecks external resources. Data shows that one UAH own resources totalled 1.08 UAH external resources on 2016. In 2016, the rate of the united social fee, which is the source of internal financial resources for state social insurance, has declined significantly. This led to a significant reduction of internal financial resources for state social insurance. In general, such changes have led to a significant increase in the ratio of external and

internal resources in 2016. For the period of 2012-2016, the share of internal financial resources of state social insurance in GDP exceeded the corresponding indicator of external financial resources by half. In 2012-2015, the internal financial resources of the state social insurance in GDP were 13% and external, respectively, were 6%. However, in 2016 both components of the financial resources of the state social insurance became equal to 6% of GDP.

Consider the peculiarities of the formation of the internal financial resources of the state social insurance in accordance with certain types of social insurance and the share that they make in GDP (Table 1).

Table 1

Structure of the financial resources of social insurance in accordance with certain types during 2012-2016, UAH billions

Indicator	2012	2013	2014	2015	2016
FR ⁸ , total	241	259	261	258	279
Internal FR	189	195	194	193	134
Internal FR Pension fund of Ukraine	164	169	167	172	110
Internal FR Social insurance fund of Ukraine	16	16	16	15	16
Internal FR Social unemployment fund of Ukraine	9	10	11	6	8
External FRSS	52	64	67	65	145
External FR Pension fund of Ukraine	52	64	67	65	145
External FR Social insurance fund of Ukraine	-	-	-	-	-
External FR Social unemployment fund of Ukraine	-	-	-	-	-

*Reference: * author development based on [1:16]*

The data in Table 1 shows the changes that took place in the structure of the financial resources of the state social insurance. Namely, the reduction of the share of domestic financial resources in GDP occurred only in the state pension insurance.

Table 2

Indicators of the size of the revenues and expenditures of the Pension Fund of Ukraine for 2012-2016, UAH billions

Indicator	2012	2013	2014	2015	2016
Internal revenues of the Pension Fund of Ukraine	164	169	167	172	110
Expenditures of the Pension Fund of Ukraine	216	233	234	237	255
The baseline (to the level of 2012) the rate of change the internal revenues of the Pension Fund of Ukraine, %	-	103	102	102	67
The baseline (to the level of 2012) the rate of change the expenditures of the Pension Fund of Ukraine, %	-	108	108	110	118

*Reference: * author development based on [1:5]*

Other types of state social insurance during 2012-2016 formed their financial resources only at the expense of their internal sources. In addition to reducing the rate of united social fee in 2016, the reason for the need to finance the needs of pension insurance at the expense of external sources may be: the non-optimal policy of pension insurance management, in which the expenditures of Pension fund of

⁸ FR - financial resources

Ukraine do not correlate with the reduction of income. We have investigated the impact of this factor.

The influence of a factor - the non-optimal policy of pension insurance management - can be examined by comparing the rates of changes in internal financial resources and the rate of change in expenditures for this type of insurance (Table 2).

For data comparability, we calculated the baseline (to the level of 2012) the rate of change in these indicators. The data in Table 2 show that if the internal financial resources of pension insurance decreased in 2016, compared to 2012, by half, then the expenditures of Pension Fund of Ukraine during the same period increased by 20%, respectively. Thus, such a policy of the state in the field of pension insurance of the population, in which the growth of financial resources is carried out several times lower than the volume of planned payments, has become one of the factors that led to the loss of the resource balance of this type of social insurance.

CONCLUSIONS

On the basis of the study, we draw a conclusion on the increase in the extent of redistributive relations in the system of state social insurance. However, such an increase is not observed in the entire structure of state social insurance, but only in pension insurance. Such changes are due to a reduction in the rate of a single social fees and a non-optimal policy in the field of pension insurance. The impact of the latter factor we see as the most important.

References:

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Pensijnogo fondu Ukrai'ny na 2012 rik» (2012), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/69-2012-%D0%BF>, (accessed 24.08.2018).
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Pensijnogo fondu Ukrai'ny na 2013 rik» (2013), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-%D0%BF>, (accessed 16.08.2018).
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Pensijnogo fondu Ukrai'ny na 2014 rik» (2014), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/202-2014-%D0%BF>, (accessed 13.10.2017).
4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Pensijnogo fondu Ukrai'ny na 2015 rik» (2015), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67-2015-%D0%BF>, (accessed 21.08.2018).
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Pensijnogo fondu Ukrai'ny na 2016 rik» (2016), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/190-2016-%D0%BF>, (accessed 30.11.2017).
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na 2016 rik» (2016), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/532-2016-%D0%BF>, (accessed 19.03.2018).
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja na 2015 rik» (2015), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/226-2015-%D0%BF>, (accessed 01.11.2017).
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja na 2016 rik» (2016), Kabinet Ministriv Ukrai'ny, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/414-2016-%D0%BF>, (accessed 19.11.2017).

9. Postanova Pravlinnja Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja «Pro zatverdzhennja zvitiv pro rezul'taty dijalnosti Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja za 2014 rik ta vykonannja bjudzhetu Fondu na 2014 rik» (2014), Fond zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja, available at : <http://www.dcz.gov.ua/doccatalog/document?id=383939>, (accessed 19.09.2018).
10. Postanova Pravlinnja Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja za 2013 rik» (2012), Fond zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja, available at : www.dcz.gov.ua/doccatalog/document?id=273239, (accessed 25.08.2018).
11. Postanova Pravlinnja Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja za 2012 rik» (2011), Fond zagal'noobov'jazkovogo derzhavnogo social'nogo strahuvannja Ukrai'ny na vypadok bezrobittja, www.dcz.gov.ua/doccatalog/document?id=238556, (accessed 25.09.2017).
12. Postanova Pravlinnja Fondu social'nogo strahuvannja vid neshhasnyh vypadkiv na vyrobnyctvi ta profesijnyh zahvorjuvan' Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja Zvitu pro strahovu dijalnist' Fondu social'nogo strahuvannja vid neshhasnyh vypadkiv na vyrobnyctvi ta profesijnyh zahvorjuvan' Ukrai'ny, stan ohorony praci v narodnomu gospodarstvi, social'nyj zahyst poterpylyh na vyrobnyctvi, vykorystannja strahovyh koshtiv u 2012 roci ta Zvitu pro vykonanyj bjudzhetu Fondu za 2012 rik» (2013), IAS «Parus-Konsul'tant», available at : <http://consultant.parus.ua/?doc=08IR16675B>
13. Postanova Pravlinnja Fondu social'nogo strahuvannja vid neshhasnyh vypadkiv na vyrobnyctvi ta profesijnyh zahvorjuvan' Ukrai'ny «Pro zatverdzhennja bjudzhetu Fondu social'nogo strahuvannja vid neshhasnyh vypadkiv na vyrobnyctvi ta profesijnyh zahvorjuvan' Ukrai'ny na 2014 rik» (2013), IAS «Parus-Konsul'tant», available at : <http://consultant.parus.ua/?doc=08X207D4B2>, (accessed 18.07.2018).
14. Postanova Pravlinnja Fondu social'nogo strahuvannja z tymchasovoi' vtraty pracezdatnosti «Pro vnesennja zmin do bjudzhetu Fondu social'nogo strahuvannja z tymchasovoi' vtraty pracezdatnosti na 2013 rik» (2013), Centr komp'juternyh tehnologij, available at : http://cct.com.ua/2013/31.07.2013_28.htm, (accessed 06.10.2017).
15. Postanova Pravlinnja Fondu social'nogo strahuvannja z tymchasovoi' vtraty pracezdatnosti «Pro bjudzhet Fondu social'nogo strahuvannja z tymchasovoi' vtraty pracezdatnosti na 2014 rik» (2013), Profesijna normatyvno-pravovoi' biblioteka «NORMATYV™ PRO», available at : <http://document.ua/pro-byudzhet-fondu-socialnogo-strahuvannja-z-timchasovoyi-vt-doc154862.html>, (accessed 29.06.2018).
16. Analiz stanu reformuvannja fondiv social'nogo strahuvannja v Ukrai'ni (2017), Ofis z finansovogo ta ekonomichnogo analizu u Verhovnij Radi Ukrai'ny , available at : https://feao.org.ua/wp-content/.../2017-09-11_Fondy-social'ne-strahuvannja.pdf , (accessed 01.10.2017).
17. Valovyj vnutrishnij produkt (2017), Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny, available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>, (accessed 16.08.2018).

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Dracena I. P.

candidate of economic Sciences, associate Professor

*State budgetary educational institution of higher education of the Moscow region
«Technological University», Russia, Korolev*

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE SYSTEM OF INTERNAL FINANCIAL CONTROL REGIONAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Драчёна И.П.,

к.э.н., доцент,

*Государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования
Московской области «Технологический университет», Россия, г. Королёв*

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Abstract. *The article describes the procedure for assessing the system of internal financial control of higher education institutions. The analysis of the legal framework regulating the system of internal control of regional Universities is presented. Developed proposals for improving the effectiveness of the system of internal financial control in the institutions of higher education.*

Keywords: *higher education, the system of internal financial controls, assessment of internal controls.*

Аннотация. *В статье рассмотрен порядок оценки системы внутреннего финансового контроля высших учебных заведений. Представлен анализ нормативно-правовой базы, регулирующий систему внутреннего контроля региональных Вузов. Разработаны предложения по повышению эффективности системы внутреннего финансового контроля в учреждениях высшего образования.*

Ключевые слова: *высшее образование, система внутреннего финансового контроля, оценка внутреннего контроля.*

Министерство образования обязано регулярно осуществлять контроль финансово-хозяйственной деятельности подведомственных ему учреждений высшего образования, а также проводить проверки целесообразности и эффективности использования имущественного комплекса данных учреждений.

В результате оценки системы внутреннего финансового контроля целесообразно провести анализ деятельности бюджетного учреждения по следующим, ключевым направлениям:

1. Установить законность совершаемых финансово-хозяйственных операций (цель соответствие).

2. Оценить эффективность и экономическую целесообразность осуществляемых хозяйственных и финансово-экономических операций (операционная цель).

3. Подтвердить достоверность бухгалтерской (финансовой) отчетности подготовленной по итогам деятельности вуза (финансовая цель).

Основными нормативными документами, регулирующими порядок организации системы внутреннего финансового контроля учреждений высшего

образования, на федеральном уровне, которые в обязательном порядке применяются всеми регионами, являются:

1. Федеральный закон № 7-ФЗ «О некоммерческих организациях» от 12.01.1996 г. (в ред. от 29.07.2018 г.). Статья 32, п.5.1 говорит о необходимости осуществления контроля за деятельностью бюджетных учреждений, федеральными государственными органами, являющимися учредителями и главными распорядителями бюджетных средств учреждений высшего образования.[1]

2. Федеральный закон № 174-ФЗ «Об автономных учреждениях» от 03.11.2006 г. (в ред. от 27.11.2017 г.). Статья 3.23, п.5.1. содержит аналогичные требования к осуществлению контроля за финансово-хозяйственной деятельностью подведомственных им учреждений, созданных на базе имущества, принадлежащего государству.[2]

3. Федеральный закон от 05.04.2013 г. № 44-ФЗ «О контрактной системе в сфере закупок товаров, работ, услуг для обеспечения государственных и муниципальных нужд» (ред. от 03.08.2018) [3]. В сфере закупок, учреждения высшего образования оцениваются в соответствии со ст.100 данного закона, а также в соответствии с другими нормативными документами о контрактной системе в сфере государственных закупок.

К документам, регулирующим контроль государственных закупок подведомственных учреждений высшего образования относятся также, Постановление Правительства Российской Федерации № 89 «Об утверждении Правил осуществления ведомственного контроля в сфере закупок для обеспечения федеральных нужд» от 10.02. 2014г. (ред. от 17.03.2014) [4], Приказ № 398 «Об утверждении Регламента проведения Минобрнауки России ведомственного контроля в сфере закупок» от 23.04.2014г. (ред. от 13.02.2015) [5].

На основании нормативных документов проверке подвергается соблюдение всеми участниками законности совершаемых сделок. Проверки могут быть как выездные, так и документальные, плановые (в соответствии с разработанным и утвержденным графиком), так и внеплановые (на основании поступившего заявления). Во избежание возможных правонарушений в сфере закупок, личной заинтересованности или злоупотребления полномочиями в учреждениях целесообразно осуществлять систематический контроль осуществления процедур закупки.

На региональном уровне Министерство образования Московской области осуществляет проверку финансово-хозяйственной деятельности подведомственных учреждений высшего образования, а также использование им имущественного комплекса, утверждает экономические показатели вуза, на основе изучения и анализа результатов оценки системы внутреннего финансового контроля.

В соответствии с действующими нормативными документами все учреждения высшего образования, учредителем которых является Министерство образования Московской области, являются объектами проверки. При этом предметом проверки выступает вся финансово-хозяйственная деятельность, осуществляемая вузом. В первую очередь

контролю подвергается выполнение государственного задания, анализируется законность совершаемых хозяйственных операций, их экономическая целесообразность и эффективность, а также точность и достоверность отражения данных бухгалтерского учёта и составления бухгалтерской (финансовой) отчетности.

Основными принципами, по которой оценивается эффективность системы внутреннего финансового контроля, являются принцип ответственности лиц, осуществляющий внутренний контроль; принцип постоянства осуществляемых контрольных мероприятий; принцип комплексного подхода в процессе проверки; принцип четкого распределение обязанностей между сотрудниками, осуществляющими финансовый контроль; принцип своевременного информирования о выявленных несоответствиях в финансово-хозяйственной деятельности и др.

Контрольные действия, осуществляемые в процессе внутреннего финансового контроля заключаются в:

1. Проверке бухгалтерских документов, на предмет соответствия требованиям нормативно-правовых актов, которые регулируют бюджетные отношения между главным распорядителем и распорядителем бюджетных средств, вузом, а также документов, необходимых для выполнения бюджетных процедур.

2. Сборе, сверке и анализе информации по результатам выполнения внутренних бюджетных процедур.

3. Принятие решения по оценке полученных результатов проверки, подготовке отчетного документа с выводами и разработке рекомендаций по устранению выявленных нарушений.

С целью повышения эффективности системы внутреннего финансового контроля учреждениям высшего образования рекомендуется:

1. Разработать внутренние нормативные документы и методическое обеспечение, раскрывающее основные направления проверки, методы и способы получения доказательств подтверждения эффективной системы внутреннего финансового контроля. (Подготовка внутренних нормативных документов.)

2. Осуществлять систематический мониторинг рисков, на основании внедрения риск-ориентированного планирования внутреннего финансового контроля. (Разработка плана контрольно-ревизионной работы. Классификация рисков и их систематический мониторинг.)

3. Производить оценку эффективности деятельности должностных лиц, на основе показателей, разработанных с учетом оценки качества внутреннего финансового контроля. (Введение эффективного контракта для должностных лиц в сфере внутреннего финансового контроля).

4. Заниматься периодическим повышением квалификации сотрудников, являющихся участниками бюджетного процесса. (Подготовка графика повышения квалификации сотрудников).

Эффективная система внутреннего финансового контроля способствует экономической стабильности учреждения. Не разработанная нормативная база в части оценки результатов эффективности системы внутреннего финансового

контроля дает право учреждениям самостоятельно оценивать результаты внутреннего контроля, а также осуществлять проверку целесообразности и эффективности проводимых контрольных мероприятий.

Литература:

1. Federal law No. 7-FZ "on non-profit organizations" dated 12.01.1996
2. Federal law No. 174-FZ "On Autonomous institutions" from 03.11.2006
3. Federal law of 05.04.2013 No. 44-FZ "On contract system in procurement of goods, works, services for state and municipal needs"
4. Resolution of the Government of the Russian Federation "on approval Of the rules of departmental control in the field of procurement for Federal needs" № 89 of 10.02.2014
5. Order No. 398 "on approval of the Regulations of the Ministry of education and science of the Ministry of departmental control in procurement" dated 23.04.2014

Kuznetsova Svitlana,

Associate Professor

Mirgorod Ganna,

Master's degree

Zemlyana Ganna

Master's degree

Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

MANAGEMENT ACCOUNT OF INCOME AND FINANCIAL RESULTS

Кузнецова С. О.,

канд. екон. наук, доцент

Миргород Г. А.,

магістрант

Земляна Г. В.

магістрант

*Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

***Abstract.** The article substantiates the system of income accounting according to the places of their formation and centers of responsibility, which allows to manager processes at different levels of responsibility.*

***Key words:** Accounting, Income, Management Accounting, Enterprise, Management.*

***Анотація.** У статті обґрунтовано систему обліку доходів за місцями їх формування і центрами відповідальності, що дозволяє управляти процесами на різних рівнях відповідальності.*

***Ключові слова:** Облік, доходи, управлінський облік, підприємство, управління.*

Постановка проблеми. Формування облікової інформації для управління доходами та результатами діяльності підприємства та її використання при прийнятті рішень є найбільш актуальним аспектом системи управління підприємством. Відсутність розробленої методики визнання, класифікації та

облікового угруповання доходів з точки зору управління підприємством ускладнюють процес надання облікової інформації внутрішнім користувачам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До дослідження економічної природи доходів, методологічних принципів їх формування та розподілу у взаємозв'язку з відносинами власності на засоби виробництва і економічними інтересами суб'єктів господарювання зверталися багато вітчизняних і зарубіжних економістів: А. Сміт [18], К. Маркс [10], І. Фішер [21], М. І. Баканов та А. М. Бірман [1]. В даний час велика увага фахівців приділяється порівняно новому для України напрямку економіки – управлінському обліку, в тому числі і обліку доходів. Теорії і практики управлінського обліку присвячені роботи В. Б. Івашкевича [5], М. А. Бахрушина [2], С. А. Ніколаєвої [14], В. Ф. Палія [18], Т. П. Каропової [8] та інших відомих вчених-методологів.

Недостатнє вивчення поточного стану управлінського обліку українських підприємств, відсутність єдиного підходу до планування та аналізу доходів переконує в необхідності розробки ряду нових питань теорії та методики управлінського обліку доходів.

Мета статті. Метою статті є розробка теоретичних положень, методологічної бази, і рекомендацій щодо організації та вдосконалення управлінського обліку доходів, спрямованих на підвищення ефективності управління підприємством.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової конкуренції метою діяльності будь-якого підприємства є отримання максимального прибутку, який прямо пропорційно залежить від величини одержуваних доходів і понесених витрат.

Пріоритетність цього показника пояснюється, перш за все, об'єктивною необхідністю отримання доходу в достатніх розмірах, що забезпечують не тільки покриття поточних витрат виробничої та фінансово-господарської діяльності, а й отримання прибутку.

Доходи в порівнянні з прибутком, первинні, а, отже, їх існування як самостійної категорії і необхідність управління їх формуванням і використанням безсумнівні. Саме доходи є основним джерелом розвитку матеріально-технічної бази підприємства, поповнення власних оборотних коштів, забезпечення соціальних потреб колективу, фактором стабільності існування і прогресу підприємства.

Особлива роль доходів в ринкових умовах зумовила необхідність управління ними. Управління доходами підприємства, як процес розробки і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами їх формування, розподілу і використання, залежить від поставлених цілей, завдань і принципів управління [14].

Управління доходами – процес двоякий і відбувається як ззовні на рівні державного регулювання, роль якого на даному етапі економічного розвитку України набуває особливого значення, так і всередині підприємства на основі системи методів управління доходами, під якою ми, перш за все, розуміємо управлінський облік.

Основними умовами системи управління доходами слід вважати: необхідність інтеграції із загальною системою управління підприємством, яка є досить складною і ймовірнісною.

Систему управління доходами, в свою чергу, слід розглядати як:

- одну з підсистем управління підприємства в цілому;
- комплекс рішень, що приймаються;
- орієнтовану на стратегічний розвиток підприємства систему управління доходами, яка передбачає відмову від управлінських рішень, які не сприяють досягненню заданих цілей підприємства;
- багатоваріантність рішень, що приймаються.

Підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування і використання доходів повинна враховувати альтернативні можливості управлінських рішень.

З метою управлінського обліку зміст поняття «дохід» зараз не визначено, відсутні методичні рекомендації та масштабна діюча практика з обліку доходів в управлінському обліку.

Під доходом, слід розуміти збільшення економічних вигід підприємства в короткостроковому періоді в грошовому або натуральному вираженні в результаті надходження активів або погашення зобов'язань. Можна розділити доходи на керовані, (які в свою чергу можуть бути систематичними і несистематичними), і некеровані. Для вибудовування економічно обґрунтованого управління бізнес-процесами доцільно систематичні доходи враховувати за сегментами їх утворення. Подальша класифікація може бути диференційована шляхом обчислення доходів за центрами відповідальності їх отримання. Вибудовування відповідної ієрархії в системі управління дозволяє підвищити ефективність діяльності компанії, її прибутковість і забезпечити стабільне існування в умовах невизначеності.

Виявлення відхилень фактичних даних від прогнозних показників дозволяє оцінити точність прогнозу, ефективність його виконання, уточнювати прогнози на наступні періоди. З позицій використання економічного аналізу доходів підприємства для управління його фінансово-господарською діяльністю слід розрізняти оперативний і стратегічний аналіз доходів і витрат.

Важливе значення має оперативний аналіз доходів за споживачами і каналами збуту, що дає інформацію для прийняття управлінських рішень і виявляє резерви збільшення доходів за відповідними напрямками.

У ринкових умовах господарювання особливої ролі набуває аналіз очікуваних в найближчій і більш віддаленій перспективі результатів виробничо-збутової і фінансової діяльності, аналіз визначення стратегії розвитку господарюючого суб'єкта, стратегії його управління, стратегії його поведінки на ринку. В умовах конкуруючого ринку кожен господарюючий суб'єкт повинен піклуватися сам про себе, визначати власну лінію поведінки і нести за неї відповідальність. Для цього необхідна самостійна фінансова стратегія, складовою частиною формування якої є стратегічний аналіз.

Особливістю стратегічного аналізу доходів підприємства є його взаємозв'язок з прогнозними маркетингом і менеджментом, що дозволяє

визначати основні тенденції розвитку підприємства, виявлення зовнішніх факторів і формування моделі майбутнього підприємства. Наочно ця взаємодія виявляється при використанні SWOT-аналізу для виявлення ринкової позиції підприємства та її перспектив [8].

Одним з основних інструментів досягнення обраної стратегії підприємства є управління ціною на реалізовану продукцію, товари, послуги, що дозволяє оперативно реагувати на ринковий попит, тимчасово виникаючі труднощі виробництва і збуту.

В результаті проведеного дослідження виявлена необхідність проведення ризик-аналізу, сутність якого в ідентифікації та оцінці ризиків, очікуваних в короткостроковій і довгостроковій перспективі діяльності при реалізації прийнятих управлінських рішень, що впливають на доходи підприємства.

Висновки. Розробка ефективної системи внутрішньої управлінської звітності потребує наявності відповідного масиву якісної облікової інформації; узгодження форм та змісту звітності; застосування функціонального методу накопичення та узагальнення інформації; наявності персоналу відповідної кваліфікації та комп'ютеризованої системи обробки даних. Формування інформації про доходи підприємства можливо не лише у вигляді таблиць, що поширені у чинній практиці, а й за допомогою графічних методів, що забезпечує наочне представлення результатів дослідження як на проміжних, так і на заключних етапах економічної роботи.

Література:

1. Баканов М. І., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Б19. Теорія економічного аналізу. Підручник. / Під ред. М. І. Баканова. - 5-е вид.- М.: Фінанси і статистика, 2005. - 536 с.
2. Бахрушина М.А. Питання ефективності управлінських рішень // Бухгалтерський додаток. 1999. - № 34.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф.Ф. Бутинець, Т.А. Чижевська, Н.В. Герасимчук - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 448 с.
4. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов - К.: Лібра, 2003. - 704 с.
5. Івашкевич В.Б. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для вузів. -М.: МАУП, 2013. - 618 с.
6. Карпенко О.В. Управлінський облік: організація, методологія, методика викладання: монографія / О.В. Карпенко. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2005. - 341 с.
7. Карпенко О.В. Практичні підходи до підготовки внутрішньої звітності/ О.В. Карпенко, Г.О. Соболев. - Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. - 2012. - № 3. - С. 7-10.
8. Карпова Т.П. Управлінський облік. М. : Видавничий дім «ЮНІТИ», 1998.-347 с.
9. Касьянова Г.Ю., Колесніков С.Н. Управлінський облік за формулою «три в одному». - М.: Видавничо-консультаційна компанія «Статус-Кво 97», 1999. - 328 с.
10. Маркс К., Енгельс Ф. Соч. Т. 46-М.: Госполитиздат, 1961.
11. Нападовська Л.В. Управлінський облік: підруч. для вузів / Л.В. Нападовська.- 2-ге вид., Доопр. і допов. - К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2010. - 648 с.
12. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарській контроль в ринковій економіці: монографія / Л.В. Нападовська. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. - 224 с.
13. Нападовська Л.В. Управлінський облік / Л.В.Нападовська. - К.: Книга, 2004. - 544 с.
14. Миколаєва С.А., Шибек С.В. Управлінський облік. Легенди і міфи. М.: Аудиторсько-консалтингова фірма «ЦБА», 2004. - 288 с.
15. Палій В.Ф. Організація управлінського обліку. -М.: Бератор-Прес, 2003. - 224 с.

16. Палій В.Ф. Управлінський облік / За ред. В. Ф. Палій і Р.Вандер Віла. - М.: ИНФРА-М, 2007. - 280 с.
17. Пушкар М.С. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація: монографія / М.С. Пушкар, М.Г. Чумаченко. - Тернопіль: Карт-бланш, 2011. - 336 с.
18. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. М., 1962. - 688 с.
19. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством / В.В.Сопко. - К.: КНЕУ, 2006. - 526 с.
20. Тарасова Т.Ф. Управління витратами на підприємстві: Підручник для вузів / Т.Ф.Тарасова, Е.А. Гомонко. - М.: Проспект, 2009. - 458 с.
21. Фішер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Економіка: Пер. з англ. з 2-го вид. - М.: «Справа ЛТД», 1993. - 864 с.

Lutsyk Yuliia,

Ph.D. in Ec., Ass. Professor of Department of military forces financial support,
Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv)

IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON ACCOUNTING SYSTEM DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT

Луцик Ю.О.

к.е.н., доцент кафедри фінансового забезпечення військ,
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК І ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

***Abstract.** The article studies condition of accounting system development and impact of information technologies on accounting process. Proved, that searching for efficient mechanism of creation, using and analysis of information resources is one of the actual tasks, which in future will allow to achieve positive economic effect.*

***Key words:** information technology, accounting, accounting.*

***Анотація.** У статті досліджено стан розвитку системи бухгалтерського обліку та вплив інформаційних технологій на обліковий процес. Доведено, що пошук ефективних механізмів формування, використання та аналізу інформаційних ресурсів є одним із актуальних завдань, що в майбутньому дозволить досягти позитивного економічного ефекту.*

***Ключові слова:** інформаційні технології, бухгалтерський облік, обліковий процес.*

В сучасних умовах роль економічної інформації значно підвищується. Уміння орієнтуватися в новій інформаційній реальності як у світі в цілому, так і в Україні, формує питання про нагальну потребу оволодіння інформаційними технологіями, без чого неможливо активне сприяння розвитку системи бухгалтерського обліку.

В загальній системі бухгалтерського обліку інформація набуває більш важливого значення, відповідно має бути своєчасною та оперативною, що впливає на її цінність; достовірною і повною, що визначає її важливість і актуальність.

Ведення бухгалтерського обліку – дуже складний процес, який вимагає чіткої, організованої, ретельної та безпомилкової роботи, що пов'язано з

постійним і динамічним рухом інформації, здійснення передачі, отримання, обробки якої неможливо без використання сучасних інформаційних технологій.

За наявності інформаційної інфраструктури будь-якій установі легше виживати в скрутних умовах. Суб'єкти державного сектору, які піклуються про своє майбутнє, з кожним роком все більше озброюються сучасними продуктами інформаційної індустрії. Тим самим зростають темпи автоматизації в сфері бухгалтерського обліку, що безперечно є важливим елементом суцільного облікового процесу і невід'ємною складовою системи управління та прийняття рішень.

Незважаючи на важливість даного напрямку, питання впливу інформаційних технологій на теорію, методологію та організацію бухгалтерського обліку залишається без достатньої уваги. Відповідно метою даної роботи є аналіз функціонування системи бухгалтерського обліку за умови застосування інформаційних технологій.

Передумовою переходу до використання інформаційних технологій в системі бухгалтерського обліку є наявність ряду обставин, які будуть проаналізовані в даній статті.

Підвищення ефективності управління за рахунок забезпечення керівництва максимально повною, оперативною і достовірною інформацією на основі єдиної інформаційної бази даних – одна із обставин.

Досить позитивним моментом є те, що за умови застосування інформаційних технологій і відповідно впровадження автоматизованого ведення бухгалтерського обліку: підготовка і зберігання первинного документу є звичайною і необтяжливою справою, навіть формування звіту будь-якої складності за умови внесення первинних даних відбувається за лічені секунди.

При цьому, передача документів в електронному форматі, дозволяє підвищити оперативність обміну інформацією, документами і тим самим – вдосконалити вже існуючий графік документообороту за рахунок оптимізації облікового процесу. Приклад тому – сучасна система дистанційного обслуговування, яка безумовно потребує вдосконалення, так як має багато питань практичного спрямування, однак вона на сьогодні є прогресуючим форматом обміну даними і відповідно заслуговує на увагу.

Дана система впроваджується за рахунок електронної форми обслуговування клієнтів з використанням надійних засобів електронного цифрового підпису та сучасних інформаційних технологій.

Використання системи дистанційного обслуговування дозволяє отримати ряд суттєвих переваг: зменшити витрати часу на розрахунково-касове обслуговування і саме головне – отримати всю необхідну інформацію в режимі «online».

Наступною важливим моментом є економія часу і ніщо не може зрівнятися з даним показником. Це так само одна із обставин, яка безпосередньо впливає на рівень впровадження інформаційних технологій в систему бухгалтерського обліку. Скорочення часу на виконання робіт дає можливість, з однієї сторони – зосередити увагу та отримати додатковий ефект на інших ділянках роботи, а з іншої сторони – поглибити аналіз системи

показників бухгалтерського обліку та підвищити контроль за фінансовою діяльністю.

Крім того розвиток даного напрямку дозволить змінити характер праці співробітників, позбавивши їх виконання повсякденної рутинної праці та надавши їм можливість зосередитись на професійному зростанні і набуття нових якісно вищих кваліфікацій.

Поряд з плюсами є, нажаль, і мінуси. Інформаційні системи суб'єктів державного сектору здійснюють всі операції через мережу Інтернет. Тому для захисту системи від стороннього втручання використані спеціальні носії електронних ключів. Кожна особа має власний носій і власний електронний ключ.

Відповідно досить важливим питанням постає питання захисту інформації, адже всі без виключення данні передаються мережею Інтернет, яка є досить швидким механізмом транспортування інформаційних потоків, однак зовсім не надійним.

Крім того, ще одним вдалим прикладом застосування інформаційних технологій в системі бухгалтерського обліку є впровадження АС "Є-Звітність". Даний програмний продукт передбачає створення особистого електронного кабінету розпорядником (одержувачем) бюджетних коштів з метою складання та подання фінансової та бюджетної звітності до органів Казначейства за місцем обслуговування.

Таким чином, на підставі даних бухгалтерського обліку, що формуються в інформаційній системі, складається бюджетна та фінансова звітність. Далі заповнюються форми щодо розкриття елементів звітності, підписуються електронним цифровим підписом та подаються до органу Казначейства за місцем обслуговування.

Переваги даного методу подання звітності очевидні не тільки для суб'єкта державного сектору, який економить час і ресурси на подачу звітності, а наявні переваги і для Казначейства, яке здійснює автоматизовану консолідацію усіх форм фінансової та бюджетної звітності на кожному рівні консолідації. Тим самим, прискорює перевірку звітності, в тому числі і на відповідність даних бухгалтерського обліку між суб'єктом державного сектору та органами Казначейства.

Безумовно використання інформаційних технологій призведе до удосконалення системи бухгалтерського обліку, контролю та аналізу за діяльністю суб'єкта державного сектора. В результаті розгляду питання застосування інформаційних технологій в обліковому процесі, хочеться зазначити, що дане питання є одним із актуальних питань організації облікового процесу в силу тих обставин, що даний напрямок є новим і перспективним. Висока ступінь залежності управлінських рішень від показників системи бухгалтерського обліку обумовлює необхідність подальшого дослідження цієї проблеми і як скорішої реалізації в життя намічених планів щодо подальшого застосування інформаційних технологій в напрямку удосконалення методики формування системи показників бухгалтерського обліку та удосконалення методики складання звітності.

Відповідно підсумовуючи вище перелічений матеріал, необхідно зазначити те, що незважаючи на деякі складнощі треба пам'ятати, що інформаційні технології на сучасному етапі розвитку системи бухгалтерського обліку виступають як “двигуни”, які приводять у рух усі колеса не тільки фінансової діяльності суб'єкта державного сектору, але й всієї економіки країни, своєчасно вибравши найбільш ефективний і безпечний рух.

Література:

1. Закон України від 16.07.1999р. №996-XIV „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”
2. В. Івашкевич. Організація бухгалтерського обліку з застосуванням ЕОМ. – К., 2000. – 216 с.
3. С. Івахненко. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. – К., 2003.
4. В. Осмятченко. Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій: Монографія. – К., 2010. – 263 с.
5. Н. Пономаренко, О. Фінагіна. Особливості розвитку інформаційного ринку: Монографія. – Донецьк, 2006. – 193 с.

TAXATION AND ACCOUNTING SYSTEM

Shkelqim Fortuzi,

Lecturer,

Ejona Duçi,

Lecturer,

Elfrida Taraku

Lecturer,

Aleksander Moisiu University, Durrës, Albania

THE TREND OF FISCAL EVASION AND EFFORTS TO NARROW THE TAX GAP IN ALBANIA PERIOD 2014-2017

Abstract. *Tax evasion is the illegal tax evasion by individuals, corporations and trusts. Tax evasion often forces taxpayers to deliberately distort the true state of affairs of their affairs to tax authorities to reduce their tax liability and include dishonest tax reporting, such as declaring less income, profits or benefits than the amounts earned on it true, or overstating the subtraction. Fiscal evasion is an activity commonly associated with the informal economy. A measure of the degree of tax evasion is the amount of unreported income, which is the difference between the amount of income to be reported to the tax authorities and the actual amount reported.*

One of the most important problems facing any administration is fraud. To begin, the distinction between tax evasion and tax evasion should be distinguished. Tax evasion, which John Maynard Keynes once called "The only intellectual profession that brings some reward" is the change from your behavior in order to lower the tax liability. Courts have always said, "There is nothing wrong with anyone adjusting business so taxation is as low as possible. Everyone doing so, the rich, the poor and all acting right, no one has the obligation to pay more than the law requires.

On the contrary, tax evasion is a non-payment of tax obligations that derive from the law. If you collect a cigarette tax and you sell less cigarettes, this is tax evasion. If you do not report cigarette sales to government, then this is a tax evasion. Tax evasion is not a new problem, but in recent years tax evasion has attracted special attention, large enough to the public.

Tax fraud is extremely difficult to measure. Internal Revenue Service has calculated that taxpayers voluntarily pay only 80% of their current income tax liabilities. If this assessment were to be even more accurate, it suggests that evasion is very important. People make tax fraud with all sorts of ways:

-Calls two books of business transaction registration. One registers the real business and the other is presented to the tax authorities.

-To make a second job against cash. Of course, doing an extra work is completely legitimate, however the income received from such a job is often paid in cash rather than by quotation. So there is no legal income registration is reported to the tax authorities.

- Commodity Swap: I'll fix my TV if you want to fix my fridge. When you receive the payment in kind, instead of the money, this is a taxable transaction. But these incomes are rarely reported-money deals in hand. Paying for cash and cash services is very difficult for the Internal Revenue Service to fall into the traces of transactions.

Keywords: *Tax evasion, taxpayers, Fiscal evasion, government, business transaction, business, cash, revenues, enterprise, state budget.*

INTRODUCTION

From September 1, 2015, a major action was launched on informality in the country. The action was preceded by the establishment of a working group within the Council of Ministers, the discussions in the Inter-Ministerial Strategic Planning Committee (SPC) and the presentation of the action to the Economic Council

National (KEK), but still unpublished. The process was accompanied by a high number of tax audits (fiscal visits) on the ground with the aim of scanning the informality situation, numerous media statements from all interest groups and continuing with a series of legal initiatives. There is an intense debate and reaction about the action involving the Government, its business and its representative associations as well as international institutions.

The action consisted of 2 phases: short-term action plan; and drafting a comprehensive two-year action plan. The short-term plan was built from three components that relate to:

1) communication: public awareness, business and public administration about the importance of the fight against informality;

2) Legislation: tightening of legal measures for non-enforcers of the law, legal measures for tax and customs administration, legal changes to increase law enforcement incentives;

3) terrain: identifying areas, sectors, high risk businesses, creating a joint task force with the involvement of the General Directorate of Taxes (GDT), the General Directorate of Customs (DPD), the Sector against Economic Crime and Labor Inspectorate.

4. Initiation of the action was accompanied by legal initiatives aimed at intensifying the administrative and criminal measures against businesses that exercise economic activity without being registered without having fiscal equipment according to the criteria established by the legislation in force or on subjects that did not declare real income or their employees, etc.

5. The proposed amendments to the Law on Tax Procedures and those in the Criminal Code were approved by the Assembly

6. At the end of September 2015, the Minister of Finance and the Minister of Economic Development, Tourism, Trade and Entrepreneurship announced the implementation of the Risk Model on the basis of which the General Directorate of Taxation will select high-category businesses risk as subjects of tax control.

7. The action was accompanied by reports from the media and from businesses regarding increased controls on the ground by tax inspectors as well as the concern that these controls penalized to a significant extent the small business as the most vulnerable part.

8. The government did several times with the public's knowledge and organized meetings with businesses that the focus of the action would be large businesses, while field audits for small businesses were of an awareness-raising nature as to engage in activity as subjects regularly registered in The National Registration Center. Emphasis was placed on the legal obligation to be equipped with fiscal equipment and to issue the tax coupon. On the other hand, farmers were continually called upon to register and be provided with NUIS so that they could benefit from VAT reimbursement schemes and various project grants under government assistance.

9. Measures envisaged in the Fiscal Package 2016. For small businesses with annual turnover of 0-5 Million, the simplified profit tax would be 0, while for businesses with annual turnover of 5 Million-8 Million, the simplified tax on the profit would be 5%

10. Also, small businesses were given guarantees for withdrawing tax inspectors from the field and performing tax controls on the basis of the Risk Model.

Table 1

Tax revenues during the period of tax audits

INCOME FROM TAXES AND CUSTOMS FOR JANUARY - DECEMBER 2016 (IN MLN ALL)							
DESCRIPTION	FACT 2015	PLAN 2016	FACT 2016	DIFFERENCE		DIFFERENCE	
				FACT 2016 PLAN 2016	% TOWARD PLAN 2016	FACT 2016 FACT 2015	FACT 2016 FACT 2015
customs tax	5,898	6,036	6,137	101	1.7%	239	4.1%
VAT	95,347	100,301	97,594	-2,707	-2.7%	2,247	2.4%
akciz	39,027	44,653	41,897	-2,756	-6.2%	2,870	7.4%
Rent	3,945	4,100	2,804	-1,296	-31.6%	-1,141	-28.9%
Customs total	144,217	155,090	148,432	-6,658	-4.3%	4,215	2.9%
VAT	30,215	37,615	33,793	-3,822	-10.2%	3,578	11.8%
akciz	0	0	0	0		0	#DIV/0!
profit tax	24,964	24,314	29,150	4,836	19.9%	4,186	16.8%
Personal income tax	29,270	32,073	31,412	-661	-2.1%	2,142	7.3%
Nacional tax	30,584	33,119	32,991	-128	-0.4%	2,407	7.9%
total tax	115,033	127,121	127,346	225	0.2%	12,313	10.7%

Source: www.monitor.al

So during the tax campaign we have increased tax revenues, more precisely by increasing and exceeding the profit tax plan. But surpassing the profit tax is due to payments made by state-owned energy companies and Bankers. From other items of income, taxes are seen to have been deficit in relation to the plan

4.2 Effects of informal struggle in business records at Qkr:

By the end of 2016, the Register of Enterprises has 160,679 active enterprises, recording an increase of 5.5% compared to 2015. By the end of 2016, the number of farmers registered at the Tax Office is 31,372. The Albanian economy is mainly concentrated in commercial activity, a phenomenon that is also observed in enterprises registered during 2016. New registrations number 21.6% of commercial enterprises in 2016. Large enterprises with 50 or more employees, account for only 1.1% of total active enterprises and their contribution to employment is estimated at 48.3% in 2016 from 46.2% in 2015.

Foreign joint ventures account for 3.5% of active enterprises, of which 47.2% are originating from Italy and 9.2% from Greece. Women run / own 26.8% of active enterprises by 31.3% at the end of 2015. Economic activity "Trade" represents 21.6% of enterprises registered in 2016. About 90% of active enterprises are small enterprises with 1-4 employees. Most of them, 61.8%, are enterprises with one employee. In the qarks of Tirana, Fier and Korca are concentrated around 54.7% of active enterprises. The largest number of enterprises is noted in the district of Tirana with 53,405 enterprises, while the smallest number in Kukës Region with 1,780 enterprises. Foreign joint ventures Enterprises with foreign owners or co-owners occupy 3.5% of active enterprises, compared to 3.9% of active enterprises in 2015 and employ 12.8% of total employees.

Enterprises from the European Union countries represent 68.8% of foreign and joint ventures, of which the owners or co-owners of Italian and Greek origin represent 56.4% of total foreign joint ventures. Economic activities such as call center, footwear manufacturing and banking activities are activities where mostly owners / co-owners are foreign. Foreign joint ventures are mainly concentrated in Tirana and Durrës districts, with 80.9%.

The table below shows the number of new businesses registered for 2015 and 2016 data provided by Qkr

Table 2

Number of new businesses registered for the last two years

Number	Months	Year 2015	Year 2016
1	January	2,813	2,474
2	Febbruary	2,048	2,064
3	March	1,464	2,130
4	April	1,679	1,918
5	May	1,445	1,351
6	June	1,597	1,148
7	July	1,172	2,002
8	August	741	4,962
9	September	1,337	17,616
10	October	1,429	10,696
11	November	1,134	5,380
12	December	3,066	5,555

The pace of new business registration declined in January, referring to the data provided by the National Registration Center. According to data, the number of new businesses reached 2.302 in January this year, while in the same period of the previous year this figure was 2.439.

The reasons for this decline may be some, and in one part may depend on the high registrations that took place since the government's anti-informal action began and the pace has now fallen. And in fact for the whole year 2015 the number of new businesses registered at the NRC amounted to about 39,000 figures this record referring to the previous year.

While the reverse trend has resulted in derecognition. According to official NRC data, they increased in January 2016. More specifically, the number of closed businesses amounted to 457 out of the 377 registered in the same period of the previous year, up 21%.

Table 3

Net effect of new businesses for the last two years

Data	Year 2015	Year 2016
New registrations	2439	2302
Remove registration	377	457
Net efect	2062	1840

This will be another year of change for this institution that is expected to join the NLC to create that facility to be known as the National Business Center and will

serve as a stop for a variety of services, where the part the greater will be available on-line as a way to facilitate private entrepreneurship from bureaucracies.

Active enterprises according to legal form

Table 4

Active enterprises last two years in Albania

Legal form	Number	Owner/ administrators	%
Total	160,679	43,003	26.8
Farmers	31,372	2,695	8.6
Fisic persons	100,955	35,066	34.7
Juridical Persons	28,352	5,242	18.8
LTD	22,424	3,723	16.6
Joint venture Company	821	116	14.1
State Enterprise	980	281	28.7
Public administration	797	176	22.1
NPO, International Org.	2,465	782	31.7
Other companies	865	164	19

From the table above we see that in Qkr the highest number of registered persons are as physical persons who are usually individuals who are self-employed and who are employed by themselves other than themselves. Usually, there are free professions. But these businesses do not make high profits. And the contribution to the state budget is not too high for profit.

Enterprises registered in Qkr as a legal entity occupy a significant percentage of active businesses, these businesses have higher incomes of the above category and contribute more to the state budget.

Joint stock companies although in smaller numbers have higher profits and make a higher contribution to the state budget.

In recent years, we see that the state is trying to help farmers with its subsidies and increase the number of businesses that develop their activity and exploit the resources for the development of agriculture

Table 5

Active enterprises registered during 2016 according to legal form:

Legal form	Number	Owner/ administrators	%
Total	31,377	7,516	24
Farmers	12,043	1,394	11.6
Fisic persons	16,097	5,479	34
Juridical Persons	3,237	643	19.9
LTD	2,679	505	18.9
Joint venture Company	46	8	17.4
State Enterprise	13	3	23.1
Public administration	19	4	21.1
NPO, International Org.	361	107	29.6
Other companies	119	16	13.4

During 2016, we have an increase in Qkr registrations of businesses, the highest number of Businesses are registered as natural persons and then farmers.

Branches of the economy that are more developed in recent years. Active enterprises by economic activity and size.

Table 6

Active enterprises by economic activity and size

Economic activity (according to employee no)	Total	1-4	5-9	10-49	+50
Manufacturers of goods	48,585	44,179	1,865	1,877	664
Agriculture, Forestry, Fishing	32,659	32,493	80	60	20
Industry	11,302	8,581	1,163	1,072	486
Construction	4,624	3,105	622	739	158
Service Providers	112,094	101,277	5,766	4,025	1,026
Commerce	51,245	47,661	2,083	1,358	143
Transport and storage	6,548	6,112	215	176	45
Accommodation and food service	22,785	20,470	1,757	523	35
Information and telecommunication	2,530	2,205	166	124	35
Other services	28,986	24,829	1,545	1,884	768
Total	160,679	145,456	7,631	5,902	1,690

From the table above we see that the highest number of employees is occupied by the service industry. It is the trade that employs the highest number of people in Albania. We see that the highest concentration occupy businesses with the number of employees starting from 1-4 people. So, small firms hire a significant number in our country.

Another industry that employs a large number of people is agriculture, forestry, fishing. This also comes as a result of the cultures inherited from the predecessor and the fact that this is a good opportunity for all those who live in the villages and who use the resources they have. Even in this sector we see that the highest number of employees are companies with number of employees from 1 to 4 people.

Industry is another area of the Albanian economy that employs a number of individuals. Here too, small firms account for a significant percentage of employees.

In recent years, the field of information and telecommunications is developing, as the number of employees in this field is growing with the development of technology. And here it is noteworthy that small firms employ the highest number of people.

Larger firms employing over 50 people are fewer in number. But their numbers are growing steadily in recent years. Many domestic and foreign businessmen are looking to extend their economic activity in lucrative areas and in cities where the labor force is cheaper.

4.3. IMF Report on Informality War

The International Monetary Fund estimates that the campaign against informality, though increasing the number of formally registered businesses, is "limited" to the state budget revenues and that the Albanian government must show persistence in law enforcement rather than just campaigning.

"The number of employees registered in August-October 2016 increased by 70,000, an increase of 14 percent compared to the previous year, while the number of

registered businesses grew by 33,000 units, an increase of 35 percent compared to the previous year, "the IMF report published on Monday (February 24th) said.

However, these figures do not mean simultaneously such a large increase in income. Over the past few months, officials of the Ministry of Finance acknowledged that although businesses were afraid of campaigning and enrolled a large number of employees, many returned to disobedience by de-registering their employees later. In total, the IMF estimates that employee registrations will additionally add to budget revenue equivalent to about 0.25 percent of GDP (equivalent to about 25 million euros) for 2016.

"Other additional income is uncertain at this stage," the IMF says. "Most of the new businesses registered are micro or small businesses, which have very limited income impact. There was practically no increase in the declared turnover of businesses registered with VAT. Business-led responses, such as declaring slightly lower than the registration limit as a large business or division of businesses of some entities, may further affect the campaign's impact on fiscal revenue," the IMF continues.

The final conclusion is that campaign revenue benefits risk being only temporary if attempts to combat fiscal evasion do not persist for a long period of time.

"For all these reasons, the (IMF) staff is showing conservative in predicting additional revenue potential from efforts to improve fiscal conviction, despite having much potential for revenue to grow," the report says.

The Albanian government launched a campaign last September, employing 500 new tax inspectors on the assumption that it would fight fiscal evasion and rejected criticisms that argued that the revenue deficit is due to high level evasion rather than consequence of small business evasion.

After the initial allegations of a dramatic increase in the number of registered businesses, the government still closed 2015 with over 36 billion less revenue than it had predicted in the state budget.

4.4. Tax Control

One of the key points for implementing tax rules and their implementation by tax payers for both operational control and on-site verification. These audits perform to verify the implementation of tax audit functions of taxpayers in accordance with the procedures set forth in the Tax Control Manual.

From the analysis section of Risk, in order to fulfill the functional tasks under the regulation "On Selection Procedures for Control" were selected 2,155 total taxpayers for controls in 2016, of which 1,245 taxpayers are planned for full control and 910 taxpayers for fiscal visits .

Realization of the number of controls for 14 DRTs for the period January-December 2016. There were 2,111 total checks with a difference of 44 taxpayers or 98% of the control plan.

Of the DRTs, only 5 RDTs result in the completion of the planned tax control plan being exceeded. DRT Tirana has carried out 376 controls from 343 planned controls or 109.6%. DRT Fier has carried out 220 controls out of planned 203 or 108.4%. DRT Lezhe has carried out 58 checks from 56 planned controls or 103% and DRR Vlore has carried out 78 total controls out of 77 planned or 101.3%

By type of control, out of 1,107 planned controls, 533 checks are complete and 574 are fiscal visits. The 2016 situation regarding the disclosure of social security and health insurance is positive, which is also related to actions in the framework of the fight against informality; the discovery is at 103,010 thousand lekë, while for the same period of 2015, the discoveries are 76,758 thousand lekë

During 2016-2017 tax responsibilities are changed as follows:

a - 1,770 small business entities without VAT, a small business with VAT has been registered;

b- b- 218 small business entities without VAT are registered for VAT and Profit Tax;

c- c- 1,101 small business entities with VAT are registered for Profit Tax

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Conclusions

A very important part of the state budget are tax revenues that account for most of the income. With the change of years we have seen many changes of tax legislation that have come as a result of the failure of the law and of the bodies responsible for tax collection.

Albania applies a similar VAT rate to EU countries such as Austria, Great Britain, France. That being the case even though a low-income country with a higher VAT rate compared to neighboring countries such as Kosovo, Macedonia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina.

During the tax action during 2016 we see that there is an increase in tax revenues compared to the previous year 2015. So if compared to 2015 the government collected the most from taxes. But if we compare with the plan we have a failure to meet the expectations of the Tax Directorate. Revenues collected from VAT, excise, Tap, national taxes have lower revenues received. The only voice that has not only reached the plan but has surpassed it is the profit tax which has increased due to payments made by state-owned energy companies and Bankers to the state.

From the analysis of business records, we conclude that: About 90% of active enterprises are small enterprises with 1-4 employees. During 2016, women run / own 26.8% of active enterprises by 31.3% at the end of 2015, so there is a decrease of 4.5%. Enterprises from the European Union countries represent 68.8% of foreign and joint ventures, of which the owners or co-owners of Italian and Greek origin represent 56.4% of total foreign joint ventures. Economic activities such as call center, footwear manufacturing and banking activities are activities where mostly owners / co-owners are foreign. Foreign joint ventures are mainly concentrated in Tirana and Durrës districts, with 80.9%.

According to official data of the International Business Center for 2016, the number of closed businesses amounted to 457 out of 377 that were registered in the same period of the previous year.

For the last two years in Qkr, the highest number of enrolled are as a physical person occupying 62.83% of the total number of registered businesses. It is the service industry with the highest number of employees in Albania with 69.76% of total employees.

Recommendations

Measures should be taken to differentiate the VAT rate; for foods and products (services) to be set at a lower rate while for other products to be set at a higher rate. Just as in countries like Italy that has a higher level of living than Albania.

Measures should be taken to ensure that tax legislation is more sustainable as it creates uncertainty in business and restriction of the initiative for further investment enhancements. Numerous tax changes present uncertainty to new investors. Tax incentives should be added to businesses that just start economic activity.

Tax inspectors should be trained in implementing tax legislation and specific cases of problems that may arise in their work. Personal relations tax inspectors and taxpayers should also be eliminated.

VAT, profit tax, source tax and customs duties need to be revised because it is not possible for a country like Albania to be one of the countries with the highest tax liabilities seeing its economic development as well.

References:

1. Kiri N., Fortuzi Sh.: Disertacion "Problematikat dhe roli i kontrollit tatimor në performancën e administratës tatimore në Shqipëri, faqe 21
2. Radoniqi. D., "Financat publike" Prishtine
3. Lim J., General Principle of taxation. Working Paper Published in <http://www.academia.edu>
4. Ligji nr.9920 date 19.05.2008 Për Proçedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë,
5. Kryeziu Refik, Financat Publike. Publikuar nga Alban Haliti, 14 Prill 2014. Fq. 45. <http://www.scribd.com>
6. Van Gameren E., The internal economics of firms. An investigation into the labourlabour mobility within firms.
7. Kaci. M., Disertacion "Efektet e konkurrencës tatimore në normat e tatimit mbi fitimin në Shqipëri, qeshor 2014, faqe 45-46
8. www.financa.gov.al
9. www.tatime.gov.al
10. Open.data.al
11. www.issh.gov.al
12. www.monitor.al
13. Raporte Fondi Monetar Nderkombetar 2014-2017
14. www.instat.gov.al
15. www.investment.com.al

ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Maximovsky S.N.,

Doctor of Technical Sciences, Professor

Stavtsev A.U.

Postgraduate, Senior Lecturer

*K.G. Razumovsky Moscow State University of technologies and management
(the First Cossack University), Russia*

NANOWHISKEROGRAPHY – BREAKTHROUGH IN SCIENCE AND TECHNOLOGY

Максимовский С. Н.,

д.т.н., профессор

Ставцев А. Ю.

соискатель, старший преподаватель

ФГБОУ ВО “МГУТУ им. К.Г. Разумовского (ПКУ)”, Россия

НАНОВИСКЕРОГРАФИЯ – ПРОРЫВ В НАУКЕ И ТЕХНОЛОГИИ

Abstract. *A new phenomenon – nanowhiskerography was discovered. The new technology of any materials crystallization at temperatures 3000–4000 degree Celsius and pressure 20–100 thousands atmospheres is offered.*

Thus, materials crystallize, both in the form of single crystals (metals, metal oxides, semiprecious stones (shattugite)), and nanowhiskers growth with crystallization rates reaching 80–100 m/s.

The fundamental experimental results on foiled polycarbonate contained diffraction gratings is obtained.

It is established, that the laser beam reflected from the diffraction gratings self-focuses in the mass of the polycarbonate and becomes a primer for changing the structure of the polycarbonate, which lead to vitrification and growth of ordered structures from symmetrically located whiskers. This causes the effect of light dispersion in composites.

Up to date methods of growing whiskers from the gas phase provide speeds of 5 μm / h. The technology proposed allows to ensure the processes of co-crystallization of any materials (metal, oxides, plastic).

The coherent nanowhiskers growth shown in this article could be used to create anti-counterfeiting protection which is non-reproducible by printing methods.

Keywords: *whiskers, polycarbonate, crystallization, laser plasma, interference, dispersion of light, coherence, diffraction grating.*

Аннотация. *Обнаружено новое явление – нановискерография. Предлагается новая технология кристаллизации любых материалов при температурах 3000–4000 градусов Цельсия и давлениях 20–100 тысяч атмосфер. При этом кристаллизуются материалы, как в виде монокристаллов (металлов, окислов металлов, полудрагоценные камни (шаттукуит)), так и рост нановискеров со скоростями кристаллизации, достигающими 80–100 м/с.*

Фундаментальные экспериментальные результаты были получены на фольгированном поликарбонате, содержащим дифракционные решётки.

Установлено, что отражённый от дифракционных решёток лазерный луч самофокусируется в массе поликарбоната и становится затравкой для изменения структуры поликарбоната, которые приводят к стеклованию и росту упорядоченных структур из симметрично расположенных вискеро, что вызывает эффект дисперсии света в композитах.

Современные методы выращивания вискеро́в из газовой фазы обеспечивают рост со скоростями 5 мкм/час. Предлагаемая технология позволяет обеспечить процессы сокристаллизации любых материалов (металл, окислы, пластик).

В данной статье показано выращивание когерентных нановискеро́в, которое может быть использовано для создания невозпроизводимой полиграфическими методами защиты от фальсификации.

Ключевые слова: вискеро́в, поликарбонат, кристаллизация, лазерная плазма, интерференция, дисперсия света, когерентность, дифракционная решётка.

Создано новое направление в кристаллизации: нановискерография. На основании проведённых в ФИАНе фундаментальных исследований создана принципиально новая технология, похожая на голографию. Эта технология включает в себя использования мощных лазеров и современной химии. Данный метод позволяет выращивать различные неорганические и органические материалы, являясь более дешёвым и быстрым методом.

Согласно исследованиям лауреата Нобелевской премии Таунса, лазерный луч большой мощности неоднороден. Он в случае надпороговой мощности может делиться на большое количество лучей пороговой мощности. Надпороговая мощность – “это такая мощность, при которой начинается увеличение сходимости или уменьшение расходимости по сравнению с дифракционной” [1, 2]. Эту идею подтверждает и академик Прохоров [3].

Аскарьян является первооткрывателем явлений самофокусировки и сублимационного испарения, которое порождает высокое давление.

Явление основано на использовании эффектов, открытых в Физическом институте академии наук им. П.Н. Лебедева РАН в 1963 году:

1. Деление луча. Луч надпороговой мощности по Таунсу делится на лучи пороговой мощности.

2. Самофокусировка лазерного луча в твёрдом теле. Лазерный луч благодаря высокой напряжённости электрического поля сам меняет оптические свойства среды. Это выражается в увеличении сходимости или уменьшении расходимости по сравнению с дифракционной. Эффект самофокусировки не только в жидкой, но и твёрдой фазе [4–5].

3. Ускорение частиц в лазерном луче. Заряженные частицы и ионы ускоряются под действием колебаний электрического поля мощной световой волны.

4. Сублимационное испарение. При воздействии мощного лазерного излучения на вещество при быстром нагреве начинается испарение вещества, при котором образуется давление на порядки превышающее непосредственно давление лазерного излучения. Сублимационное испарение вызывает повышение давления до 1 миллиона атмосфер [6].

Нановискеро́в играют всё более заметную роль при создании прорывных технологий в различных областях техники, в том числе в электронике, полупроводниковой технике, полиграфии. На основе нановискеро́в создаются полевые транзисторы, светоизлучающие устройства, сверхбыстрые интегральные схемы с разрешением 20–60 нм, оптоэлектронные компоненты на едином чипе. Современный технологический прогресс роста нитевидных кристаллов основывается на работах Гарвардского университета (Ч.Либор),

Университета г. Лунда Швеция (Л. Самуэльсон), Институт Кристаллографии им А.В. Шубникова (Е.И. Гиваргизов), протекающих по механизму пар–жидкость–кристалл [7]. При этом рост нановискеров происходит с низкой скоростью ~5 мкм/час, требует специального оборудования, что исключает возможность их роста на открытом воздухе.

В МГУТУ им. К.Г.Разумовского, совместно с ФИАН им. П.Н.Лебедева разработана новая технология выращивания нановискеров на открытом воздухе.

Образец из фольгированного поликарбоната с дифракционными решётками внутри облучался импульсным лазерным излучением (Nd:YAG 1,06 мкм) со средней мощностью 25–30 Вт, частотой повторения импульсов 3–30 кГц, длительностью импульса 10 нс – 1 мкс. При этом достигается температура 3000–4000°C и скорость роста составляет 80–100 м/сек. При этом наблюдается удвоение точек от лазерных импульсов (Рис. 1), а в зазорах между удвоенными точками вырастают нановискеры (Рис. 2).

Из данных атомно-силовой микроскопии следует, что наибольшая концентрация вискеро в виде частокола наблюдается по границе точек от лазерного пятна и на границе между удвоенными точками [8]. Это может быть объяснено тем, что в результате самофокусировки может образовываться “трубчатый” луч с пониженной интенсивностью в центре луча. Интенсивность лазерного излучения на краях луча превышает пороговую мощность, поэтому происходит деление луча на лучи пороговой мощности [2], по которым растут вискеры.

Эти структуры при сканировании лазерного луча по поверхности создают оригинальное изображение: на просвет эти изображения прозрачны, для видимого света, а в отражённом свете обладают ярко выраженной дисперсией при изменении угла освещения белым светом (Рис. 3).

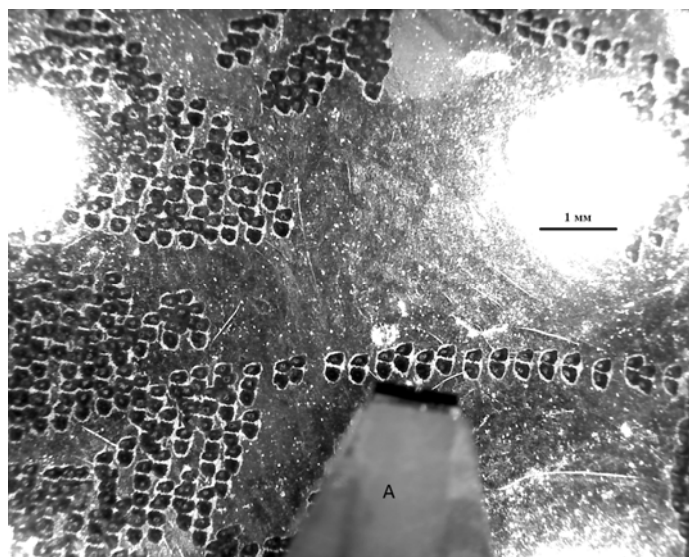

Рис. 1. Поверхность образца после лазерного облучения (оптический микроскоп). На фото виден зонд атомно-силового микроскопа (А)

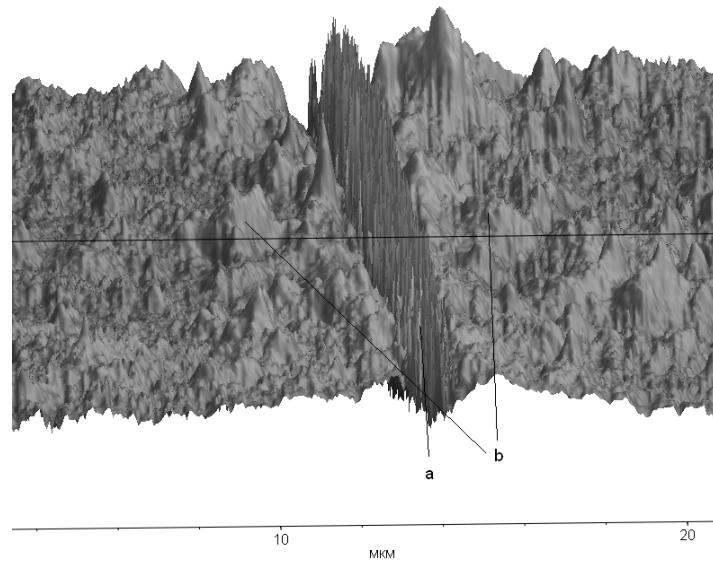

Рис. 2. Структура поверхности:
“a” – висеры на граничной зоне;
“b” – симметричная зона на поверхности (атомно-силовой микроскоп)

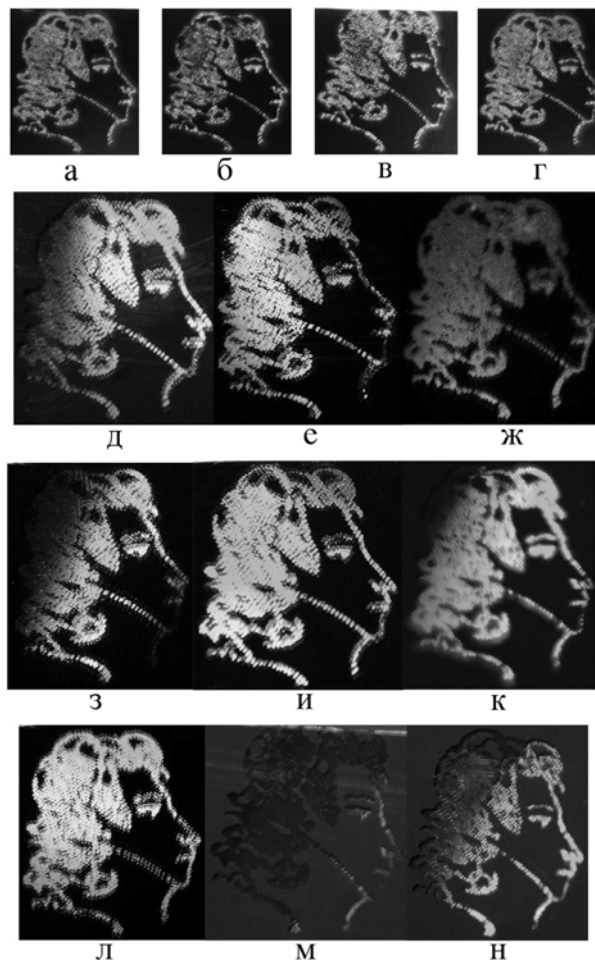

Рис. 3. Видимые оптические свойства получаемых изображений
а–г – прозрачные в проходящем свете; д–н – цветное изображение в отражённом свете при различных углах падения освещения. Тёмные части изображения соответствуют синему, светлые – красному цветам.

Предлагаемая технология может быть использована для изготовления защитных свойств при изготовлении фотографий в паспортах, в автомобильных правах, а также может быть легко встроена в технологические линии при изготовлении ценных бумаг, денежных купюр и других документов, требующих высокой защиты.

Литература:

1. С.Н. Townes Phys Letter 13.479(964). The structure laser light.
2. Чао Р., Гаймар Е., Таунс К. Самофокусировка луча оптического лазера. Сборник статей “Действие лазерного излучения” перевод с английского Ю.П. Райзер М.: Мир, 1968. С. 187.
3. Луговой В.Н., Прохоров А.М. Теория распространения мощного лазерного излучения в нелинейной среде. Успехи физических наук, 1973. Том 111, выпуск 2. С. 203–247.
4. Аскарьян Г.А. Эффект самофокусировки. // Успехи физических наук, 1973. Том 111, выпуск 2. С. 249–260.
5. Аскарьян Г.А., Мухамаджанов М.А. Нелинейная расфокусировка сфокусированного луча: тонкий луч из фокуса. Письма в ЖЭТФ, 1981. Том 33, выпуск 1. С. 48–51.
6. Аскарьян Г.А., Мороз Е.П. Давление при испарении вещества в луче радиации. ЖЭТФ. 1962. Т. 43. № 6. С. 2319–2320.
7. Гиваргизов Е.И., Чернов А.А. // Кристаллография. 1973. Т. 18. № 1. С.147.
8. Максимовский С.Н., Ставцев А.Ю., Неделькин В.И. Взаимодействие импульсного лазерного излучения с композитом на основе поликарбоната. Краткие сообщения по физике. 2017, № 12. С. 47–55.

MATHEMATICAL METHODS IN ECONOMY

Soroka L. N.,

PhD, associate professor

Ivanenko I.V.

Izmail State University of Humanities, Ukraine

PROBLEMMETIC ECONOMIC MODELING OF THE UKRAINIAN MARKET OF BEVERAGES IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION PROCESSES

Сорока Л.Н.,

канд. ек. наук, доцент

Іваненко І.В.

магістрант

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОНОМІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПИВОВАРІННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

***Abstract.** The article deals with the problems connected with the simulation of the brewing market. The algorithm of forecasting of the market with the help of economic-mathematical models is offered.*

***Key words:** model, brewing market, European integration, economic-mathematical model, forecasting.*

***Анотація.** У статті розглянуто проблеми, які пов'язані з моделюванням ринку пивоваріння. Запропоновано алгоритм прогнозування ринку за допомогою економіко-математичних моделей.*

***Ключові слова:** модель, ринок пивоваріння, європейська інтеграція, економіко-математична модель, прогнозування.*

На сьогоднішній день однією з передумов ефективного господарювання підприємства є наявність достовірної інформації про стан ринку, на якому воно працює.

Зазначимо, що з 1 січня 2016 року повноцінно запрацювала поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС, яку Україна має розглядати, передусім як механізм політичної, економічної й правової модернізації, зміцнення конкурентоспроможності національного продукту [1].

Процес інтеграції української держави до європейської спільноти, який відбувається протягом останніх років, посилює необхідність постійного моніторингу та прогнозування змін на ринку. Варто зазначити, що європейська інтеграція актуалізує проблему удосконалення прогнозування ринку, у тому числі і ринку пивоваріння.

Метою статті є виявлення проблем, які стримують використання можливостей економіко-математичного моделювання для прогнозування ринку пивоваріння в Україні.

Вітчизняні підприємства, функціонуючи у високо конкурентному середовищі, що характеризується розвитком глобалізаційних та інтеграційних

процесів, повинні володіти комплексною інформацією про існуючий стан, можливості та потенційні перспективи, а також ймовірні загрози та існуючі проблеми для того, щоб своєчасно реагувати на загрозливі тенденції й небезпеки [2].

Яскравим прикладом динамічного ринку в Україні є ринок пивоваріння. Протягом останніх років на ринку пивної продукції сталося багато змін, які негативно вплинули на ефективність господарювання пивних виробників. Серед них: падіння купівельної спроможності українців, віднесення пива до групи міцного алкоголю та встановлення акцизу, нестабільна політична ситуація на сході країни.

Наголосимо на тому, що сьогодні для прийняття обґрунтованих та ефективних рішень, управлінцям пивоварних компаній недостатньо мати інформацію про стан ринку в минулому та на теперішню дату. Потрібно мати професійні навички, інструментарій та інформацію для створення прогнозу на майбутнє. Розробка науково обґрунтованого прогнозу розвитку ринку пивоваріння дозволяє створити та реалізувати ефективну стратегію для підприємства, регіону, держави.

Акцентуємо увагу, що з-поміж великої кількості методів прогнозування, найбільш точним та адекватним сучасним потребам розвитку ринку, є метод економіко-математичного моделювання. Результатом проведення економіко-математичного моделювання є отримання моделі, яка є спрощеним відображенням економічного змісту досліджуваного об'єкту або процесу та відображає головні риси та властивості оригіналу для цілей дослідження.

Зазначимо, що економетричні моделі призначені для аналізу та прогнозування процесів і явищ на макро- та мікроекономічному рівні на основі статистичної інформації. Використання ефективної моделі дає можливість розробляти різноманітні варіанти розвитку об'єкту або явища, враховуючи зміни параметрів детермінантів моделі. Таким чином, економіко-математичне моделювання є ефективним інструментом для аналітичної роботи на підприємстві.

Отже, для забезпечення процесу економічного моделювання ринку пивоваріння в Україні необхідні такі компоненти:

- достовірна інформація про стан показників, які характеризують ринок пивоваріння;
- програмне забезпечення;
- фахівці із навичками моделювання, прогнозування та інтерпретації отриманих результатів;
- практичні навички у розробці та використанні економіко-математичних моделей.

Варто зазначити, що сьогодні в Україні існує дефіцит спеціалістів, які б володіли навичками методами економічного аналізу та обробки інформації, моделювання, прогнозування. Через це більшість рішень, які приймаються на стратегічному рівні, є не ефективними, адже не мають наукового підґрунтя. Переважна більшість стейкхолдерів не розуміють необхідності закупівлі обладнання та програмного забезпечення для здійснення прогнозування ринку,

на якому працюють. Відсутність алгоритму розробки моделі ринку також ускладнює процес моделювання.

Говорячи про стан моделювання та прогнозування ринку пивної продукції, варто зауважити, що переважна більшість пивоварних підприємств або не здійснює прогноз ринку взагалі, або користується послугами консалтингових фірм таких, як Nielsen Ukraine.

У якості результату нами пропонується механізм прогнозування ринку пивоваріння, представлений на рис. 1.

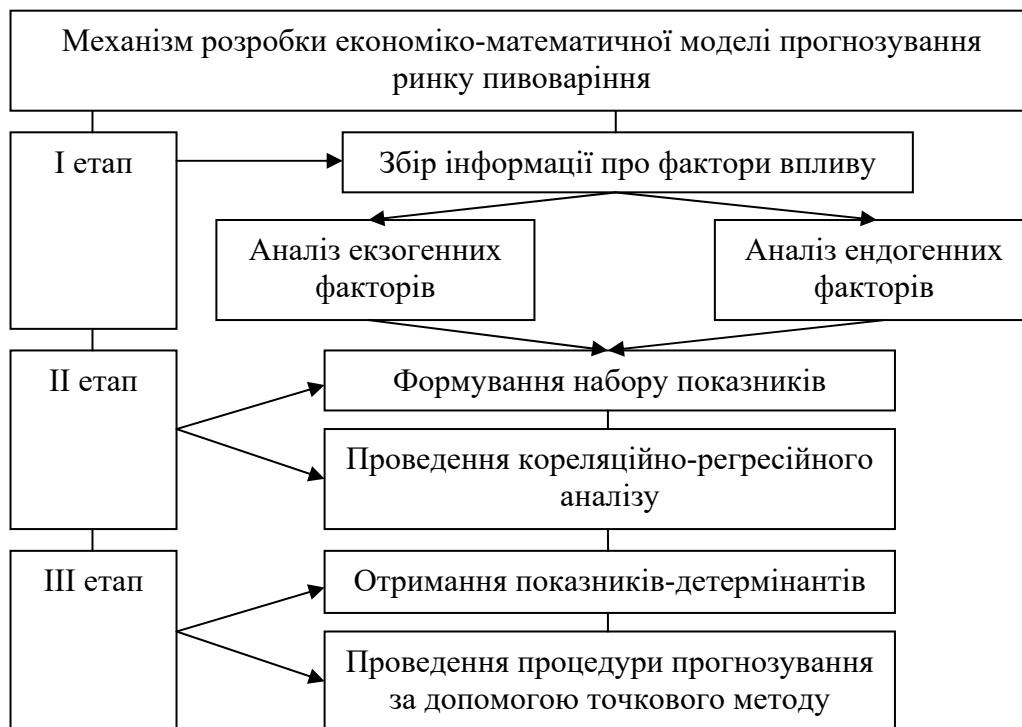

Рис. 1. Механізм створення економіко-математичної моделі прогнозування ринку пивоваріння

Джерело: складено авторами

Отже, аналізуючи ринок пивоваріння в Україні, можемо виділити такі ендогенні фактори впливу:

- обсяги виробництва;
- продуктивність праці;
- цінова політика;
- виробнича потужність;
- витрати на маркетингову діяльність тощо.

Зазначимо, що український ринок пивоваріння залежить також від наступних екзогенних факторів:

- зовнішньоекономічної політики держави;
- економічного стану країни;
- політичної ситуації в країні та світі;
- новацій в законодавстві тощо.

Отже, проведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки. Євроінтеграційні процеси загострюють необхідність моделювання ринку

пивоваріння з метою отримання прогнозу. Якісний прогноз є ефективним інструментом на рівня підприємства, регіону та держави. Серед проблем, які стримують розвиток моделювання ринку маємо наступні: кадровий дефіцит, відсутність належного інформаційного та програмного забезпечення.

Література:

1. Зона вільної торгівлі з ЄС: унікальний шанс чи втрачені можливості? / В.Філіпчук, В.Поворозник, А.Бочі, Є.Ярошенко // Міжнар. центр перспект. досл. 2015. 36 с. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/zona_vilnoi_torgivli_s.pdf (дата звернення: 13.09.2018).
2. Мельник О.Г., Петришин Н.Я. Роль соціально-економічної діагностики підприємств в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів. Львів. 2016. Економіка та менеджмент. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/2_melnik_petrishin.htm (дата звернення: 13.09.2018).

STATE ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND GOVERNMENT SERVICE

Lidiia Karpenko,

Doctor in Economics, Professor of the Economic and Financial Policy Department
*Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for
Public Administration under the President of Ukraine, Ukraine*

Oleh Boretsky

Master's Degree Student

IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF STATE FINANCIAL CONTROL IN UKRAINE: INTERNATIONAL EXPERIENCE

***Abstract.** The article explores and justifies the issues of improving the state financial control in Ukraine in the context of globalization changes. The authors emphasize that in order to improve the organization of financial control, it is necessary to use the experience of foreign countries. This will make it possible to improve the existing control system in Ukraine as much as possible. Implementation of the above-mentioned recommendations and proposals will improve the efficiency of management of local budget funds and improve the quality of their treasury services. Improving the efficiency of using budget funds at the local level requires improved management of the budget process and increased accountability of the bodies involved in the implementation of budgets. And in this context, an important tool is control.*

***Keywords:** state financial control, economic mechanism, the financial control system, state administration, European integration, system of organization.*

The problem statement. The governance system in Ukraine is characterized by a divergence of direct and reciprocal links. In the state there is a branched but not enough mobile and capable system of state financial control bodies. Such a system does not provide the appropriate level of fiscal discipline in the country. This is a consequence of a number of problems that contribute to the increase in the number and volume of violations of legislation when using budget funds. The solution of the problems of state administration necessitates the further improvement of the system of state financial control as an extremely important condition for ensuring stable economic growth of the state. At the same time, in order to prevent budget losses and duplication of functions of certain state bodies, the further effective and efficient functioning of state financial control as a system that covers the interests of the state and its citizens in the financial sphere, is particularly pressing to improve it [1].

Improving the efficiency of public finance management, which is crucial for the recovery of Ukraine's economic growth, public welfare and European integration intentions of our country, requires continuous improvement of the theoretical and methodological principles of the organization and implementation of state financial control over the use and preservation of state financial resources, irreversible and other assets, reliability of accounting and financial reporting by business entities where rust and communal sector of the economy. In order to improve the organization of financial control need to use the experience of foreign countries. This will make it possible to improve the existing control system in Ukraine.

The latest researches and publications analysis. A retrospective review of the theoretical and practical aspects of the methodology and organization of financial control shows that the problems of the development of financial control at the macro and micro level were studied by well-known Ukrainian scientists, in particular: V.Bazylevych, O.Baranovsky, I.Basantsov, O.Vasilik, T.Vasiliev, N.Vigovskaya, V.Geets, V.Gluschenko, I.Drozd, V.Zagorsky, L.Ivashchenko, A.Kyrilenko, L.Karpenko, O.Kovalyuk, E.Libanova, O.Shevchuk and others. Despite the achievements of these scholars, certain methodological and practical aspects of the organization and functioning of public financial control require further development and improvement, which confirms the relevance of the chosen research problem.

Problem Formulation. The aim of the work consists of studying the economic nature of mechanism of state financial control in Ukraine and international experience in the coordinates of financial and economic security.

Key research findings. According to the official data of the State Service during 2017, the measures of the state financial control witnessed the continued widespread negative practice of illegal use of state resources. Such violations of financial and economic discipline are detected in almost every tested facility. In total, in 2017, the State Service provided 2181 thousand measures of state financial control, which covered the financial and economic activities of enterprises, institutions, organizations and budgetary institutions. Violations that led to losses of state resources for the total amount of UAH 1184.2 million were found. The expenditures of communal resources during the year amounted to 627.4 thousand UAH. [2]. Thus, the amounts of illegal use of resources indicate not only the need for increased control, but also point to the imperfection of the economic mechanism of management, which contributes to the commission of such violations.

Among the main issues of financial control is the following:

- imperfection of normative-legal support of activity of subjects of control, which causes imperfection of their coordination;
- the lack of a single information and methodological base of control that complicates the achievement of its overall goal;
- imperfection of the organizational structure of control;
- non-compliance with the principle of transparency of control [3].

In addition, there is a lack of rapid response of law enforcement agencies in cases of financial violations, lack of proper liability of officials for violating laws, norms, rules and appropriate compensation for lost resources; there is a duplication of certain functions by state controlling bodies, a lack of strict administrative liability for budget violations and non-recovery of damages, impossibility to bring perpetrators to criminal liability, and others.

To solve these problems in the organization and functioning of the system of state financial control, it is necessary to identify areas of improvement that will ensure the harmonious development of constituent elements and eliminate disproportions and deformations in the system of state financial control. Therefore, we will highlight the main areas of improvement of the organizational and legal mechanism of public administration in the field of state financial control as:

- formation of common conceptual foundations for the creation of a unified system of state financial control taking into account the current conditions of development of Ukrainian society;
- creation of a single legal field for the development of the system of state financial control and the legislative consolidation of its functions by its subjects;
- optimization of organizational structure of state financial control;
- standardization and codification of state financial control;
- formation of new and improved existing methods and procedures of state financial control;
- ensuring coordination of the activities of the bodies of internal and external state financial control through the introduction of a unified information base;
- improvement of staffing of the system of state financial control;
- improvement of material and technical and financial support for the functioning of the system of state financial control [4].

State measures in certain directions should ensure the creation of a unified system of state financial control, subject to compliance with a number of requirements for the activities of both state bodies and the whole system.

So, in summing up, one must once again draw attention to the fact that the system for ensuring the effective functioning of the bodies of state financial control should be based on the following requirements: high-quality information support, complexity and priority, economic efficiency, regulation, clear interaction of all subsystems and coordination of actions for solving tasks of state financial control, unity and optimal level of centralization of its organizational structure, continuity of development and improvement of control, control of each entity of state financial control, competence and integrity of controllers.

Conclusions. Thus, an important requirement for building a unified system of state financial control is the creation of an effective automated information and analytical system based on modern information technologies in the state, which is intended for collecting, storing, searching and issuing information about all control measures carried out and their results, that is, for systematization control data and generalizing conclusion. According to the results of the previous study, the following conclusions can be drawn. The system of state financial control in Ukraine does not have sufficient legal, informational, organizational, communicative, institutional and methodological support. It is possible to solve the problems of organization and functioning of state financial control by systematically improving the activities of financial control bodies and raising the level of public administration culture aimed at increasing the efficiency of public finances, which is crucial for Ukraine's economic development and public welfare [5].

Implementation of the above-mentioned recommendations and proposals will improve the efficiency of management of local budget funds and improve the quality of their treasury services. Improving the efficiency of using budget funds at the local level, however, also requires improved management of the budget process and increased accountability of the bodies involved in the implementation of budgets. And in this context, an important tool is control.

Summarizing the above, it is expedient to focus attention on the fact that further development of the system of state financial control will remain an urgent

issue. It is their resolution that will contribute to the formation of a single effective financial control system. That is, it is necessary to introduce and ensure the activity of such a system of control that effectively prevents possible violations and abuses, and also points to the shortcomings that exist on the objects of control and the possibility of their elimination in the future.

References:

1. Tetiana, H., Karpenko, M.L., Olesia, F.V., Yu, S.I. & Svetlana, D. (2018). Innovative methods of performance evaluation of energy efficiency project. *Academy of Strategic Management Journal*, 17(2), 1-11.
2. Ofitslyniy sayt DerzhavnoYi auditorskoYi sluzhbi UkraYini [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk>.
3. Voronzhak P.V. Features of the organization and establishment of the budgeting management at the enterprise in globalization changes conditions / L.M.Karpenko, P.V.Voronzhak, N.O.Sapron // *Science and practice: an innovative approach: Collection of scientific articles.* – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2017. – pp. 110-116.
4. Mikityuk I. Osnovni vimogi do pobudovi EdinoYi sistemi derzhavnogo finansovogo kontrolyu / I. Mikityuk // *Svit finansiv.* – Vipusk 2 (7). – 2006. S.109-113.
5. Tetiana, H., Maryna, C., Lidiia, K., Michail, M., Svetlana, D. (2018). Innovative model of enterprises personnel incentives evaluation. *Academy of Strategic Management Journal*, 17(3), 1-6.

TOURISM ECONOMY

Alma Zhilla,

Doctor of Economic Sciences PhD

Marketing – Tourism Department, Economic Faculty

University “Fan S. Noli”, Albania

Esmeralda Shkira,

Ph.D., Associate Professor

Marketing – Tourism Department, Economic Faculty

University “Fan S. Noli”, Albania

ROLE OF SOCIAL MEDIA IN THE PROMOTION OF TOURISM IN ALBANIA

***Abstract.** In this world of constant technological evolution, consumers especially tourists are changing their behaviors patterns looking for more “tourist-friendly” sources of information. Thus this paper focuses on the impact of media in promoting Albania tourism industry worldwide. The role that the media are playing in the various aspects of life is becoming increasingly greater day by day, especially in spheres like social interaction, and cultural and educational aspects of our life. As archaeological monuments can articulate the traditions, customs and heritage of the past, the media can in its turn clarify today's values and civilizations of the different countries and hence attempt to correct any widespread erroneous information. Both the media and archaeological monuments have messages and missions with various dimensions. The media contribute greatly in activating tourist attractions. Media are playing an important role in the growth, development and promotion by creating a better awareness and understanding to cater to the needs and requirements of domestic and international tourist as one knows is every traveller is a ‘potential’ tourist, it depends upon the campaign of professionals (media professionals and tourism experts) of the industry to tap this potential and convert the ‘potential’ into the ‘actual’ clients (tourist).*

***Keywords:** social media, tourism industry, sustainable tourism*

The aim of the study

The aim of this article is to present how and to what extent information and communication technologies have affected tourism. We shall consider the tourism system and its participants (stakeholders and tourists) the essential area of study in attempt to explain this phenomenon.

Analyzing the network consisted of different digital components can offer a different view for understanding dynamic behavior of our digital users, who can be converted into tourists with assistance of social media.

Introduction

Development in communication is one of the best ways to go in developing eco-tourism. This strategy involves the planned communication component of programmes designed to change the attitudes and behaviour of specific groups of people in specific ways through person to person communication, mass media, traditional media or community communication. It aims at the delivery of services and the interface between service deliverers and beneficiaries where people are empowered to by informed choice, education, motivation and facilitation effecting the expected changes. This can be done by media advocacy targeting all key stakeholders involved in the tourism industry. Effective use of communication

techniques can break barriers and promote better uses of participatory message design which combines both traditional and modern media. The internet granted the freedom enjoyed by print media and common carriers such as letters, mails, and cable to the public media. Through audio streaming it is possible to enhance the reach of radio signals to any part of the world. The vast capacity of internet enables each media house to exhaustively investigate and publish depth analyses. Internet radio is not limited to audio as pictures, images, digital files and graphics are accessible to the users. Advertisers and their audiences can easily interact via the internet broadcasts. Social media, has made a huge impact on the tourism industry in Albania. Consumers engage with social networking sites to research trips, make informed decisions about their travels and share their personal experiences of a particular hotel, restaurant or airline. This style of user-generated content is seen by the online community as more credible and authentic and for many hotels, restaurants and visitor attractions, if they are not listed in the top five spots, they are losing out majorly to their competitors.

Contemporary Communications in Tourism

Companies in tourism try to combine varied marketing techniques they used in the past and they analyze several specific factors in the process of developing communication mix strategy (type of tourism market, traveler's readiness to make purchase, destination development stage, and the brand's market share and positioning). Sophisticated target groups and modern ICT environment are a serious challenge for tourism industry and it is of great importance to send the right messages through the proper media channels. From "the static web" and unidirectional flow of communication until "the second phase" of Web 2.0 and bidirectional communication, new levels of relations have started up. The user may create, share, collaborate and communicate. Therefore, Web 2.0 has an enormous impact upon tourists' behavior. According to the new information technology trends, consumers started being more adaptive and flexible, and a new consumer profile emerged - the digital users. The new type of consumers leads to new experiences. With new technologies being developed, the main interest of tourism subsequently lies in exploring the potential of ICTs, and particularly social networking, as strategic instruments for positive enhancement of tourism experiences [4]. As a result of the Web 2.0 concept extension in the tourism sector, there is another innovation called Travel 2.0 which represents the new generation of travel websites. Its new technologies facilitate social collaboration among travellers enabling tourists, to share their experiences with fellow travellers. The credibility and trustworthiness of Travel 2.0 applications are increasing and today's tourists trust these travel applications more than professional travel advice. The effective marketing communications, do not lie in what you say, but how you say it, considering the marketing channels and creativity of the message. The traditional approaches to communication put emphasis on mass media techniques which are less effective in the environment where tourists have access to large amounts of information on destinations, arrangements, hotels, etc. Also, social networks have the most effective influence on tourism, when they rely on the effects of the Web 2.0 while trying to deal with new tourists' expectations. In support of such arguments: (a) The European Travel Monitor suggests, that six out of ten Europeans who went on a holiday trip during 2012 used the internet; (b) TripAdvisor, which receives more than 60 million unique visitors each month

(TripAdvisor, 2012) and more than 125 million reviews and opinions on more than 3.1 million accommodation facilities, restaurants and attractions (TripAdvisor, 2013) and (c) eMarketer (2013) found that around 163.5 million people in the US-more than two-thirds of internet users-are social network users. There are many communication options, where consumers can search, interact and share information with other users. There, in the table below, we can see some of the interactive marketing communication options that are now available.

Tourism and Social Media

Tourism is concerned with pleasure, holidays travel and going and arriving somewhere. Tourism means the business of providing information transportations, accommodations and other services to traveler. Tourism industry is made up of companies that provide services to all types of travelers, whether traveling for business or pleasure. Tourism promotion is one of the elements of the marketing mix. This promotion performs by the advertisements which are the part of media. Advertising is an activity designed to spread information with a view to promoting the sales of marketing goods and services. It operates in two ways: first, by spreading information amongst consumer. Second, by seeking to influence their judgment about particular goods. Any organization which uses this promotional instrument, has to use certain print and non-print media, which is paid for.

As the various media promoting tourism by newspapers, magazines, radio, cinema, photography, internet, brochure, mails, video and cable TV, broadcasting and telecasting the programs. In the field of tourism, it is considered to be all those promotional activities designed to transmit to the public and to the travel trade specific and detailed information on aspects like transport, accommodation prices, attractions provides through the media.

The role of social media in tourism in Albania

Social media have a huge impact on all walks of our lives. Tourism industry is no exception. Tourist that come to Albania claim to often rely on social networks to learn about new travel destinations and plan our trips. We share online our travel experiences and special moments, our opinions about hotels, restaurants, airlines or car rental services. This also influences our peers' decisions about their future trips. In deed, social media in Albania tourism play a big role in tourism, especially in decision-making, marketing campaigns' creation and communication with customers. Also, tourism in Albania depends to a high extend on the verbal message-opinions, recommendations and comments on social platforms, such as Facebook, LinkedIn and Twitter enable customers, to share suggestions and tips. Majority of tourist in Albania admit that they trust earned media that include recommendations from acquaintances, friends and family, rather than advertising. Besides, tourist are prone to like photo posts on Facebook and find inspiration for their holidays and travel plans. Even when not fully aware of it, our "likes", comments and conversations may affect our travel decision making. One cannot deny that social media platforms in Albania and all over the world, are a powerful tool and their influence on tourism will grow. Not accepting and adopting to their ever-growing impact on tourism industry, but using only old-fashioned marketing methods by some agencies, will eventually have a negative influence on one's business. The social media in Albania, need that experts should give ear to the five main social media trends: online reputation

management, social media as a customer service channel, inbound marketing, search engine optimisation and mobile applications.

Conclusion

Albania is a small country, with a population of just over three million. The country has undergone a profound structural transformation, over the past two decades, from a highly centrally planned to a free-market economy, which has resulted in high growth rates. The findings of this study, show that it would be a mistake for hotels and marketing destination organizations in Albania, have not a presence on social media. The amount of time tourists spend on social media, can be utilized to present a destination image to tourists that want to know Albania. It also serves a way to converse with consumers and share information about updates, deals, and giveaways. Tourism is recognized as one of the largest industries in the world in which information technology is used. One of the most useful tools of this industry has been the Internet, which is certainly a great opportunity for practicing and expansion of tourism enterprises. Use of information technologies in the Albanian tourist enterprises, compared with other European countries, remain at low levels. A significant proportion of small and medium tourism do not understand the importance of investing in technology and its use in marketing function to increase clientele. Research on social media in tourism in Albania is still in infancy. While case studies focusing on qualitative discussion of the impact of social media in tourism are needed, it is critical to encourage the comprehensive investigation into the influence and impact of social media on all aspects of tourism industry in Albania, and to demonstrate the economic contribution of social media to the industry.

Reference:

1. Buhalis, D., Jun, H.S., "E-Tourism, Contemporary Tourism Reviews", Goodfellow Publishers Limited, Oxford, 2011.
2. Hotels look to social media outlets to converse with customers. (2012). Hotel Business.
3. Mulhern, F. (2009). Integrated marketing communications: from media channels to digital connectivity. *Journal of Marketing Communications*.
4. Hudson, S., & Thal, K. (2013). The impact of social media on the consumer process: Implications for tourism marketing. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/10548408.2013.751276>
5. Frederic Gonzalo "The Five Challenges of Social Media Management in Tourism"
6. Wang, Y., Yu, Q., & Fesenmaier, D. R. (2002). Defining the virtual tourist community: implications for tourism marketing. *Tourism Management*, 23(4), 407–417.
7. IREX, Media Sustainability Index 2010 – Albania, p. 10, available at http://www.irex.org/system/files/EE_MSI_2010_Albania.pdf (accessed 12 October 2011) (hereafter, IREX, Media Sustainability Index 2010).
8. Open Society Foundation for Albania, "Use of Facebook, Twitter, YouTube, and Blogging."
9. Albanian Media Institute, *Social Media Landscape: Albania*, March 2011, p. 8 (hereafter, Albanian Media Institute, *Social Media Landscape: Albania*).

Nataliia Bielousova

Associate Professor, Candidate of Geographical Sciences

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

V.I.Vernadsky Taurida National University, Kyiv, Ukraine

FEATURES OF GEOMARKETING ANALYSIS OF UKRAINIAN TOURISM ENVIRONMENT

Abstract. *Marketing activity in the tourism industry of any country is an obligatory part of creating a competitive tourist product in today's market conditions. The concept of market relations has its own dynamics and a number of factors: from the market environment as a system of relations and to a separate tourist establishment, which depends to a large extent on the attitude of it to individual enterprises and institutions and individuals, who have a real or potential influence on his activities. Market researches of the competitive environment will allow us to develop a strategy of maximally neutralizing the strengths of competitors' activities, to react more quickly to their actions and to determine our own priorities, to increase the competitiveness of our own tourist products and the tourist enterprise as a whole.*

Key words: *marketing, tourism, tourist product, market situation, market environment*

INTRODUCTION

The methodology of studying the market of tourist services at the micro level is a consequence of the marketing activity of the enterprise as market subject, in our case, the tourist enterprise, which is monitoring the market, ie in the system of constant "monitoring" of the changing conditions of the tourist market in the order to develop an effective marketing complex and implementation of its activities in practice (making profitable activities through the creation of a competitive tourist product and strengthening their positions in all market conditions) [4].

The first stage of the tourism company's activity is determining the market situation in its country, segmentation and acceptance of some marketing strategy. Under market conditions we understand the ratio of demand or (and) offer, the conditions of activity in a specific market, which is the basis for choosing a specific market segment and developing a marketing complex. The market conditions are contains combined actions of many factors, which characterize the state of the market activity environment of tourist enterprise, each market entity are acting in a specific market environment.

The brightest situation of a specific market is reflected in the dynamics of prices for some tourist product [4].

One of the main areas of tourist enterprise activity is the constant monitoring of the state of the macro-environment of tourism activity: on the one hand, external conditions and factors, and on the other hand, the situation in the contact environment [1]. The macro-environment is divided into external, which is formed as a result of the interaction of the factors of the tourist services market functioning, and the contact, that directly interacts with the enterprise (consumers, competitors, suppliers of services and goods, intermediaries and PR-audience) [3].

Creation of high-quality, competitive tourism products involves knowledge of the market of goods and services offer provided by other enterprises of the tourism industry of accommodation and catering services, transfer, excursion, trade,

information and other types of services necessary for the creation of a tourist product, their volume, quality, price policy of industries.

Competitive environment forms the criteria for the quality of the tourism product, defining the volume and conditions for sale, prices, methods of advertising, sales promotion of the product, etc. Increased competition in the tourist market is a consequence of the growth of the number of tourist enterprises, which, moreover, have comparable opportunities and an insufficiently differentiated tourist product, which complicates consumer behavior. The competitiveness of the enterprise is determined primarily by the compliance of offered tourism product by its commercial, informative parameters and the level of comfort with market requirements.

The assessment of the competitive position of the company involves definition of the total capacity of the tourist market, and marketing analysis of the internal environment involves improving of management organization, development of the resource base, finance and compliance with a particular marketing strategy. The result of this analysis is assessment of competitive advantages and vulnerable positions of the company in a particular market, which should stimulate the choosing of the optimal marketing strategy according to the objectives [1].

Distinguish competitive strategies, focused on price and quality competition. The first category includes strategies for absolute benefits over expenses, specializations and concentrations, which allows reduce the cost of the product and thus affecting the price. The second category oriented to consumer value of products includes a strategy of functional benefits, close customer relationships and leadership positions, based on the continuous offers updating [5].

The quality of tourist products mostly depends on the services offered by suppliers (accommodation and catering services, transfer and excursion services, friendly staff and psychological climate in the hotel, qualification of the performers and professional level of management, etc.). For example, an assessment of placement services should begin with the choosing of a specific criterion according to the requirements of the tour: by the economic criterion for the analysis choose hotels of one class; by criterion of the location choose hotels of different classes, but located in the same place (resort area or district).

A similar method is appropriate in analyzing the market of intermediaries, which allows paying more attention to the selection of criteria and indicators of analysis, to separate objective conditions and subjective factors, to introduce elements of the market situation, clarifies the marketing analysis.

To implement a tourism product the tour operator may have his own network of companies operating under a single sales system, or use the services of intermediaries based on various forms of activities organization: from vertical sales integration, when intermediaries are mainly obtained among small and medium-sized businesses, to whom tour operator realize his tourist product at wholesale prices, or horizontal sales integration, which is achieved through agreements for mutual realization of small-scale batches of a certain tourist package between subjects of medium and small businesses in tourism. This can operate in different forms of organization - from franchising to one-time agreements on the purchase / sale of a tourist product [1].

Analyzing the Ukrainian market of intermediaries, should pay attention, first of all, to the potential of the company or its ability to reach a certain consumer market. The basic indicators of analysis can be the dynamics of the market share, personnel policy and accepted concept of marketing, the location of the enterprise, accepted scheme of implementation, advertising activity, the nature of the organization of bilateral cooperation, etc.

Market activity of a tourist enterprise is a commercial activity for the creation of tourist products in accordance with the needs of tourists, its promotion and realization on the market, which is ensured by the efficiency of advertising activities. As a part of marketing, advertising is intended to promote the tourism product in the market through a targeted information influence on the consumer. Advertising is defined as "non-specific forms of communication, which are carried out through the paid means of disseminating information with a clearly specified source of funding."

Advertising in tourism is classified depending on the nature, orientation, scale, ways of distribution and other features.

By orientation advertising can be aimed at potential consumers or addressed to travel companies. In the first case, more attention is paid to the visual means of advertising, creating an image appropriate to the way of life; in the second case is professional-oriented information [1].

According to the content advertising should also be targeted, clearly directed to a specific consumer segment, then it will achieve its goal: to be seen, read, understood, learned and encourage to the certain choice (actions) [1].

The essence and purpose of advertising are subordinated to marketing goals: the commercial purpose is to expand sales, but it can be realized only in conjunction with the social purpose - approval lifestyle, which involves spending free time in travel, attracting to tourism population, who have not previously taken active participation in it, extension of knowledge of regular customers about the possibilities of certain places of rest, tourist enterprises, tourism industry in general.

Advertising as an element of the marketing strategy and policy of the tourist enterprise at the same time is information about its activities in the market of tourist services.

Systematic and continuous information about the state of the market provides operative reaction to changes in the market situation, reducing the economic risk. Market research is thus a continuous process, which begins with exploring with the aim of identifying problems and defining the purpose of further research and to be finished with the development of measures to improve the efficiency of the activity at a certain target market [2].

Marketing estimates of the tourism company can't be separated from the general analysis of the national market of tourist services.

But with this worth considering the diversity of conditions that are dependent on differentiation in the levels of economic development, traditions and culture of countries that create this regional market of higher order. Even within the EU, which is the largest economic integration in the modern world, there are significant differences of these conditions, which largely complicate the collection of secondary and the possibility of obtaining primary information, thus complicating analysis and forecasting.

References:

1. N. V. Butenko. Marketing: A textbook / N. V. Butenko. - K.: Atika, 2008. - 300 c.
2. Dudnik I.M. Geodegraphic factors of territorial organization of services / Dudnik I.M. // Geopolitics and eco-geodynamics of regions. - 2014. - Volume 10. - Issue 2. - P. 36-39.
3. Kiptenko V.K. Tourism Management [Text]: Handbook. for studio higher tutor shut up / V.K.Kiptenko. - K.: Knowledge, 2010. - 502 p.
4. Krynskaya L.I. International Marketing / L.I.Krynska.- Odessa: Science and Technology, 2006. - 248p.
5. Lyubitseva O.O. Market of tourist services (geospatial aspects). Tutorial. 2nd edition, revised and supplemented. Kiev. AlterPress. 2003. - 324 p.

MANAGEMENT

Daniya Asanova

PhD, Assoc. Professor, DBA student

Almaty Management University, Almaty, Kazakhstan

PHD IMPLEMENTATION IN KAZAKHSTAN: OLD SCHOOL VS. NEW OPPORTUNITIES

Abstract. *Since 1993, the higher and postgraduate education management system in Kazakhstan has gone through systemic modernization that was determined by the economic and political development of the sovereign state, its accession into the global market, and growth of competitiveness of its human capital. For a quarter of the century, a new methodological approach to education has been formulated and is being introduced – lifelong learning –, that reflects the fundamental principles of the Bologna Convention. In this regard, fundamental changes were made, and a new model of doctors of philosophy (PhD) training was created. This analytical review highlights some problems of PhD implementation in Kazakhstan.*

Key words: *doctor of philosophy (PhD), academic degree, doctoral programme in Kazakhstan.*

INTRODUCTION

Kazakhstan was one of the first states in the post-Soviet space that introduced a three-level system of specialists training (undergraduate – graduate – postgraduate) and credit educational system. The mechanism of awarding a PhD academic degree takes a special place in the entire system of training of highly qualified specialists. Since 1993, the higher and postgraduate education management system in Kazakhstan has gone through systemic modernization that was determined by the economic and political development of the sovereign state, its accession into the global market, and growth of competitiveness of its human capital. According to the Bologna Convention principles, dramatic changes were made, and a new model of doctors of philosophy (PhD) training was created.

RESULTS AND DISCUSSION

At the moment of introduction of three-level education, quality of research training in Kazakhstan was determined by the following factors:

- the existing system of training of scientific staff brought discredit upon itself, and there were no important scientific research activities that would have an impact on development of the society at large;
- academic degrees were awarded to people not involved into the real scientific research process – officials and businessmen, awarding of academic degrees became a profitable commercial project, which caused the development of mass corruption in the sphere of science;
- a symbolic elitism of research workers was lost, and an increasing outflow of specialists from the sphere of science occurred;
- no development of scientific schools building upon internal assessment of a scientist's input was observed in social and humanitarian sciences, and evaluation criteria of scientific achievements started to be quite formal in nature.

Thus, there was a need in developing a new conceptual approach and reforming the research training system.

The doctors of philosophy training programme was introduced in Kazakhstan on a pilot basis in 2005 in some areas of the country's two leading universities: the Kazakh National University named after Al-Farabi in Almaty and the Eurasian National University named after L.Gumilyov in Astana. From 2005 to 2011, a PhD candidate who successfully finished studies and defended a thesis was awarded an academic degree of PhD – doctor of philosophy. Universities that carried out a relevant educational activity were granted the right to award this degree.

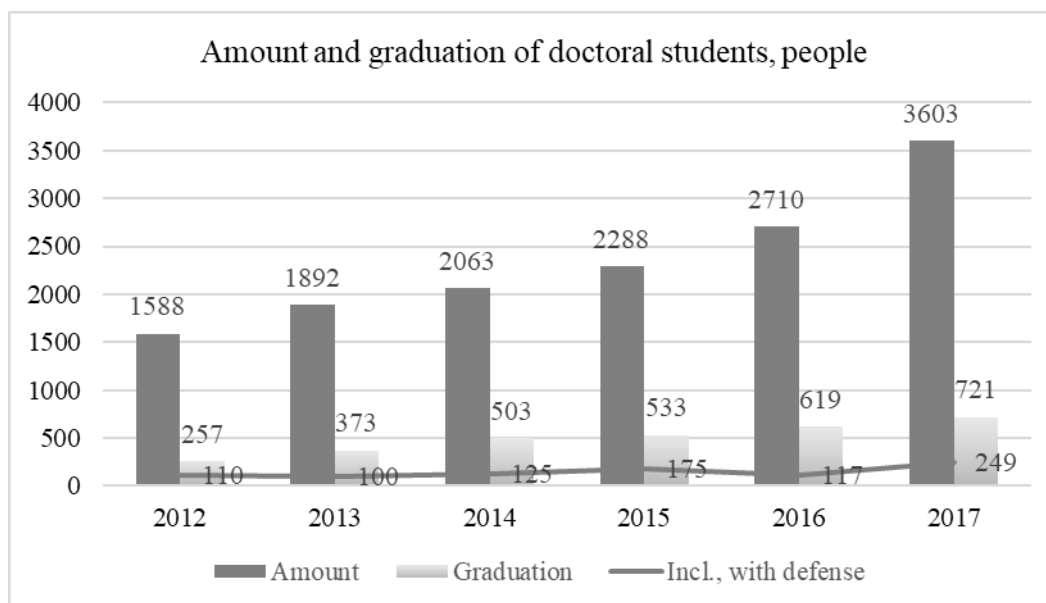

Figure 1. Trends of change in the number and graduation of PhD candidates

Upon completion of the experiment, since 2011 Kazakhstan has enacted a number of regulatory documents according to which doctoral students who learnt the educational programme and defended a thesis started to be awarded an academic degree of PhD. A key difference was that the competent government authority in education – the Control Committee in Education and Science under the Ministry of Education and Science of Kazakhstan, awards the academic degree.

The graph shows the growth trend of the number of doctoral students by year and increase in admission to all areas of specialization. According to the Statistics Committee [1], as of the end of 2017, a total number of doctoral students in Kazakhstan was 3,603 people as compared with 2012 – 1,588 people. Graduation of PhD was 721 people, of them 249, or 34.5% with defense of a doctoral thesis. This indicator is weak even if compared with the year of 2012, when graduation included 257 people, of them 110 with thesis defense, or 42.8%. Thus, the main indicator of postgraduate studies effectiveness is quite small, and a share of those who defended a thesis during postgraduate studies by year is as follows: in 2012 – 42.8%, 2013 – 26.8%, 2014 – 24.9%, 2015 – 32.8%, 2016 – 18.9%, 2017 – 34.5%.

The concept of PhD candidates training provoked discussions already at the initial stage of its implementation. First of all, a matter of argument was an idea of three-level educational system in itself, how expedient and effective it was, and how better than the former training system of candidates and doctors of sciences. During discussions, there came up requirements for a minimum content of education, courses

duration at each stage of study, format of training arrangement, mechanism of continuity and correlation of stages of education within the framework of various systems. Notwithstanding active discussion of these issues, there have been disputes on some of them until now. Thus, in spite of the enacted regulatory documents, a ratio of academic degrees “candidate of sciences”, “doctor of sciences” and “doctor of philosophy (PhD)” remains uncertain defacto. Indeed, doctors of sciences whose training does not take place in Kazakhstan any longer, have the highest status, which is much higher than PhD holders’ status. It is reflected in the regulatory documents that regulate a different amount of an extra pay for an academic degree [2]. Thereby a group has been formed in the scientific hierarchy that cannot be replenished and transformed, but can only reduce for natural reasons.

Lack of clear correlation between academic degrees has until now given rise to difficulties in recognition of degrees acquired abroad. Thus, a person who acquired an academic degree abroad (basically in the post-Soviet countries) for its recognition in Kazakhstan encounters a need to publish articles in Kazakhstani journals recommended by the Control Committee in Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. The Treaty on the Eurasian Economic Union signed in Astana on 29 May 2014 guarantees de jure citizens of EAEU member states direct recognition of educational documents but it does not resolve this problem in practice [3].

In spite of a short period of formation, the PhD training programme in Kazakhstan is a today’s reality. Currently, a key factor remains an issue of quality of scientists training and development of evaluation criteria of postgraduate programme effectiveness. Although Kazakhstan adopted an experience of American and West-European higher educational institutions and created, own model of postgraduate training, the quality of training of doctors themselves and their theses arouses definite doubts.

The Kazakhstani model of postgraduate programme is build based on two different approaches that affect it this or that way:

1. “Old-style school”, or conventionally “Soviet” approach that supposed consecutive defense of two theses – candidate of science and doctor of science theses and regulation on the part of the state;
2. “A new approach”, or conventionally “Western” approach that was formed in the United States and at the end of the 20th century was spread in Europe and Asia, differing by academic freedom of universities but simple enough criteria of scientific activity evaluation.

The created model has a number of advantages. First, state financing of overseas business trips of PhD candidates, inviting foreign specialists to deliver lectures, supervising theses by foreign professors. To positive moments can be referred raising requirements for quality of theses fixed in the form of an article in top-rated cited scientific journals. In addition, it is noted that bureaucracy in working with thesis committees has reduced, and control has been in place over awarding an academic degree by the government body.

At the same time, there are substantial problems of PhD training programme in Kazakhstan. Upon completion of the doctoral programme, a postgraduate receives an academic degree of “doctor of philosophy (PhD)” which is awarded by the competent

government authority – the Control Committee in Education and Science. A basis of awarding the degree is acquisition by a PhD student of a required number of credits, doctoral thesis and certain number of articles published in publications defined by the Control Committee in Education and Science. A higher educational institution, that develops a theoretical part of education on its own, bears responsibility for the educational component. At the same time, the fundamental formation of a postgraduate as a scientist, i.e. formation of a young scientist as a personality who has own views of science and is capable of developing concepts independently, setting scientific goals remains beyond the programme and is assessed in no way from the perspective of such postgraduate's readiness for independent 'adult' life of a researcher and academic adviser.

In addition, there are also other problems in the doctoral training system; such problems are of an external nature. This is lack of a practical constituent of scientific research, mainly in social and humanitarian sciences, complexity of commercialization of research findings, therefore, a welfare mentality in financing science. An issue of professional development of research advisers of postgraduate students remains problematic, too. Only a scientist who is actively involved in scientific research activity can supervise a thesis research. However, it is hard to be done in practice for scientists whose core activity is teaching in a higher educational institution because of a heavy teaching workload.

A common problem of social and humanitarian sciences in Kazakhstan is lack of scientific schools here as an association of people working within a common theoretical and conceptual approach, common methodology. This results in the fact that the level of theoretical comprehension and methodological rationale of postgraduate students' research remains insufficient in order to meet the criteria set to a thesis for the PhD degree.

Research findings are usually presented as descriptive texts where the conclusions declared are not support by a theoretical and methodological basis and, accordingly, can be neither verified, nor falsified as required by the scientific research standards.

When comparing the new Kazakhstani model with western ones, of great importance is the fact that social and humanitarian research studies in Kazakhstan have local nature and cannot pretend to taking leading positions in the world science. At the same time, the evaluation criteria of research quality are as accepted worldwide (Hirsch index, etc.). It is necessary to take into consideration the fact that over the years, the Kazakhstan block of social and humanitarian sciences was behind the curve of world science, and Kazakhstan's scientific schools have so far remained unrecognized. Such position imposes serious constraints on an opportunity for Kazakhstani scientists to be published in top-rated journals.

Thus, the introduction of a three-level "undergraduate – graduate – postgraduate" educational system in Kazakhstan was a necessity but so far, there has been a feeling that postgraduate training in Kazakhstan is carried out on a trial basis. It is most probably that the competent authority in education, as well as chairs and universities themselves, are of course working with a focus on improving the effectiveness of the doctoral programme. However, the young Kazakhstani model of

research staff training should set a series of tasks that have to be addressed in a systemic and consistent manner.

References:

1. About Postgraduate Education in the Republic of Kazakhstan: Bulletin of the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan, 2017 / http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId. 01.08.2018.
2. Republic of Kazakhstan. Law of the RK. On Education: accepted July 27, 2007.
3. Treaty on the Eurasian Economic Union: 29 May 2014 / http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/ 01.08.2018.

Sorokotiagina V.L.

Postgraduate

Donetsk Academy of Management and Public Service

INTEGRATION OF RISK MANAGEMENT IN THE COMPANY'S MANAGEMENT SYSTEM

Сорокотягина В.Л.

аспирант

Донецкая академия управления и государственной службы

ИНТЕГРАЦИЯ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА В СИСТЕМУ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Abstract. *In the article approaches to the risk management system at the enterprise are considered, a comparative characteristic of the reactive (traditional) and proactive (integration) method of risk management is presented, the necessity of development and implementation of a new risk management system is proved, the functions of the risk management system are disclosed.*

Keywords: *risk, risk management, management, system.*

Аннотация. *В статье рассмотрены подходы к системе риск-менеджмента на предприятии, приведена сравнительная характеристика реактивного (традиционного) и проактивного (интеграционного) метода управления рисками, обоснована необходимость разработки и внедрения новой системы риск-менеджмента, раскрыты функции системы риск-менеджмента.*

Ключевые слова: *риск, риск-менеджмент, управление, система.*

Современные исследования общественных отношений доказывают, что проблема риска набирает все большее общеэкономическое значение, поскольку риск воспринимается одним из образующих факторов современного и особенно будущего общества. Ряд авторов видит в этом даже изменение политико-экономических акцентов и начало процесса формирования новой фазы современного «индустриального общества» – «общества риска». Главной проблемой управления развитием предприятия в будущем станут не столько растущие потребности в средствах финансирования новых инвестиций, сколько необходимость резервирования капитала с целью обеспечения тех потребностей, которые будут вызваны рисками.

В последние годы возросло количество научных исследований ведущих

зарубежных ученых и практиков риск-менеджмента, таких, как: Т. Андерсен, Т. Бедфорд, Д. Галай. Международные стандарты управления рисками проанализированы в публикациях ученых: А.М. Донец, Т.В. Савельева, Ю.И. Урецкая, В.Л. Дикань, И.М. Посохов и др.

Цель статьи – исследование возможности интеграции риск-менеджмента в общую систему управления предприятием для его неуклонного развития в современных отечественных реалиях.

Непредсказуемые условия функционирования субъектов хозяйствования характеризуются высоким уровнем неопределенности и динамичности и обуславливают необходимость поиска новых, соответствующих современным реалиям методических подходов к обеспечению успешного долгосрочного развития предприятия. В условиях неопределенности и быстрой изменчивости конкурентной среды традиционные методы управления предприятием являются мало эффективными. Экономическое развитие чаще всего рассматривается как многомерный процесс, охватывающий глубокую переориентацию и модернизацию всей экономической системы, предусматривающий осуществление радикальных изменений в функционировании предприятия.

Управление развитием предприятия предполагает, что определяющим условием для обеспечения оптимального поведения сложных экономических систем является именно наличие неравновесных состояний и процессов самоорганизации. Неравновесие позволяет осуществлять свободный выбор варианта дальнейшего развития из целого спектра возможных направлений. В случае, когда под давлением обстоятельств субъект хозяйствования теряет возможность сохранять состояние равновесия, назревает необходимость перехода в новое качество.

Для ускорения развития экономических процессов на предприятии необходимо допускать, а в определенных границах даже намеренно создавать источники случайных воздействий, то есть неопределенности и порожденного ею риска.

Традиционно под рисками рассматривают вероятность возникновения потерь, недополучение прибыли, нежелательное развитие среды функционирования предприятия, отклонение от установленных целей. В иностранной литературе риск трактуют как фактор времени, считая, что все факторы, влияющие на реализацию риска, связаны с динамикой среды функционирования во времени. Риски связываются не только с прямыми потерями, но также и с не использованными возможностями.

Обычно риск-менеджмент считался специализированной и обособленной деятельностью, однако новый подход, приведенный в табл. 1, формирует среду, при которой служащие и менеджеры всех уровней заинтересованы участвовать в системе риск-менеджмента [2, с. 113].

Основой концепции разработки новой системы риск-менеджмента является понимание каждым сотрудником необходимости перехода от фрагментарного реагирования на риск к скомпонованным комплексным действиям анализа риска, что приводит к росту стоимости предприятия.

С ростом технического и технологического прогресса происходит и рост факторов неопределенности, как в количественном, так и в качественном

отношении. Соответственно на данном этапе своего развития риск-менеджмент является новой философией менеджмента, которая опирается на концептуально целостный подход к бизнесу [3, с. 168].

Таблица 1

Сравнительная характеристика реактивных и проактивных методов управления рисками

Традиционные методы управления риском	Стратегическая система риск-менеджмента
Фрагментарность: каждое подразделение по мере своих возможностей самостоятельно управляет рисками в соответствии со своими функциями.	Интеграция: на предприятии создается отдельное подразделение, которое занимается систематическим управлением рисками; процесс управления рисками координируется руководством предприятия; каждый сотрудник рассматривает риск-менеджмент как часть своей основной работы.
Эпизодичность: управления рисками происходит по желанию менеджера.	Непрерывность, динамичность: процесс управления рисками постоянный и непрерывный; быстрая реакция на внешние изменения.
Сегментное использование: внимание сосредоточено на определенном сегменте риска.	Охват всех стратегических направлений деятельности: исследованию подлежат все риски и определяются все возможности управления ими.

Как видно из табл. 1 эффективный процесс управления риском не может быть совокупностью фрагментарных действий. Он должен быть сформирован в комплекс действий, который является частью общего управления бизнесом.

Интегрированный риск-менеджмент включает:

структуру риск-менеджмента, имеющуюся в организации для обеспечения своевременного определения риска и коммуникаций по управлению риском;

ресурсы достаточного объема, необходимые для реализации задач риск-менеджмента;

культуру риска, что усиливает управленческие решения в области риск-менеджмента;

инструменты и методы, разработанные для обеспечения эффективного и перманентного риск-менеджмента [1, с. 571].

Итак, исходя из вышеизложенного, можно сказать, что современный риск-менеджмент – это непрерывная, всеобъемлющая система управления рисками организации, которая включает в себя комплекс различных методов и способов, которые направлены на устранение препятствий при достижении основных бизнес-целей компании. Функциями системы риск-менеджмента являются:

прогнозирование: разработка изменений финансово-экономического состояния объекта на перспективу;

организация: объединение людей, занимающихся управлением рисками на основе определенных правил и процедур: создание органов управления, построение структуры аппарата управления, разработка норм и нормативов;

регулирование: воздействие на объект управления, посредством которого достигается устойчивость этого объекта;

координация: согласованность работы всех звеньев системы управления риском;

стимулирование: побуждение специалистов к заинтересованности в управлении рисками;

контроль: проверка организации работы по регулированию уровня риска.

Фактически, контролируя риски, служба риск-менеджмента контролирует весь процесс управления предприятием в целом, выполняя тем самым функцию внутреннего контроля. Учитывая, что контроль является одной из составляющих процесса управления, служба риск-менеджмента совместно с другими функциональными подразделениями осуществляет процесс управления предприятием, руководствуясь при этом критерием «доходность / риск».

Литература:

1. Друзенко А.В. Проактивная парадигма управления рисками инвестиционно-строительного проекта / А.В. Друзенко // *Фундаментальные исследования*. – 2016. – №5 – С. 569-573.
2. Подольчак Н.Ю. Управління та зниження рівня ризиків енергозабезпечення підприємств: монографія / Н.Ю. Подольчак – Львів: Міські інформаційні системи, 2011. – 258 с.
3. Посохов И.М. Анализ исследований зарубежных научных школ риск-менеджмента / И.М. Посохов // *Маркетинг и менеджмент инноваций*. – 2013. – №4 – С. 164-172.

MARKETING

Chakhovskaya L.S.,

Docteur en économie, professeur,
Université technique d'Etat de Volgograd

Arakelova I.V.,

Candidat en économie, maître de conférences
Université médicale d'Etat de Volgograd

FIDELITE A LA BASE DES RELATIONS PARTENARIALES ENTRE LES ENTREPRISES ET LES CONSOMMATEURS DANS LE CADRE DE L'ECONOMIE CONTEMPORAINE

***Abstract.** In today's global economy, which is now at the stage of digitalization, but is characterized by increased competition, companies can strengthen their competitive position, only through the development of loyalty programs with their customers and business partners., thereby expanding its opportunities for development in an extremely unstable competitive environment. To this end, both large and small companies seek to create new institutions within the framework of partnership programs, combining their efforts to attract and maintain the loyalty of their customers. These economic institutions can take many forms, but they are all united by one thing: they are created on a coalition basis.*

***Keywords:** loyalty programs, digitalization of the economy. a new type of consumer, coalition associations of loyal partners, loyalty institutions.*

***Аннотация.** В современной глобальной экономике, которая сегодня находится на этапе цифровизации, но при этом характеризуется усилением конкуренции, компании могут усилить свои конкурентные позиции, только за счет развития программ лояльности со своими клиентами и партнерами по бизнесу, расширяя тем самым свои возможности для развития в крайне неустойчивой конкурентной среде. Для этого и крупные, и небольшие компании стремятся создавать новые институты в рамках партнерских программ, объединяя свои усилия по привлечению и сохранению лояльности своих клиентов. Эти экономические институты могут принимать самые разнообразные формы, но их все объединяет одно: они создаются на коалиционной основе.*

***Ключевые слова:** программы лояльности, цифровизация экономики. новый тип потребителя, коалиционные объединения лояльных партнеров, институты лояльности.*

Aujourd'hui, lorsque la numérisation de l'économie est en plein essor, le problème de la formation d'une expérience client positive, de la fidélité reste pertinent. Cette problématique deviendrait encore plus importante du fait que l'espace virtuel, i.e. Internet, commence à faire concurrence à la réalité, alors que le consommateur préfère de plus en plus faire ses achats en ligne. D'une part de nouveaux outils marketing assistés par procédés informatiques sont nécessaires pour attirer et conserver le consommateur sur le moyen et long terme, et d'autre part des outils marketing fiables sont déjà disponibles, tels que les programmes de fidélisation des consommateurs.

Aujourd'hui une approche axée sur le client dans la gestion de l'entreprise devient une condition indispensable pour s'assurer la compétitivité. Quant'à l'entreprise il s'agit d'un avantage compétitif face à une concurrence croissante, d'une implication des consommateurs dans la création de valeurs communes, d'une

amélioration des produits et des services; côté consommateurs il s'agit d'une satisfaction des besoins, une expérience et émotions positives résultant des relations avec l'entreprise [4, C.622]. D'après J.Frisou, une approche axée sur le client est la priorité principale de l'entreprise qui permet de fidéliser les clients sur le long terme [2, p.4]. Nous partageons le point de vue de l'auteur selon laquelle les programmes de fidélité ne se limitent pas au cagnottage de points et rabais pour les clients. Le fonctionnement de l'entreprise, ses processus métiers visent à créer une expérience client positive tout au long de la durée de vie de ses activités.

Selon les auteurs la *fidélité des consommateurs* est un actif créé par l'entreprise elle-même qui représente un potentiel social garantissant un consentement dans la société en situation de marché défavorable et d'une concurrence croissante. Selon les experts de 80 à 90 % du chiffre d'affaires de l'entreprise est constitué des achats des clients fidèles, c'est-à-dire réguliers [1].

En 2014 les études statistiques aux Etats-Unis ont compté 1,807 milliard d'abonnés aux programmes de fidélité, dont une femme au foyer représentative qui participe en moyenne à 14,1 programmes. Environ 56 % des abonnés aux programmes de fidélité n'ont pas manifesté d'activité au cours de l'année. Par conséquent une femme au foyer n'est activement associée qu'à 6,2 programmes de fidélité. Ces renseignements mettent en évidence que la concurrence au niveau de programmes de fidélité est assez sérieuse. Les programmes de fidélité évolueront lentement, mais l'environnement qui change en permanence ainsi que la concurrence croissante obligent les entreprises à accorder beaucoup plus d'attention à leurs clients et leurs relations qu'auparavant moyennant la récompense et expression de leur reconnaissance pour la fidélité à la marque.

La fidélité elle-même n'est pas susceptible d'être gérée directement sous la forme «ordre - exécution». Le consommateur ne poursuit pas parfois une logique, la prudence relative aux moyens de la fidélisation des clients est ainsi un facteur primordial d'un système performant de gestion des relations avec les clients. En effet, un client par rapport à une entreprise est un étranger avec son bagage de connaissances et de convictions créé par le monde unique qui l'environne lors de son évolution et développement, doté de son propre système de valeurs qui détermine finalement son état de satisfaction. La conformité avec différents systèmes de valeurs de nombreux clients est un défi majeur à plusieurs paramètres. Peu d'entreprises sont capables de résoudre de tels problèmes toutes seules. Aux fins de devenir favori certaines entreprises ont besoin de ressources puissantes supplémentaires, celles-ci n'étant pas toujours matérielles. De ce fait des programmes de fidélité monomarque quitteraient le marché international dans un futur proche. Des programmes de fidélité coalisés (co-marqués) prennent le relais.

Les programmes coalisés sont très variés. La diversité est due aux formes de coopération des entreprises engagées. Chaque entreprise peut choisir dans quelle direction elle souhaite développer son programme et comment entretenir les relations avec ses partenaires. Les coalitions occidentales sont à une grande échelle. Ses programmes de fidélité sont basés sur un grand choix de partenaires proposés aux clients. Cela permet ainsi d'accumuler vite et bénéficier des points disposés chez un de nombreux partenaires. Il est à noter que les entreprises exercent leurs activités sur

des marchés différents pénétrant dans presque tous les domaines de la vie d'une personne.

Historiquement les programmes de fidélité des coalitions internationales réunissent un nombre de secteurs clés de l'économie. Ce sont les grandes entreprises occupant les différents marchés qui adhèrent le plus souvent à des alliances et lancent des programmes de fidélité coalisés. Alors, la composition typique des partenaires d'un programme de fidélité coalisé dans les pays occidentaux est comme suit:

- supermarché d'alimentation;
- banque (carte de paiement);
- grandes surfaces;
- stations d'essence;
- opérateur mobile.

Le consommateur de nos jours est très différent du consommateur de la fin du 20ème siècle. Pour le consommateur du 21ème siècle les facteurs suivants sont importants: le confort et la disponibilité (à la portée de la main); la vitesse (possibilité d'acheter en quelques minutes); le meilleur rapport prix / qualité; la possibilité de comparer; l'originalité et personnalisation; la sécurité; la possibilité d'acheter des produits sans quitter la maison moyennant de différents canaux de communication; et enfin l'expérience positive après des achats. Il faut tenir compte qu'à l'époque de consommation les adolescents âgés de 10 à 15 ans deviennent aussi des clients impliqués en préférant notamment l'électronique numérique. La possibilité d'utiliser les technologies d'Internet pour vendre / acheter des produits répond aux exigences actuelles des consommateurs et des vendeurs.

Il est à noter que le problème d'étude de la fidélité peut être résolu au niveau interdisciplinaire, puisque cela exige l'analyse des questions dépassant l'économie et touchant aussi à la psychologie, la sociologie, l'informatique et les procédés informatiques, l'électronique. Il est nécessaire de mettre au point des programmes informatiques, construire des modèles mathématiques etc.

La problématique soulevée est à résoudre d'abord au niveau interdisciplinaire, deuxièmement, au niveau global, c'est-à-dire par la voie de coopération des chercheurs de différents pays. Les recherches dans ce domaine ont été commencées depuis des années 1960. La prise de décision sur un achat par le consommateur, la psychologie et comportement des consommateurs reposent sur un mécanisme pareil quel que soit le pays où ils habitent. Par conséquent la recherche de solutions nécessite des efforts conjoints de spécialistes et de chercheurs de différents pays. Enfin, troisièmement, le processus de formation et de gestion de la fidélité (du personnel, des consommateurs ou partenaires) dans le contexte de numérisation de l'économie n'est possible qu'avec le recours aux ressources supplémentaires à base institutionnelle.

References:

1. Speaking about loyalty and customer loyalty. The barometer of loyalty. Report 2017, IAE Bordeaux/AQUITEM, 2018, URL: <http://www.observatoire-fidelite.com/telechargement-rapport-observatoire-fidelite>.
2. Frisou J., A trend approach to loyalty behavior: from concept to its measuring, URL: <http://jean.frisou.free.fr>.

3. Lemon K. N. and Verhoef P. C., 2016. Understanding customer experience throughout the customer journey, *Journal of Marketing*, 80, pp. 69–96.
4. Arenkov I.A., Tsenzharik M.K., Krylova Y.V., 2017. A customer-centric company as a vector of digital economics, *Izd: FGAOU VO “Sankt-Peterburgskiy politekhnicheskiy universitet im. Petra Velikogo”*, pp. 611-625.
5. Collin-Lachaud I., 2013. Customers satisfaction and loyalty, *University Lille 2*, p.36.

Marenglena Hoxhaj,

Ph.D., Marketing – Tourism Department, Economic Faculty,
University “Fan S. Noli”, Albania

Vita Koja,

Ph.D., Associate Professor, Marketing – Tourism Department, Economic Faculty
University “Fan S. Noli”, Albania

Oriola Theodhori

Ph.D., Associate Professor, Marketing – Tourism Department, Economic Faculty
University “Fan S. Noli”, Albania

**WHAT PREDICTS MORE THE PERFORMANCE OF SALES FORCE,
EXTERNAL MOTIVATORS, OR INTERNAL MOTIVATORS? CASE STUDY,
INSURANCE SECTOR, ALBANIA**

Abstract. *Different scholars argue that sales force is increasingly serving as a bridge between companies and consumers. In order for this sales force to successfully fulfill this mission, motivational policies come to the aid. This study aims to bring a theoretical framework of the external and internal motivation strategies of sales force. Another goal is to bring together three elements: work performance, external motivators and internal motivators, through a regression analysis, to see which of the motivators affects the performance of sales force more effectively.*

Key words: *performance of sales force, external motivators, internal motivators*

INTRODUCTION

Every company today faces the challenge of creating a motivational work environment (Tanner, Honeycutt, Erffmeyer, 2009). Factors that make motivating, disappointing, satisfying or unsatisfactory work are all part of the combination that generates overall job satisfaction. So job satisfaction consists of many different aspects that all together affect the quality of work. According to Johnston and Marshall (2013), there are seven dimensions that affect the overall pleasure experience at work either negatively or positively. These dimensions are the work itself, associates, oversight, company policies and support, salaries, promotion opportunities, and customer relationships.

A job can be exciting, challenging and rewarding, and at the same time provide great pleasure and motivation for sales force. However, creating these feelings for each sales agent is not an easy task because each one is different and promoted by different values and motives. Hence, the individuality of each sales agent should be taken into consideration to create a motivating environment working for everyone (Ventegodt & Merrick, 2009).

Internal motivation refers to motivation created based on the interests and personal values of a person such as feelings of self-work and opportunities that it

offers. Internal motivation strategies have more lasting effects because internal intentions are based on the personal interests of the sales force and therefore willingness to work comes from them themselves. This type of motivation creates pleasure and can become a permanent source of motivation.

External motivation, on the other hand, is based on rewarding and appraisal systems based on aspects such as company policies, clients, associates, and support. Rather, willingness to work towards the fulfillment of an external goal is usually based on obtaining a certain short-term reward, and interest in the subject is likely to disappear after his arrival. This kind of motivation is created by the external source and does not create motivation and pleasure in the long run. (Motivaatio, 2011.) All these elements both internal and external affect the motivation of employees at work (Motivaatio, 2011, Johnston & Marshall, 2013).

Various studies such as Uduji and Onwumere (2013); John et al. (2012); Johnson and Beckon (2008); Cognizant (2013); and Leach et al (2005); have recognized a significant relationship between motivation strategies and sales performance. The study by Bodla and Naem (2008b) corroborates this relationship by pointing out that wages and benefits are always linked to sales performance. Bodla and Naem (2008a) argued that motivating factors such as recognition, growth, and promotion opportunities produce job satisfaction while the lack of hygiene factors such as work safety, compensation package, operational procedures, supervision and peer relationships cause dissatisfaction to the work of the sales force.

Piercy et al. (2011) and Rouzies and Macquin (2003) also emphasize the modification of sales management practices in order to maintain or increase the motivation of sales force to achieve high sales performance.

Methodology and data analysis

In this study, a total of 320 employees of the insurance sector in Albania were involved. Specifically, the sample of 320 employees has this distribution by region: Tirana 25.9%, Fier 14.1%, Vlora 12.5%, Shkodra 11.9%, Elbasan 11.9%, Korca 11.9%, Durres 11.9%.

Table 1

Distribution of densities according to the counties surveyed for the sales force of the insurance sector

Residence

	Frequency	Percentage	Percentage Valuable	Accumulated Percentage
Valid				
Shkodër	38	11.9	11.9	11.9
Korçë	38	11.9	11.9	23.8
Fier	45	14.1	14.1	37.8
Elbasan	38	11.9	11.9	49.7
Vlorë	40	12.5	12.5	62.2
Durrës	38	11.9	11.9	74.1
Tiranë	83	25.9	25.9	100.0
Total	320	100.0	100.0	

Relationship between performance with internal motivators and external motivators

To explain the relationship between performance at work (dependent variable-Y) and internal and external motivators (independent variables, respectively X1 and X2) we use multiple linear regression.

The built-in model is:

$$Y = 0.992 + 0.231X1 + 0.492X2$$

This model results to be statistically valid ($F(2,317) = 312,685.p < 0.05$) and with explanatory power 66.1% ($R^2 = 0.661$).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.815 ^a	.664	.661	.30568

a. Predictors: (Constant), Internal motivators, External motivators

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	58.435	2	29.218	312.685	.000 ^b
Residual	29.621	317	.093		
Total	88.056	319			

a. Dependent Variable: Sales force performance

b. Predictors: (Constant), external motivators, internal motivators

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	.992	.101		9.818	.000
Internal motivators	.231	.051	.253	4.502	.000
External motivators	.492	.047	.595	10.570	.000

a. Dependent Variable: Sales force performance

From the built model we come to the conclusion that external motivators have a greater impact on sales force performance compared to internal motivators that affect the performance of the work force at a lower level. Still important, it remains that internal motivators and external motivators are interconnected with each other (Ryan & Deci, 2000).

References:

1. Allison Laura Cook, Job satisfaction and job performance: is the relationship spurious?, thesis for master of science, Texas A&M University, August 2008.
2. Bodla, M.A., & Naeem, B. (2008a). What satisfy pharmaceutical salesforce in Pakistan. The International Journal of Knowledge, culture and change management, 8(2): 145-150.

3. Bodla, M.A., & NAEEM, B. (2008b). Relevance of Herzberg's theory of pharmaceutical salesforce in Pakistan. *International Journal of Knowledge, culture and change management*, 8(2): 151-158.
4. Cognizant (2013). Dissecting sales analytics in insurance. *Cognizant 2020 Insight*, 1-6.
5. John, A.G., Francis, A.I., & Innocent, C.I. (2012). Improving sales performance through salesforce motivation strategies: a study of Pharmaceutical firms in Nigeria. *International Journal of Management, Economics and Research*, 3(5): 620-626. [16]
6. Johnston, M. & Marshall G. 2013. *Sales Force Management, leadership, innovation, technology*. 11th Edition. Routledge. New York
7. Johnson, S.I., & Beckon, R.K. (2008). Satisfy sales people through motivations. *Strategic Management Journal*, 20: 290-310.
8. Leach, M.P., Liu, A.H., & Johnson, W.J. (2005). The role of self-regulatory training in developing the motivational management capabilities of sales people. *Journal of Personal Selling and Sales Management*, 23(3): 269-281.
9. Motivaatio. 2011. Page of Finnish Institute of Health and Fitness. Referenced 20.7.2015. <http://www.terveysverkko.fi/tietopankki/tyoikaisille/motivaatio>
10. Rouzies, D., & Macquin, A. (2003). An exploratory investigation of the impact of culture on salesforce management control systems in Europe. *Journal of Personal Selling and Sales Management*, 23(1): 61-72
11. Tanner, J., Honeycutt, E. & Erffmeyer, R. 2009. *Sales management – Shaping Future Leaders*. Pearson Education Inc. New Jersey.
12. Uduji, J., & Onwumere, J.U.J. (2013). Supervisory behaviour and salesforce performance: an empirical investigation. *Journal of Developing Country Studies*, 3(6): 141-148
13. Ventegodt, S. & Merrick, J. 2009. *Health and happiness from meaningful work* Research in quality of working life. New York.

Mohylevska Olga,
Associate Professor, Ph.D in Economics,
Kiev International University, Ukraine

Chemorda Pavlo,
Lyakhov Yevgen,
Filipovski Andrei
Postgraduate Students
European University, Ukraine

MARKETING MANAGEMENT BY FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISES

***Abstract.** Article is devoted to the strategic aspects of marketing management by an industrial enterprise in conditions of acute competition of the modern market. Article examines the main aspects of modern industrial business, foreign economic activity of industrial enterprise; theoretically substantiated methodological guidelines on the assessment of the readiness of consumers-enterprises to use high-tech products for industrial purposes. It is revealed that one of the problems of innovative development of enterprise in the industrial market is the formation of an effective system of partnership relations.*

***Key words:** marketing management, competition, foreign economic activity, partnership relations.*

In our opinion, differences in the management of industrial enterprises are determined, first of all, by their own peculiarities of the activities of such enterprises, the main of which are:

- increased technical and technological complexity of production processes;
- increased resource availability of production, including scientific, capital labor, energy intensity and increased qualification requirements for personnel;
- relatively long production cycle;
- the need for standardization and certification, increased requirements for product quality;
- the need to apply foreign standards.

When dealing with internal issues, an industrial enterprise must take into account external factors (economic, natural, scientific and technical, political, demographic, and cultural components) and seek new opportunities in the marketing environment, taking into account potential threats. The coherence and targeting of actions in a complex and diverse marketing environment is achieved through marketing management.

The reasons that led to the need for the transition of industrial enterprises to modern concepts of marketing management, associated with the trends and peculiarities of the development of production and marketing of industrial products, the emergence of new forms of organization of markets and activities of economic entities. In particular, this is due to the further development of the economy in terms of scientific and technological progress. The achievements of science and technology have accelerated the pace of adaptation of production to constantly changing demand.

The need to preserve and maintain the mechanism of interaction between production and consumption has given impetus to the creation in the mid-1970s of the last century of the new approach of «net work» to develop a qualitatively new concept of marketing management. Authors of the «net work» approach partner – an international group of European scholars, proposed the interpretation of the enterprise not as a separate economic unit, but as a subject of economic relations, a partner in the system of market relations organizations. The «producer – consumer» relationship, which was formed with the use of marketing, has somewhat simplified the marketing itself by the time of the act of sale. For such a model, the end-user appeared to be a passive entity that was actually manipulated with marketing products: product, price, distribution and promotion.

A number of such foreign scholars as I. Hagg, Y. Johansson, K. Hammarquist, H. Torelli, and others. tried to analyze not only the act of sale, how much the relationship between the seller and the buyer, and establish the interaction between them. The new approach of these authors was a shift in emphasis from the perception of the enterprise as an independent economic entity, which forms its strategy on the basis of compliance of internal resources and the state of the environment, to the analysis of the system of interaction between enterprises as a single market structure. Such an approach required the revision of certain categories of marketing as a market management concept, in particular, the external environment, strategic planning and management.

Analysis of the «net work» model makes it possible to draw the following conclusions:

- the behavior of the enterprise in the industrial business is due to a limited number of partners, each of which is unique and operates to achieve its own goals;
- the company engages with partners in continuously updated

communications. Such interaction allows to accumulate and use resources, to connect partners in a single whole;

- the production capabilities of each individual enterprise in the network develop through communications in the system of interactions.

In Ukraine, the weak marketing policy of industrial enterprises is often limited to advertising and information gathering. Usually there is no opportunity to analyze the whole marketing complex of enterprise management. In addition, in the field of mass production at this stage of economic development, domestic industrial enterprises find it difficult to compete with Western firms with more advanced equipment.

As a temporary solution to this situation, it may be the use of marketing concept for R.A. Fatkhutdinov has somewhat wider orientation of any activity on external and internal consumers than in traditional marketing in the sense that targeting the consumer requires any activity at any stage of the life cycle of the object. Applying a systematic approach, an industrial enterprise must ensure the high quality of the output of this system (subject to high quality of its input), which simultaneously is the input of another system – the consumer. At present, the marketing approach at the stage of forming the strategy of an industrial enterprise is rarely used due to significant difficulties in forecasting the needs of consumers and the reluctance of most managers and specialists to master modern methods and approaches.

To implement an effective marketing concept of an industrial enterprise it is necessary to review the old and develop a new management system, scientific and methodological and regulatory documents on all issues of the functioning and development of the company.

Industrial enterprises began to strive to build closer relationships with their customers through a variety of incentive schemes for their loyalty, for example, offering their regular customers special convenience in service or discounts. The main focus of measuring the results of marketing activities has now shifted towards the trend of updating the customer base, understanding customer behavior and the effectiveness of initiatives aimed at increasing the content of customer retention. To date, there is a significant amount of research work on customer behavior patterns that can be successfully applied in many industries.

When developing a marketing strategy, when an industrial company has to plan its actions on a global scale, it is imperative to take into account the level of globalization and increase the ability to meet the demand of consumers in global markets, regardless of the limits and the consumer's residence. The main objective of international strategic marketing is to identify the peculiarities of the long-term trends in the development of the international marketing environment in which an industrial enterprise operates, and the creation and maintenance on this basis of its own competitive advantages. The concept of international strategic marketing is aimed at achieving strategic goals, which should be subordinated to the entire complex management of foreign economic activity of the enterprise.

Thus, the principles of a marketing approach to the management by foreign economic activity of an industrial enterprise are: minimization of expenses of all types of resources related to the production and withdrawal of non-competitive

products on the external markets; the formation of conditions for the implementation of the principles of orientation of the industrial enterprise to external markets, which takes into account their own interests and interests of consumers; the formation of conditions for the creation and support in their country and abroad of a positive image of the company as a reliable business partner. It is the use of these principles that will allow us to develop approaches to the formation and implementation of a marketing strategy that will lead to the further development of the industrial enterprise and the expansion of foreign economic activity. Marketing should be considered as a leading management function that determines the market and production strategies of an enterprise and based on awareness of consumer demand. This is a thorough and comprehensive study of the market, as well as an active influence on it. The relationship between the manufacturer and the consumer is the main purpose of any marketing activity.

References:

1. Gitomer, Dzh. (2004). Satisfaction of customer is nothing, purchaser loyalty is all. SPb.: Piter, 2004, 256 p. (in Russ.)
2. Govorova, N. (2006). A competitiveness is a basic factor of development of modern economy. Problemyi teorii i praktiki upravleniya, 2006, № 4, pp. 25–37. (in Russ.)
3. Kotler, F. (2003). Marketing from A to Z, SPb.: Neva, 2003, 224 p. (in Russ.)
4. Prahalad, K. K., Ramasvani, V. (2007). Future of competition. Creation of unique value together with consumers. M.: ZAO «Olimp-Biznes», 2007, 352 p. (in Russ.)
5. Fathutdinov, R. A. (2000). Strategic marketing: A Textbook. M.: ZAO «Biznes-shkola: Intel-Sintez», 2000, 640 p. (in Russ.)
6. Hemel, G., Prahalad, S. K. (2002). Competing for the future. Creation of tomorrow markets. M.: ZAO «Olimp- biznes», 2002 (in Russ.)
7. Hofmeyr, J., Rice, B. Commitment-Led Marketing. John Wiley and Sons, 2000, 298 p.

PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY

Ivayla Stoeva

Assistant Professor, Ph.D.,

University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria

GOVERNMENT IN TIMES OF POPULISM

Abstract. *The rise of populist political parties in Europe is indicative of the emergence of new politics – nativist, protectionist, vested with cultural nostalgia; a world often defined as a world of “post-trust” in which demagogy and populism are used as key to arouse popular trust and legitimacy. The new European nationalist government is colored with new approaches of negation, using Islamophobia and Euroscepticism. By doing so these political parties employ three rhetoric categories: scapegoating, arousing and capitalizing resentments and paranoia and constructing authority.*

Key words: *new European nationalism, Islamophobia, Euroscepticism, populism rhetoric categories.*

Since 2016, the Brexit, Trump election for president, the electoral result of populist political parties in France, Germany, Austria and most recent in Italy, are indicative of the emergence of new politics – nativist, protectionist, vested with cultural nostalgia; a world often defined as a world of “post-trust”, a world in which demagogy and populism are the key to be in power. Evidently the EU today is challenged to search for a way out of the situation “EU at a crossroad”, and the answer to the question what the EU future will be is vaguer and problematic.

In regard to the uncertainties of the future of the political project of the EU following the Brexit and the increasing demands for restoring the sovereignty of the member countries streaming from the nationalist parties, we can outline three major lines of dilemmas regarding the future development of the unique European project.

The first line of inquiry is related to the question: who is responsible for the puzzle of the European integration – the European red tape (political and bureaucratic elites) or the European citizens? The economic and financial crisis has mobilized a number of citizens to ask for their place in the political agenda of the EU, thus allowing them to discover the existence of the democratic deficit. Following this, citizens have uncovered and realized that despite all European policies, the division lines between the interests of the elites and the ones of the citizens are not shrinking, but rather expanding. This division provokes increasing mistrust in the EU institutions; the political and the bureaucratic elites are aware why they want and need more Europe, but the lack of solidarity among the European citizens and the persisting feeling of not being represented increases the euroscepticism.

The second dilemma in front of the EU is related to the “common enemy”. Who that might be – the refugees, the terrorists, the USA or Russia? The European solidarity lacks the consolidating factor of the enemy. The use of the so called “soft power” (model of dialogue and negotiations) by the EU can not turn it into an independent geopolitical actor, with its own strategy and therefore it is not able to

take the burden of an active and vivid presence in highly polarized and contradictory world.

The next dilemma corresponds to the question: Can the common market cause solidarity and justice? Unfortunately the common market itself can not alone produce politically stable solidarity. In addition, the populist political parties could also further “weaken the EU’s legitimacy. This in turn would prevent Europe from bridging the deep divisions that have emerged between creditors and debtors, north and south, euro-ins and euro-outs, and citizens and elites – and make the European Parliament increasingly irrelevant” [1, p.2].

The systematic crisis in Europe conduced to additional mobilization of the European citizens by means of radicalization of political messages, such as cultural conservatism, xenophobia, racism, populism based on the contradiction among the elite and the people. In other words, the new European nationalism is founded on two basic conflicts: the first is the antagonism “we-they” (we – the Christian Europeans and they – the Muslim, refugees, and immigrants) and the second one is the existing structural cleavage – the conflict between the national and the European [2, p.233].

The dread of the unknown, the lost of identity in the “global village” increases the fear of the Europeans towards the “foreigners”, allowing a number of populist and demagogical political parties to utilize the anti-capitalist, anti-European, anti-immigrant, anti-Islamic rhetoric. The growth in electorate support for far-right (radical) political parties can be explained by a number of factors. The first factor that triggers that growth is the loss of economic security. The second one is the increased migration towards Europe (refugees’ waves and economic migration). The third factor is terrorism – the last two-three years Europe had suffered a number of terrorist attacks, thus provoking people to be afraid of the differences. The fourth, but not the least factor is the crisis of political representation and the gradual decrease of mainstream political parties impact on society. Therefore, the new European nationalism successfully recreates for the citizens a new reality, in which the society is divided to two antagonistic parts: in hierarchy dependence – the “people” vs. the “elite” [3, p.543], and in horizontal – the “people” vs. the “foreigners” [4, p.5].

The above listed premises, according to Jean-Yves Camus lead to the “mutation” of the populist parties in Europe [5], which can be systematized in three groups:

First, far-right political parties, varying from the National front in France to Jobbik in Hungary and “Golden Dawn” in Greece – they all accent on the anti-immigrant rhetoric, cultural racism, stigmatizing the “others”.

Second, political parties that raise the flag of the national sovereignty, such as the Party of Independence in UK and the Alternative for Germany – they concentrate on the themes as identity, immigration and cultural decline, without being burdened with extremist and racist views [5].

Third, the members of the European conservative and reformists in the European parliament that includes the British conservatives and the political party “Right and Justice” in Poland – their nationalism can be defined through David Cameron statement that: „In the name of a state multiculturalism we have encouraged the different cultures to exist separately (...) I think that it is time to break off with the policies of the past, which failed“ [6, p. 183].

The failure to impose multiculturalism in Europe and the following refugee crisis revived the xenophobia, although today it is in a slightly newer aspect seen as islamophobia, a nationalism based on the negativism: no to the refugees, no to the migrants, no to the religion freedom, no to the multiculturalism, no to the European integration. In other words, the new European nationalism cultivates Islamophobia, postulates to differentiate the “roots” of the nations from the immigrants and in particular the non-European, whose right to stay in the country, as well as their economic and social rights should be limited.

The popular success of these populist parties is not possible without the use of the demagogy. The demagogy today is understood as the polemic techniques and means (including the mass media) to lead in delude, aiming to convince the people with his/her rightfulness; so it is an appeal to the emotions of the people rather than the reason, thus provoking racists, religious and class prejudices.

The populist appeals can be classified in three main rhetoric categories:

1) the first one can be defined as scapegoating, or proposing answers where all the problems comes from: By engaging in stereotyping of out groups, the demagogue attempts to justify prejudice against them [7, p. 59].

2) The second category is arousing and capitalizing resentments and paranoia, followed by increased distrust in public authorities: By stoking a sense of outrage, humiliation at a loss of influence, or an obsession with the perceived decline of society, the demagogue is able to compel their followers to renounce due process and rule of law in their rush to marginalize, expel or punish the scapegoated out-group [8, p. 25].

3) The third category is constructing authority – the demagogue proclaims him/herself as a truth keeper.

The first rhetoric category is mainly related to the proposed economic patriotism. It represents a new national alternative to the market globalization, by offering new job positions closed for the foreigners, a state responsible for everything – in other words it is hegemony of the right masked with left rhetoric. The emergence of this economic patriotism has been facilitated by the lack of left alternatives that can fight the income stagnation, the decreased and less and less financed social services. The economic patriotism is clearly visible in the statements of the far-right political parties in the EU. For example, Marine Le Pen, the leader of the National Front, the free movement is “madness” and therefore “we should restore our state borders”. Therefore the new nationalism has been constructed on the division lines: nation state against the European governance; the idea of “one land, one nation” against the multicultural society.

Therefore a distinctive characteristic of the new European populism is the euroscepticism. All far-right (radical) political parties in one way or another doubt the essence of the integration as well as the future development of the EU; they aspire for its dissolution or at least preserving it as a formal structure but restoring the national sovereignty to the member states, exploiting the themes of the cultural decay and the change in the demographic picture of lots of the European states.

The second rhetoric category of the demagogue appeal is visible in the expressions used by the nationalists to arouse and capitalize resentments and paranoia. For this category of importance are the used and abuse metaphors and

images of the forbidden golden past, coloured with manifestations of racism, xenophobia, anti-immigrant acts. The electorate is instigated towards fear from the other nationalities, because they can take their jobs, they threaten the ingenious culture and safety. Marine Le Pen argues French citizenship should be "either inherited or merited". As for illegal immigrants, they "have no reason to stay in France, these people broke the law the minute they set foot on French soil" [9].

The terrorist attacks in Europe in addition lead to fortified spaced identification. For example, the radical political party Pegida in Germany have stated that "the attacks in Paris does not come out of the blue; they are a result of the migrant policy across Europe" [10]. Their position has been firmly states on January 1, 2016 in Cologne, when the main slogan of the anti-Islam meeting was „*Rapefugees not welcome*“. In a similar way Orbán opened his anti-immigrant campaign saying that “Today the pledge is Europe, the European way of life, the survival or the extinction of the European values and nations or their transformation to be unrecognizable. We want Europe to be kept for the Europeans” [11].

The third rhetoric category is related to the appeal of creating the demagogue as the true and only authority; the opponents are often discredited in order to be able to control the narrative and negate the opposition. The most recent evidence of this rhetoric category can be seen at the French presidential elections this year. Marine Le Pen, has attacked her centrist rival Emmanuel Macron stating that he is a “hysterical, radical Europeanist” who is weak on jihadi terror [12].

Contrary to the normatively prescribed justice and solidarity, the systematic crisis in the EU challenged the founding values of the Union: solidarity, justice and equality. Facing multiple crisis and perils – migrant and refugee crisis, crisis of democratic legitimacy, political leadership crisis, economic stagnation, high social tensions, dangers of terrorists’ attacks, the future of the EU depends on its ability to oppose the inner and external dangers, to provide for economic growth and social justice and solidarity in a highly heterogenic structure of the union and an increasing economic and social destabilization around the world.

Unfortunately the existing serious institutional imperfections of the EU, the increasing mistrust by the European citizens to the European institutions, the EU itself, the mainstream political parties result in processes of fragmentations and re-nationalization – appeals used by the new European nationalism to address the citizens and gain electorate support.

References:

1. Leonard M. & Torreblanca, J. (2014). The Eurosceptic surge and how to respond to it, ECFR, p. 2, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR98_EUROSCEPTIC_BRIEF_AW_%284%29.pdf (Cited on June 1, 2015).
2. Todorov, A. (2010). Grajdani, izbori, partii. Bulgaria 1879-2009, Iztok-Zapad, Sofia.
3. Mudde, C. (2004) The Populist Zeitgeist. Government and Opposition. 2004, 39 (4), p. 543.
4. Canovan, M. (1999) Trust the People! Populism and the two faces of Democracy. Political Studies. 1999, XLVII, p. 5.
5. Camus, J.Y. (2002). Métamorphoses de l’extrême droite en Europe”, <http://www.monde-diplomatique.fr/2002/05/CAMUS/8853> (Accessed on May 12, 2017)
6. Todorov, T. (2013) Intimnitate nepriyateli na demokratiata. Sofia.
7. Bronner, St. (2014) The Bigot: Why Prejudice Persists. New Haven: Yale University Press.

8. Benson, Th. (2011) The Rhetoric of Civility: Power, Authenticity, and Democracy. Journal of Contemporary Rhetoric. Vol. 1, No. 1, p. 25.
9. Nowak, M. & Branford, B. (2017) France elections: What makes Marine Le Pen far right?, <http://www.bbc.com/news/world-europe-38321401> (Accessed on June 11, 2017).
10. Hewitt, G. (2015) Paris Attacks: The crisis of Europe's Borders, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34850310> (Accessed on May 30, 2017).
11. Mudde, C. (2015) EU zaglushitelno malchi pred xenophobiata i avtoritarizma na Viktor Orban", Dnevnik, July 31, 2015, http://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2015/07/31/2583086_kas_mude_es_zaglushitel_no_mulchi_pred_ksenofobiiata_i/ (Accessed on April 12, 2016)
12. Henlye, J. (2017) Le Pen attacks Macron as she steps aside as head of Front National. The Guardian, April 24, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/24/macron-and-le-pen-to-face-off-for-french-presidency> (Accessed on June 11, 2017).

Ingestoikova V.O.

Candidate of Pedagogical Sciences

South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.Ushynsky

DEVELOPMENT OF A SENSE OF COLOR AS A FACTOR CREATING CHILDREN'S PICTURESQUE ARTISTIC IMAGE

Інжестойкова В.О.

кандидат педагогічних наук

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, Україна

РОЗВИТОК ПОЧУТТЯ КОЛЬОРУ ЯК ЧИННИК СТВОРЕННЯ ДІТЬМИ ЖИВОПИСНОГО ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

Abstract. *The article deals with the development of a sense of color in children and its use as a means of creating an artistic image in children's drawings; the method of development of a sense of color in the children of the senior preschool age in drawing classes is theoretically grounded and opened, examples are given.*

Keywords: *"color", "development of a child's sense of color", "a feeling of decorative color", "warm and cold colors".*

Анотація. *У статті розглядаються питання розвитку почуття кольору у дітей та його застосування як засобу створення художнього образу в дитячих малюнках; теоретично обґрунтовано та розкрито методіку розвитку почуття кольору в дітей старшого дошкільного віку на заняттях з малювання, наведено приклади.*

Ключові слова: *«колір», «розвиток почуття кольору у дітей», «почуття декоративного кольору», «теплі і холодні кольори».*

У практиці роботи дошкільного навчального закладу розвиток почуття кольору організується з метою розв'язання двох взаємопов'язаних один від одного завдань. З одного боку, формування почуття кольору є невід'ємною частиною сенсорного виховання, спрямованого на розвиток у дітей вміння орієнтуватися в навколишньому світі; з іншого боку, опановуючи еталонною системою властивостей і ознак предметів (в тому числі і загальноприйнятими еталонами кольору) безпосередньо в образотворчій діяльності, діти вчать відповідним чином відображати ці властивості і ознаки в малюнку.

З раннього віку діти тягнуться до кольорових олівців, фарб, отримують радість від дій з ними. Спочатку, коли зображення предметів тільки ще з'являється, ставлення дітей до кольору обмежується інтересом до самої фарби, до сліду на папері, який вона залишає. Діти використовують будь-який колір, не зіставляючи його з реальним кольором предмета. Що саме зображується – не має значення: будинок, дерево, заєць, собака можуть бути синіми і червоними, будь-якими за кольором.

Вибір кольору в дитячому малюнку часто визначається ставленням до нього як до засобу посилення функціональної характеристики предмета. При створенні художнього образу використання кольору слугує засобом, за допомогою якого дитина виражає свої почуття, своє світосприймання та викликає емоції у глядача.

Багатовіковими спостереженнями і численними експериментами встановлено, що світлі кольори стимулюють, збуджують, радують; темні – гальмують, засмучують. Психологічний аспект сприйняття кольору нерозривно пов'язаний із соціально-культурними, естетичними аспектами. Незважаючи на протиріччя думок у науковій літературі з питань кольорового сприйняття дітьми різних вікових груп, встановлені факти вдосконалення візуального сприймання в ході навчання протягом дошкільного віку. З віком дітьми досягається диференціація кольорових ознак об'єктів дійсності.

Дослідження сенсорного розвитку свідчать, що діти 5-6 років можуть тонко розрізняти кольори (Венгер Л.А. Венгер Н.Б., Пилюгіна Э.Г.). Колір є основним компонентом живописного художнього образу та сильним емоційним збудником до його створення. Розвиток почуття кольору в дитини починається зі складання фарб та використання їх властивостей з метою образного перетворення: спочатку за завданням педагога, потім у самостійній творчій діяльності [1,4]. Як показали дослідження А. Мелик-Пашаєва колір виступає активним засобом відтворення відповідного образного складу малюнка [3].

Дослідники дитячого малюнку виокремлюють активність дітей у процесі кольорового вирішення зображувальної задачі: через колір вони виражають своє ставлення до зображуваного, колір виступає засобом оцінки предметів і персонажів. Коли дитина зображує предмети, вона дає їм таку кольорову характеристику, яка не пов'язана з реальністю, на що приділяв увагу ще перший дослідник дитячого малюнку К. Річчі.

Першим помічником вихователю у формуванні в дітей розуміння виразних можливостей, закладених у кольорових сполученнях, умовності декоративного кольору, значення тону в малюнку, почуття гармонії барвистих співзвучностей є народне декоративно-прикладне мистецтво. Неоціненну допомогу можуть зробити і добре дібрані зразки сучасного декоративно-прикладного мистецтва.

Не менш важливе значення має формування в дітей почуття декоративного кольору, іншими словами – почуття декоративної виразності кольору, вміння розуміти і використовувати колір у декоративних цілях. У цьому разі відхід від реального кольору часто не тільки можливий, але й бажаний.

У нашому дослідженні визначення розвитку почуття кольору здійснювалось за такими показниками: уміння називати кольори та їх відтінки (відповідно до вимог програми навчання і виховання в дошкільному навчальному закладі); уміння гармонійно поєднувати кольори; добирати кольорову палітру для створення живописного художнього образу.

Для виявлення розвитку почуття кольору нами розроблено відповідну методику. Дітям було запропоновано дібрати гармонійне поєднання кольорів на картках з 7-ми основних кольорів спектру та їх відтінків. Зверталась увага на те, щоб дитина, вказуючи кольорову картку, назвала її словом, визначила і обрала потрібний колір, розрізняла відтінки одного кольору (червоний, темно-червоний, світло-червоний, рожевий).

Також використовувався кольоровий папір і готові силуети різних предметів (квіти, посуд, одяг для ляльок тощо) Дітям ставились запитання: якого кольору сервіз ти поставиш на зелену скатертину? (синю, жовту та ін.); який фартух ти обереш ляльці, якщо в неї рожева сукня? (блакитне, синє); на якому тлі гарно виглядатимуть троянди? (волошки, ромашки). Контрольний етап експерименту виявив орієнтування дітей в кольорах спектра та їхніх відтінках, але частими були помилки дітей при визначенні відтінків, а також при виконанні завдань на орієнтування за світлотою і насиченістю кольору. Аналіз дитячих малюнків показав, що діти і контрольної і експериментальної групи не вміють підбирати кольори для створення виразного художнього образу предметів, об'єктів, живих істот, постійно звертаються за допомогою до вихователя. Результати проведених завдань засвідчили, що діти створюють у своїх малюнках художній образ, проте колір не завжди використовують як виразний засіб. У малюнках дітей закріпився певний кольоровий стереотип. Виокремленню головного під час створення образу заважала наявність слабких технічних навичок роботи з кольором, невміння дитини бачити і сприймати основні естетичні ознаки предметів та їх взаємозв'язок.

Формувальний етап експерименту включав спеціальні завдання, дидактичні ігри і вправи, які були поєднані у серії. Особливу цінність для розвитку почуття кольору дітей мали цілеспрямовані розгляди ілюстрацій, репродукцій картин, на основі яких у дітей формувались уявлення про предмети та художні образи, збагачувалось і уточнювалось розмаїття вражень дітей про навколишній світ. Так, проводився розгляд репродукцій таких картин: М. Бурачок «Золота осінь», М. Глуценко «Зимовий день», І. Машков «Овочі і фрукти», Є. Чернишов «Літо в оселі» та інші.

Ознайомлення дітей з еталонами кольору здійснювалось здебільш на заняттях з малювання, їх закріплення – під час проведення дидактичних ігор і вправ, що були невід'ємною частиною кожного з таких занять. У процесі збагачення словника особливу увагу звертали на те, що відтінки кольорів за світлотою мають особливі назви, які походять від назв предметів, у яких ці кольори є характерними ознаками (наприклад, світло-червоний – рожевий, світло-фіолетовий – бузковий, світло-зелений – салативий).

Також на заняттях з образотворчої діяльності вирішувались конкретні завдання, спрямовані на формування у дітей навичок роботи з кольором: впізнавання, розрізнення, самостійного відтворення кольорів спектра;

впізнання, розрізнення, самостійного створення відтінків кольорів спектра за світлотою та проміжних за кольоровим тоном, порівняння та групування предметів за цією ознакою; розрізнення теплих і холодних кольорів спектра та їхніх відтінків за світлотою, кольоровим тоном, групування предметів за цією ознакою.

У межах цієї серії були проведені такі заняття з малювання: «Спогади про літо», «Осінні листочки», «Дощовий осінній день», а також малювання фруктів та овочів, малювання по вологому.

Після засвоєння дітьми проміжних відтінків кольорів спектра ми підходили до навчання дітей висвітлення кольору та засвоєння відтінків кольорів за світлотою. З цією метою ми провели заняття з малювання за обмеженою кількістю кольорів на теми: «Спека», «Зоряне небо», «Зима», а також дидактичну гру: «Допоможи фарбам». Наявність кольорового образу оцінювалася за такими показниками: заповнюваність кольором усіх частин малюнку; локальність кольору; складність кольору; поєднання різних кольорів; декоративність; наближеність тону.

Після проведення формувального експерименту в переважній більшості дітей експериментальної групи спостерігалось досконале розрізнення кольорів спектра та їхніх відтінків, при виконанні завдань діти вільно орієнтувались за колірним тоном, світлотою, насиченістю кольору.

Таким чином, колір у малюнках є важливим чинником та композиційним фактором під час створення живописного художнього образу. Узагальнюючи результати експерименту, можна стверджувати, що відбулися значні позитивні зміни як у рівнях сформованості почуття кольору дітей старшого дошкільного віку загалом, так і за кожним його показником окремо.

Література:

1. Венгер Л.А. Венгер Н.Б., Пилюгина Э.Г. Воспитание сенсорной культуры ребенка. М., 1988. – 62 с.
2. Луцан Н.І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 172с.
3. Мелик-Пашаев А.А. Выразительная функция цвета в изобразительной деятельности детей // Вопросы психологии. – 1975. - №4. – С. 108-117
4. Мухина В.С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. – М.:, 1981. – С.62-101.

Kavylina G.K.

Candidate of Pedagogical Sciences

South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky

MAIN APPROACHES FOR PREPARING FUTURE FACULTY OF PRE-SCHOOL EDUCATION TO WORK WITH CHILDREN OF THE DIFFERENT GROUPS AT DETERMINANTS

Кавиліна Г.К.

кандидат педагогічних наук

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ РІЗНОВІКОВОЇ ГРУПИ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ

***Abstract.** The article reveals the main regularities of the training of future specialists of preschool education for working with children of different age group in drawing classes*

***Keywords:** regularities of preparation, specialists of preschool education, different age groups.*

***Анотація.** В статті розкрито основні закономірності підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми різновікової групи на заняттях з малювання.*

***Ключові слова:** закономірності підготовки, фахівці дошкільної освіти, різновікові групи.*

Аналіз наукового фонду з проблеми підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації засвідчив, що підвищення якості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до організації образотворчої діяльності з дітьми різновікових груп залежить не тільки від наявності нових засобів і підходів до визначення мети і змісту роботи з дітьми, а й від суттєвої перебудови вже наявних способів організації навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи. Останнє передбачає перехід від екстенсивної організації професійно-педагогічної підготовки до її інтенсифікації та інновації професійно-педагогічної діяльності, яка б сприяла формуванню «нового педагога і вихователя» (В. Андрущенко).

У дошкільній педагогіці вплив образотворчої діяльності на творчий та естетичний розвиток особистості дитини розкрито як у працях класиків (А. Бакушинський, Л. Виготський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Є. Фльорина та ін.), так і сучасних учених (Г. Беда, Н. Ветлугіна, Н. Голота, О. Дронова, В. Інжестойкова, Т. Казакова, Т. Комарова, В. Мухіна, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, О. Трусова, Л. Янцур та ін.). Учені визначили специфічні особливості образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, а саме: у процесі цієї діяльності змінюється ставлення дитини до малюнку (виробу) як до відображення об'єктивної дійсності; розвиваються вміння правильно (адекватно) співвідносити малюнок з реальною дійсністю, бачити саме те, що на ньому зображено; вдосконалена інтерпретація того, що зображено на малюнку; розуміння його змісту; вміння

адекватно оцінювати й аналізувати результати образотворчої діяльності; формується адекватна оцінка й самооцінка.

За словами В. Інжестойкової, образотворча діяльність виховує в дітей відчуття прекрасного; вміння помічати красиве в явищах природи, житті суспільства, у творах мистецтва (у живопису, графіці, скульптурі, творах декоративного мистецтва); формування потреби відобразити побачене в малюнку, ліпленні, аплікації [1].

У наш час дитячі малюнки досліджуються психологами, педагогами, мистецтвознавцями, фізіологами. Феномен дитячого малюнка полягає в його поліфункціональності в соціумі, у цінності для самої дитини, батьків, фахівців у галузі дошкільної освіти. Так, В. Мухіна, називає малювання складною синтетичною діяльністю, в якій виявляється особистість дитини і яка водночас істотно впливає на формування цієї особистості. Автор відзначала, що для дитини малюнок є формою й засобом комунікації з іншими людьми та однолітками, її самовираження, самоствердження, а також відповідною дитячою картиною світу [4:200].

Будь-яке зображення створюється шляхом певних образотворчих і виразних засобів. При виготовленні малюнка чи виробу зображувальними засобами, які притаманні дитячим виробам, поєднується чуттєве і раціональне, безпосереднє і опосередковане, конкретне й абстрактне, індивідуальне і загальне, форма і зміст. У процесі створення і здійснення образів важливу роль відіграють уява, художнє представлення і фантазія [1].

Завдання педагога вищого педагогічного навчального закладу полягає в підготовці педагогічних кадрів до організації образотворчої діяльності з дітьми різновікової групи, а саме, вміння планувати заняття на основі знань особливостей психофізіологічного розвитку дитини кожного віку, знань особливостей продуктивної діяльності дітей, умінь зберігати індивідуальність, неповторність дитячих робіт, розуміти результати роботи дітей у прикладних видах художньої діяльності, підтримувати нестандартні рішення у виборі кольору, бачити створені виразні художні образи, вміти розуміти й цінувати твори мистецтва.

Відповідно до мети нашого дослідження така підготовка передбачала визначення провідних, на нашу думку, підходів які становлять цілісну систему послідовних взаємодій викладача для забезпечення рівня підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до організації образотворчої діяльності в різновікових групах і базуються на таких принципах:

- принцип інтегративного підходу, спрямований на узгодження навчальних предметів світоглядної, психолого-педагогічної, спеціальної художньої підготовки з метою забезпечення технологічної підготовленості майбутнього вихователя з огляду на вимоги сьогодення;

- принцип суб'єктивності, який надасть майбутньому вихователю можливість створювати педагогічний процес і бути вираженням індивідуальності, сутності, неповторності кожної дитини, її інтелектуальної і моральної свободи;

- принцип співробітництва, відповідно до якого кожна дитина

визнається рівноправним партнером і передбачається творчий потенціал особистості дитини.

З цією метою в дослідженні було дібрано методи і зміст різних форм організації навчання майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Так, до змісту кожної дисципліни («Психологія дитяча», «Дошкільна педагогіка», «Анатомія, фізіологія і патологія дитини», «Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва образотворчою діяльністю дітей») було внесено відповідні теми, в яких розкривалися психофізіологічні й індивідуальні особливості дітей різного дошкільного віку (3-5 років), специфіка роботи в різновіковій групі, структура і вимоги до занять з дітьми різного віку, планування роботи відповідно до кожного вікового періоду.

Студентів вчили: визначати підготовленість дошкільників різновікової групи до образотворчої діяльності; шляхи й етапи розвитку образотворчої діяльності дітей різновікової групи; використовувати на практиці різні методи, форми й прийоми організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку; планувати роботу в кожній віковій підгрупі відповідно до вимог програми виховання й навчання дітей дошкільного віку; розуміти й аналізувати твори мистецтва; розуміти й вміти аналізувати результати дитячої творчості.

При проходженні педагогічної практики студенти брали участь у методичних об'єднаннях і семінарах, які проводили дошкільні навчальні заклади. Методичні об'єднання проводилися за різними темами, наприклад: «Специфіка пояснень для дітей різновікової групи на заняттях з образотворчої діяльності», «Організація дітей на заняттях з образотворчої діяльності у різновікових групах» та ін. Студенти вивчали методичну літературу, склали й обговорювали плани роботи, конспекти, відвідували і потім аналізували відкриті заняття

Студенти проводили заняття з декоративного малювання з дітьми старшої підгрупи, знайомили їх із петриківським розписом, розповідали, що петриківський розпис характеризується як рослинний, переважно квітковий. Він ґрунтується на уважному вивченні реальних форм місцевої флори та створенні на цій основі фантастичних неіснуючих у природі форм квітів.

Таким чином, педагогічний процес вищого навчального закладу, зміст навчання і способи взаємодії студентів і викладачів, студентів і дітей дошкільного віку складають особливе навчально-виховне середовище, в якому відбувається підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми різновікової групи на заняттях з образотворчою діяльністю.

Література:

1. Инжестойкова В. А. Формирование художественного образа в изобразительной деятельности старших дошкольников : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Инжестойкова В. А. – М., 1987. – 133 с.
2. Инжестойкова В. О. Изобразительное искусство в системе формирования художественной культуры будущих воспитателей детей дошкольного возраста // Педагогічний альманах: Парадигми, стратегії, практика сучасної освіти: зб. студ. наук. статей – Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014. – С. 282-285.

3. Зданевич Л. В. Підготовка майбутніх вихователів до використання творів живопису як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку / Л. В. Зданевич // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць; гол. ред. А.Й. Сиротенко. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – Вип. 4. – С. 66–73
4. Мухина В. С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. - М. : «Педагогика», 1981.- 240 с, 16 л. ил.
5. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: [підручник] / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; за ред. Г. В. Сухорукової. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
6. Плетеницька Л. С. Підготовка студентів до народознавчої роботи в дошкільному закладі (на матеріалах народної математики): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Плетеницька Лідія Степанівна. – Одеса, 1995. – 206 с.

Angela Korol

Candidate of Pedagogy, assistant professor,
Krivoy Rog National Pedagogical University, Krivoy Rog, Ukraine

NON-TRADITIONAL METHODS OF TEACHING BASED ON EMOTIONAL AND EVOCATIVE DRAMATIC ART IN THE CREATIVE DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY

Abstract. *Non-traditional methods of teaching are ways of improvement to the activity of the individual in the process of learning and creative work. It is the result from the destruction of usual stereotypes in knowledge and skills that starts off mechanisms of spontaneous activities, an integration of logical and evocative components. Current study examines the method of emotional and evocative drama art as a way of improvement to effectiveness in the learning and creative activities of the personality.*

Key words: *methods of teaching, non-traditional methods of teaching, creative development of the personality.*

Methods of teaching are not invariable: those, which are given once and for all. They are renewed along with the development of the goals and tasks of teaching. These laws have often been ignored throughout the history of schooling and pedagogy, and this fact does not contribute to improvement in the effectiveness of educational and creative activities.

Note that from the traditional point of view, the method is a way by which the achievements of the intended purpose of training are ensured. It provides a means of action that is aimed at achieving a certain goal.

It is the "non-traditional methods" is a way to increase the activity of the individual in educational and creative activities on the basis of the destruction of the usual stereotypes of knowledge and skills and the inclusion of mechanisms of spontaneous unprepared activity, the integration of logical and figurative components. A variety of features of non-traditional methods requires definiteness in their classification.

We offer one of the groups of non-traditional teaching methods that may be carried out, in our opinion, on the basis of emotional drama. Signs of methods and emotion- imaginative dramaturgy are based on the integrity of the influence of works of art, which involves the accumulation of various feelings.

Under the method of emotional dramaturgy we understand the way of such an organization of educational and creative activity, which is based on generalized regularities of art and at the same time enables the synthesis of artistic and scientific methods of cognition.

Wherein, under artistic methods we understand the way of activity on the basis of knowledge of a holistic system of main principles of artistic generalization of means of art. Creation of personality is considered in the context of the synthesis of intuition as an element of the unconscious and conscious. The last affects the formation of aesthetic assessments and the transformation of specifically substantive (vital) material into a completed artistic system of works of art.

At the same time, methods are a way of learning based on the development of intellectual activity. They constitute the essence of knowledge, techniques, forum of researching and determine the availability of a clear recommendation on the application of these forms, methods, techniques.

Scientific methods consist of knowing the subject, the dynamics of their development, the general connection of phenomena, as the unity and struggle of opposites, the transition from quantitative changes to qualitative.

Contemporaneously, scientific methods of cognition, like artistic, are based on the intuition of communication conscious with unconscious, rational and irrational components. The difference between scientific and artistic methods of teaching is content of the language that based on the logical and artistic means of expressiveness, in which the most important feature of the method is the balance between logic and emotional-figurative content. In artistic methods of knowledge, this balance changes in favor of emotional-figurative content, combined with the presence of logical components.

Thus, the method of emotionally-imaginative drama is a mode of activity that involves the presence of binary signs, contradictions that are reflected in the form of an image (the internal subjective picture of the world).

The last is formed under the influence of the excitement of personality and means of artistic embodiment of struggle, the correlation of various features that constitute a holistic system of actions.

The unconventionality of the method of emotionally-shaped drama consists in the peculiarities of finding the incentives of educational and creative activity on the basis of the presence of an element of intriguing tie that involves not only the importance of intuition, unprepared, programmed, indicating certain algorithms of action, but also connecting mechanisms of reflection. The last allow developing the ability to self-assess their own actions, to correlate their own point of view with others, to form new ideas in the context of the use of dialogue.

Simultaneously, there is an element of the bond in the methods of emotional drama contributes to the uncertainty of the connections of concepts, feelings, images. In this case, we find in the paradigm of research by the American scientist-philosopher M.Viner who believes that the vagueness of concepts is an integral part of the mental activity of the individual (11).

In our opinion, the fuzziness of shapes of personality patterns affects the nature of its motivation, increasing the uncertainty of the images, activates the creative element of the student's musical classes, promotes the synthesis of scientific and

artistic methods, the combination of which occupies a significant place in the methods of emotional drama.

Tie is integrating mechanism, which requires its further branching. The consequence of it is the culmination.

In our opinion, the bottom is a way of displaying a finite transformation in a concretely substantive form of a particular idea-image. Awareness of this image involves the method of emotionally-shaped drama. It can be perceived by the person as illumination, inspiration.

Unconventionality of the method of emotionally-shaped drama is reflected in specific techniques. the basis of these techniques is speech language. It is this one that is the internal dynamic model of the outside world. It provides reflection of the results of educational and creative activity.

The language of dynamic model-images allows you to find new elements in the environment and establish new relationships, form creative situations. The latter has a profound reflection in the language of art. Therefore, we attach special importance to the methods of emotionally-shaped dramaturgy-metaphor. We believe that without image-metaphors it is impossible to assimilate the creative level of knowledge, the solution of creative tasks and the formation of educational activities in the musical classes of new images.

Remark that the idea of using the methods of emotional-imaginative dramaturgy belongs to V.S. Shubinskyi, D.B. Kovalevskyi, L.M. Predtechenskaya.

We here assume possession of a complex of knowledge related to the complex of artistic means of expression. It provides an increase in the effectiveness of the educational and creative activities of the individual through the actualization of initial representations. The final require the transformation of sensory experience and should interact with professional knowledge, influence the creative development of the individual.

References:

1. Arabska, E. (2016). Active social policies - insights in developing a functioning labor market. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences BNEJSS 2016 (02) 03*, pp. 47-63.
2. Asaphiev V. (2005) *Izbrannyye stati o muzykalnom prosveschenii I obrazovanii* [Selected articles on music education and education]. Moskva. p.126.
3. Bondarenko T (2013) *Rozvytok tvorchyh navychok na urokach harmonii// Metodyka vykladania muzychno – teoretychnykh I muzychno – istorychnykh predmetiv* [Development of creative skills in harmony classes // Methodology of teaching musical-theoretical and musical-historical subjects]. *Muzychna shkola – konservatoriia* [Music school conservatory] Kyiv. *Muzychna Ukraina*.pp.57 – 69.
4. Groisman A. (2002) *Psychologia, meditsina I iskustvo* [Psychology, medicine and art]. *Psychologicheskyi zhurnal* [Psychological journal] #2. pp.83- 87.
5. Kabalevskyi D. (1981) *Muzyka v shkole* [Music at school]. *Iskystvo v shkole* [Art at school]. Moskva. pp. 112 – 141.
6. Ovsyannikova M. (1983) *Kratkyi slovar po estetike* [Short dictionary of aesthetics]. Moskva. *Prosveschenie* [Education]. p.223.

Okunevych Tetiana
Ph.D., Associate Professor
Kherson State University (Ukraine, Kherson)

PSYCHOLINGUISTIC PRINCIPLES OF THE FORMATION OF STUDENTS' SPEECH COMPETENCE

Окуневич Т.Г.
канд. пед. наук, доцент
Херсонський державний університет

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

***Abstract.** The article deals with psycholinguistic factors that ensure students' mastering of speech terms in Language lessons.*

***Keywords:** speech term, mental activity, speech activity, educational activity, speech competence, Language lessons.*

***Анотація.** У статті розглянуто психолінгвістичні чинники, що забезпечують засвоєння учнями мовленнєвознавчих термінів на уроках мови.*

***Ключові слова:** мовленнєвознавчий термін, мисленнєва діяльність, мовленнєва діяльність, навчальна діяльність, мовленнєвознавча компетентність, уроки мови.*

Засвоєння учнями мовленнєвознавчої термінології є однією з важливих проблем навчання мови в школі, що включає психологічні й психолінгвістичні чинники, серед яких виділяють пам'ять, мислення, мотив, увагу, уяву, процес засвоєння, мовлення та його психологічні механізми. Урахування цих чинників забезпечить високий рівень засвоєння учнями мовленнєвознавчих понять, допоможе знайти оптимальні методи й прийоми оволодіння термінологією, формування в школярів умінь вільно оперувати цими поняттями в процесі навчання. Важливим є й урахування психологічних механізмів засвоєння мовленнєвознавчих понять, зокрема мотивів навчання, що визначають, стимулюють, спонукають людину до виконання певної дії, яка є складовою частиною певної діяльності [2]. С. Занюк, виділяє мотиви внутрішні й зовнішні [5]. Найбільш продуктивними у навчальній діяльності учнів, на думку Н. Басової, є внутрішні, пізнавальні, мотиви та мотив досягнення мети, оскільки вони пов'язані із зацікавленням учнів в отриманні й поглибленні знань, засвоєнні необхідної термінології [1, с. 180].

Продуктивною мотивацією до засвоєння мовленнєвознавчої термінології є створення проблемних ситуацій, спрямованих на формування в учнів пізнавальних інтересів, що характеризуються розвитком мислення, здатністю виявляти нові сторони об'єкта дослідження, класифікувати, узагальнювати, синтезувати їх, вміння використовувати засвоєні знання для одержання нових тощо. Спираючись на дослідження І. Зайцевої, виділяємо такі етапи формування пізнавальних інтересів учнів: *етап уваги* (привернення уваги до проблеми); *етап зацікавлення та формування інтересу* (актуалізація опорних знань); *етап виникнення гіпотези* (з'ясування змісту аналізованого поняття,

його складових частин); *етап перевірки гіпотези й формулювання суджень* (аналіз визначення і порівняння дефініцій, узагальнення, висновки) [4, с. 29–30]. Така послідовність дій забезпечує розвиток мотивації учнів до засвоєння мовленнєвознавчих термінів, сприяє формуванню вмінь аналізувати проблему, самостійно шукати шляхи її розв'язання.

У навчальній діяльності мотиваційна сфера тісно взаємодіє з інтелектуальним, розумовим розвитком учнів. Тому засвоєння мовленнєвознавчої термінології тісно пов'язане зі сприйманням, пам'яттю, мисленням, мовленням, увагою, що ґрунтуються на розвиткові психічних можливостей учнів. У цій структурі важливе місце посідають мислення і пам'ять. Ураховуючи погляди учених (Б. Ананьєв, Д. Дубравська, І. Зимня, Г. Костюк) на мислення, вважаємо, що основними його видами у навчанні учнів є абстрактне (понятійне) і теоретичне. В основі абстрактного мислення лежать логічні операції та поняття: учні під час роботи з мовленнєвознавчою термінологією, спираючись на методи індукції й дедукції, навчаються розгортати систему суджень про поняття, аналізувати свої умовиводи. Цей вид мислення супроводжується мовленням, тому ще називається словесно-логічним.

Більшість мовленнєвознавчих термінів позначають абстрактні поняття. Тому під час навчання в школі необхідно створювати сприятливі умови для засвоєння цих понять учнями, оскільки в цей час у них активно розвиваються пам'ять, мислення, спостережливість, увага, просторова уява, здатність усвідомлювати абстрактні поняття тощо.

Важливу роль у процесі засвоєння відіграє пам'ять. Учені І. Зимня, П. Зінченко, В. Ляудис, А. Смирнов та ін., досліджуючи пам'ять, виділили такі її процеси: запам'ятовування, зберігання, пригадування, відтворення, забування. Пригадування та відтворення термінів – це процес відбору із цілого комплексу асоціативних зв'язків, що виникають у мовця, а тому залежить від того як часто учні використовують термін у власному мовленні, оскільки «добре засвоєні, усталені слова пригадуються значно легше, ніж ті, що відносно рідко вживаються» [7, с. 136]. Наявність асоціативних зв'язків мовленнєвознавчого поняття з іншими поняттями дозволяють визначити приналежність терміна до певної тематичної групи, ураховуючи когнітивний зміст, міцність його зв'язків з контекстом, мовленнєвою ситуацією [7]. М. Жинкін вважає, що «саме за допомогою довготривалої пам'яті легше зрозуміти формування лексику в мозку людини» [3, с. 49]. Тому розвиток в учнів довготривалої пам'яті сприяє запам'ятовуванню виучуваних одиниць і подальшому використанню їх у процесі мовленнєвої діяльності.

За Л. Щербою, під мовленнєвою діяльністю розуміємо процес активного, цілеспрямованого спілкування людини з іншими людьми [9]. Науковці (Л. Виготський, І. Гальперін, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, О. Лурія, А. Маркова, та ін.), досліджуючи теорію мовленнєвої діяльності як важливий аспект психології й психолінгвістики, доводили, що без нього не можна розглядати навчальний процес узагалі. Теорія мовленнєвої діяльності передбачає обов'язкове врахування ситуації, контексту, в яких реалізовано певну мовленнєву дію, а також її мотивацію. Відомо, що процес спілкування на

уроках мови може здійснюватися за допомогою різних видів мовленнєвої діяльності: слухання, читання, говоріння, письма. Для реалізації кожного з них необхідне використання спеціальної лексики. Тому володіння мовленнєвознавчою термінологією забезпечує формування готовності учнів до всіх видів мовленнєвої діяльності: здатності сприймати й розуміти термін під час сприймання й читання тексту, правильно й доречно вживати його відповідно до лексичного значення, поповнювати свій словниковий запас під час роботи з відповідними термінами і поняттями тощо.

Основним видом діяльності учнів є навчальна діяльність, що визначається психологами як «основна і специфічна форма засвоєння новим поколінням суспільно-історичного досвіду» (Г. Костюк), як «специфічна діяльність суб'єкта, що має своєю метою учіння», тобто «освоєння певної інформації, дій, форм поведінки» (А. Петровський), як «єдиний процес», у якому «оволодіння знаннями й навичками є не тільки результатом, а й ціллю» (С. Рубінштейн). Спільним для цих визначень є те, що навчальна діяльність забезпечує засвоєння, оволодіння певним колом знань, що досягається в результаті активної цілеспрямованої діяльності учня, тобто учіння. Метою навчальної діяльності є набуття учнями знань, умінь і навичок, оволодіння системою понять і термінів, підготовка до виконання певних дій, пов'язаних із навчанням.

Центральним поняттям, що характеризує навчальну діяльність учнів, є процес засвоєння. У розумінні змісту цього поняття немає однастайності серед учених. С. Рубінштейн пояснював засвоєння як зміст навчальної діяльності, В. Давидов – як основну мету та головний результат діяльності, І. Зимня, поділяючи погляди С. Рубінштейна, розглядає засвоєння як пізнавальну діяльність, що «спрямована на оволодіння поняттями та їх системами, уміннями й навичками, діями та операціями і включає цілий ряд психічних процесів – сприймання, пам'ять, мислення, а також пов'язана з такими сторонами особистості, як почуття і воля, нахили і здібності, пізнавальні інтереси тощо» [6 с. 38].

Розкриваючи природу процесу засвоєння знань, науковці (Л. Виготський, Н. Менчинська, Д. Богоявленський, Г. Костюк) довели, що засвоєння визначається низкою індивідуальних особливостей учня, зокрема таких, як сформованість певних навчальних умінь, загальний рівень його інтелектуального й психічного розвитку тощо. Тому засвоєння мовленнєвознавчої термінології варто розглядати в тісному зв'язку з інтелектуальним розвитком, у процесі якого здійснюється не лише кількісне збільшення, розширення обсягу знань учнів, а й якісна перебудова розумових операцій і способів їхньої діяльності, за допомогою яких набуваються знання.

Література:

1. Басова Н. Педагогика и практическая психология / Н. Басова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 416с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.

3. Жинкин Н. Коммуникативная система человека и развитие речи в школе / Н. Жинкин. – М.: Просвещение, 1969. – 104с.
4. Зайцева І. Мотивація учіння студентів / І Зайцева. – Ірпінь, 2000. – 191с.
5. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. / С. С. Занюк – К.:Либідь, 2002. – 304 с.
6. Зимняя И. А Педагогическая психология: [учеб. пособие] / Ирина Александровна Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.
7. Маркова А. Психология усвоения языка как средства общения / А. Маркова. – Москва, 1974. – 218с.
8. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М., 1984. – 485с.
9. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л.: Наука, 1974. – 395с.

SOCIOLOGY AND POLITICAL SCIENCE

Lysova T.U.,
Postgraduate

Donetsk Academy of Management and Public Service

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF THE INVESTIGATION OF PHENOMENON OF ENTERPRISE

Лысова Т.Ю.,
соискатель

Донецкая академия управления и государственной службы

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ФЕНОМЕНА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Abstract. *The article says about the international experience in the assessment of projects of public-private partnership. Given the analysis of the main criteria of assessment: feasibility and economic viability, commercial viability, fiscal responsibility, value for money of the PPP.*

Keywords: *Public-private partnership, assessing of projects*

Аннотация. *В статье рассмотрен мировой опыт оценки проектов государственно-частного партнерства. Дается анализ основных критериев оценки: экономической целесообразности, рентабельности, финансовой ответственности, а также соотношения цены и качества проекта.*

Ключевые слова: *государственно-частное партнерство, оценка проектов*

В современных условиях в общественно-экономическом устройстве государства стали особо актуальными коренные системные преобразования, которые неизбежно сопровождают все сферы общественной жизни, – социальные, экономические, политические – возродили в обществе индивидуальный предпринимательский интерес, для отдельных граждан стало «возбудителем» осмысление собственной способности к самостоятельной хозяйственной деятельности с целью получения прибыли для обеспечения, прежде всего, собственных нужд и потребностей своей семьи.

На сегодня остро ощущается потребность в разработке принципиально новых моделей общественно-хозяйственной жизни, которые должны не только вобрать в себя лучшие системные параметры рыночной экономики развитых стран мира, но и в полной мере учесть особенности государства.

Сущность и содержание предпринимательства издавна привлекает внимание исследователей. В работах М. Вебера, П. Друкера, Р. Кантильона, К. Маркса, А. Маршалла, Д. Рикардо, А. Смита, Й. Шумпетера предпринимательство рассматривается как в общетеоретическом, так и в практически-функциональном плане. Предпринимательство с точки зрения временного периода его существования в истории человечества является молодым явлением. Как системный процесс, оно возникало в европейских странах в XVII в. в качестве общественной реакции на фундаментальные сдвиги в развитии производительных сил, создало базу для исторического

скачка экономической эволюции цивилизации от аграрного к технологическому укладу производства общественно необходимых материальных благ. Проводником этого процесса стало и остается в настоящее время - предпринимательство, которое является главным проводником процесса экономической эволюции цивилизации и утверждения и развития рыночных отношений.

Понятие «предпринимательство» чрезвычайно емкое, потому что в нем переплетается совокупность экономических, юридических, политических, исторических и социальных отношений. Содержание этого понятия формировалось в течение значительного исторического периода, менялось под воздействием базисных институтов, психологии людей.

Существует предположение, что впервые в терминологический оборот понятие «предпринимательство» было введено английским экономистом и банкиром Р. Кантильоном. Понимая предпринимательство как экономическую функцию особого рода, связанной с соответствующим риском (неопределенностью обстоятельств), он рассматривал предпринимателя как человека, который осуществляет хозяйственную деятельность на принципах неопределенности, который за определенную цену покупает средства производства, чтобы произвести продукцию и продать ее с целью получения доходов, и который, принимая на себя обязательства по расходам, не знает, по каким ценам может произойти реализация этой продукции [1].

А. Смит рассматривал предпринимателя как собственника. Его действия в экономической жизни, мотивация, поведение, психология обусловлены именно тем, что он является собственником. А. Смит отмечал, что предприниматель имеет в виду лишь собственный интерес, преследует собственную выгоду, но иногда он идет к цели, которая совсем не входила в его намерения. Преследуя свои собственные интересы, он часто действительнее служит интересам общества, чем тогда, когда сознательно пытается служить им.

Распространение применения в практической деятельности и теоретических исследованиях иностранных, в основном англоязычных слов привело к возникновению и широкому употреблению близких по значению терминов: «бизнес» и «предпринимательство». Однако следует быть осторожными относительно их синонимического использования.

Предпринимательство рассматривается как человеческая деятельность, направленная на организацию и осуществление самых смелых, важных и трудных проектов, а предприниматель – как человек, который берет на себя риск, связанный с организацией нового предприятия, с разработкой новой идеи, новой продукции или нового вида услуг, предлагаемых обществу. Синонимами слова «предпринимательство» является динамизм, инициатива, смелость, так как предпринимательство высвобождает в обществе тот потенциал, который много интересных идей превращает в реальность.

Некоторые исследователи разграничивают понятия «бизнес» и «предпринимательство». Отмечается, что бизнес является более широким понятием, чем предпринимательство, поскольку к бизнесу можно отнести осуществление разовых коммерческих сделок в любой сфере экономической деятельности, направленных на получение дохода (прибыли). Это дает

основание для вывода, что не любой бизнес есть предпринимательством, но любое предпринимательство является бизнесом [2].

Учитывая интерес, выгоду как неотъемлемый атрибут предпринимателя, нельзя только им определять мотивы его деятельности. Ведь в условиях рыночной среды субъектов предпринимательской деятельности много, поэтому и между ними идет конкурентная борьба за лучший результат – прибыль. Получить его можно только при условии определения эффективного варианта использования ресурсов, экономического риска, новаторских идей. Это побуждает предпринимателя применять лучшие качества работника: творчество, добросовестный труд, организаторские способности. Попытки проявить себя как личность в определенной сфере деятельности, реализовать свои идеи и результаты труда, сделать их достоянием общества – это также интерес предпринимателя, который играет значительную роль в жизни общества, является его двигателем [3].

Таким образом, можно сделать вывод о том, что наиболее характерными чертами предпринимателя, которые выделяют его из хозяйствующих субъектов, являются изготовление нового блага или нового качества того или иного блага; освоение нового рынка сбыта, нового источника сырья или полуфабрикатов и введение нового метода производства; проведение соответствующей реорганизации. Для того чтоб осуществлять постоянный поиск новых способов комбинации ресурсов, нужно иметь соответствующие качества: волю и способности; выделять определяющие моменты деятельности, видеть их в реальном свете; оказывать влияние на других результатами успеха, духовной свободой, затратами сил и энергии. То есть предприниматель – субъект, объединяющий в себе новаторские, коммерческие и организаторские способности для поиска и развития новых видов и методов производства, новых благ и их новых качеств, новых сфер приложения капитала. Отсюда предпринимательство это особый вид интеллектуальной деятельности энергичной и инициативной человека-предпринимателя, обладающего полностью или частично определенными материальными ценностями, умело использует их для своего дела и использует их для организации, которой он руководит.

Литература:

1. Історія економічних учень : [підручник] : у 2-х ч. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – К.: Знання-Прес, 2004-2006. – 1-3 вид. – 345 с.
2. Коротич О. Б. Спільне підприємництво : [навч. посіб.] / О. Б. Коротич, О. М. Колесников. – Х.: УкрДАЗТ, 2004. – 117 с.
3. Губені Ю.Е. Підприємництво: Навчальний посібник. – Львів: НВФ«Українські технології», 2012. – 572 с.

List of conferences 2018

Conference	Date	Paper submission deadline	Articles collection PDF-issue
Problems of the development of modern science: theory and practice, Madrid, Spain	27.04.2018	26.04.2018	15.05.2018
Perspectives of modern scientific research, Lisbon, Portugal	25.05.2018	24.05.2018	15.06. 2018
Scientific research: global and local perspectives, Plovdiv, Bulgaria	29.06.2018	28.06.2018	15.07.2018
Synthesis of science and society in solving global problems, Austria	27.07.2018	26.07.2018	15.08.2018
Fundamental and applied research, Australia	24.08.2018	23.08.2018	15.09.2018
Global challenges of contemporary issues, France	28.09.2018	27.09.2018	15.10.2018
Strategic research directions, United Kingdom	26.10.2018	25.10.2018	15.11.2018
Actual scientific research, Rome, Italy	23.11.2018	22.11.2018	15.12.2018
Current directions of scientific research, Germany	28.12.2018	27.12.2018	15.01.2019

Contacts**E-mail:** org@conferencii.com**Website:** <http://conferencii.com>

Global challenges of contemporary issues

Collection of scientific articles

Copyright © 2018 by the authors
All rights reserved.

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors

Edited by the authors.

ISBN 978-2-5355-4891-9